

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**KAMUSAL ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜN ve DEĞİŞİMİN
KENT KİMLİĞİNE ETKİSİ**

“ İstanbul Bakırköy Sahili Örneği ”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Elif Cansu KÖÇ

166101106

Danışman

Dr. Öğr. Üy. G.Pelin OLCAY

İSTANBUL-2019

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**KAMUSAL ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜN ve DEĞİŞİMİN
KENT KİMLİĞİNE ETKİSİ**

“ İstanbul Bakırköy Sahili Örneği ”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Elif Cansu KÖÇ

KABUL VE ONAY

Elif Cansu KÖÇ tarafından hazırlanan “Kamusal Alanda Yaşanan Dönüşümün ve Değişimin Kent Kimliğine Etkisi İstanbul Bakırköy Sahili Örneği” başlıklı bu çalışma, Savunma Sınavı tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tezin/Raporun Türü olarak kabul edilmiştir.

Başkan : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

(Danışman)

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

[İ m z a] [Unvanı, Adı ve SOYADI] Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

31/01/2019

Enstitümüz **Mimarlık** Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden 166101106 numaralı **Elif Cansu KÖÇ** "İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği **KAMUSAL ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜNÜN VE DEĞİŞİMİNİN KENT KŞMLİĞİNE ETKİSİ "İstanbul Bakırköy Sahili Örneği"** konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 16.01.2019 tarih ve 2019/02 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 39. maddesi gereğince (60) dakika süre ile savunmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında **oyçokluğu/oybirliği** ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir

İşbu tutanak, 3 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
DR.ÖĞR.ÜYESİ GÜLŞEN PELİN OLCAZ

ÜYE
DOÇ.DR KEREM KORANAZ

ÜYE
PROF.DR. AHMET METE TAPAN

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi/doktora tezi/dönem projesi olarak sunduğum “ Kamusal Alanda Yaşanan Dönüşümün ve Değişimin Kent Kimliğine Etkisi İstanbul Bakırköy Sahili Örneği ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

[Tarih ve İmza]

Öğrencinin Adı SOYADI

ONAY

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

Öğrencinin Adı SOYADI

ÖZET

KAMUSAL ALANDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜN ve DEĞİŞİMİN KENT KİMLİĞİNE ETKİSİ

“ İstanbul Bakırköy Sahili Örneği”

Elif Cansu KÖÇ

Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üy. G. Pelin OLCAY

Ocak, 2019 - 121 sayfa

1980’lerden itibaren İstanbul, dünyada birçok metropolde olduğu gibi neoliberal politikalarla dönüştürülmeye başlanmıştır. Günümüz dünyasını şekillendiren küreselleşme olgusu her alanda olduğu gibi kentlerde de büyük değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmektedir. Kentsel dönüşüm süreçleri kentlerde birçok alana etki ederken kamusal alanlara olan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Kentin kimliğini belirleyen ve kentlinin ihtiyaç duyduğu açık-yeşil alanlar, rekreasyon alanları, sahil ve plaj alanlarına olan müdahaleler dikkat çekmektedir. Bu araştırmada İstanbul’un en önemli sahil kentlerinden biri olan Bakırköy sahilinde, kamusal alanda yaşanan dönüşümün kent kimliğine etkisi; doğal çevre, yapılaşmış çevre, sosyal çevre etkileri bakımından incelenmiştir. Günümüzde birçok kentin karşı karşıya kaldığı betonlaşma ve beraberinde getirdiği sorunlar kentin kimlik ögesi konumunda olan Bakırköy sahili örneği üzerinden irdelenmiştir. Her geçen gün kamusal alanlara olan ihtiyaç artarken bu alanların yok olmasının etkileri kentin ve kentlinin üzerinden fiziksel ve sosyal boyutlarıyla araştırılmıştır. Bu amaçla sahil kullanıcıları ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca dönüşüm aktörleri ile görüşülerek dönüşüm süreci irdelenmiştir. Araştırma alanın planlama kararları, ruhsat ve iskan süreçlerine dair veriler Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ ve Bakırköy Belediyesiyle yapılan görüşmelerle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kamusal Alan, Kentsel Dönüşüm, Kent Kimliği, Bakırköy Sahili.

ABSTRACT

THE IMPACT OF TRANSFORMATION AND CHANGE IN THE PUBLIC SPACES ON THE CITY IDENTITY

“ Istanbul Bakırkoy Coast Sample”

Elif Cansu KÖÇ

Master's Thesis, Department of Architecture

Supervisor: Dr. Öğr. Üy. G. Pelin OLCAY

January, 2019 - 121 pages

Since the 1980's, as many metropolises in the world, Istanbul also has begun to be transformed by neoliberal policies. The globalization as a phenomenon that shapes the world today brings about great changes and transformations in cities as well as in every field. While urban transformation processes affect many areas in cities, the need for public spaces is increasing day by day. The interventions to urban green spaces, recreational spaces, coastal and beach areas that gives the identity of the city, which is also needed by its population, calls for attention. In this research, the impact of the transformation in public space on urban identity of Bakırköy, which is one of the most important coastal districts of Istanbul; were examined based on its effects on natural, built and social environment. In this day and time many cities around the world face with concretion and the problems brought with it, and they were examined through the case of Bakırköy coast, which is one of the main elements of the city. While the need for public spaces is increasing day by day, the effects of these areas' disappearance have been investigated with its physical and social aspects. Face-to-face interviews were made with people who frequents the Bakırköy coast. In addition, the transformation process was discussed with the commissioners. The data on decisions on planning, licensing and housing resettlement procedures of the research area were analyzed by interviews with the Ministry of Culture and Tourism, TOKI and Bakirkoy Municipality.

Key Words: Globalization, Public Space, Urban Transformation, City Identity, Bakırkoy Coast.

ÖNSÖZ

Bu zorlu tez sürecinde değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren tez danışmanım Dr. Öğr. Üy. G. Pelin Olcay' a sonsuz teşekkürler...

Araştırma konusunun oluşumundaki fikirlerinden dolayı Dr. Öğr. Üy. Mete Başar Baypınar' a ve araştırma sürecindeki yardımlarından dolayı Öğr. Üy. Sezen Tarakçı'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırma sürecinde çalışmaya katkıda bulunan; Sayın Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilisi, Sayın TOKİ yetkilisi, Bakırköy Belediyesi, Bakırköy yakın çevre konut kullanıcıları ve emlakçılara teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca yanımda olan, benden sevgilerini esirgemeyen annem Esmâ Köç, babam Muhsin Köç ve kardeşim Fatih' e teşekkürlerimi sunuyorum.

İSTANBUL, 2019

Elif Cansu KÖÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
EKLER LİSTESİ	IX

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırma Metodolojisi.....	3
1.4. Ünitelerin Planı.....	3

2.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KÜRESELLEŞME, KENT KİMLİĞİ KAVRAMLARI VE İLİŞKİLERİ

2.1.Kentsel Dönüşüm Kavramı	4
2.1.1. Kentsel Dönüşümün Tarihsel Gelişimi	9
2.1.2. Kentsel Dönüşümde Kullanılan Uygulama Biçimleri	10
2.1.3. Kentsel Dönüşümün Boyutları	13
2.1.4. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm	17

2.2.Küreselleşme Kavramı	19
2.3. Kimlik ve Kent Kimliği Kavramı	23
2.4. Bölüm Sonucu	31

3.BÖLÜM

KAMUSAL ALAN

3.1. Kamusal Alan ve Kamusal Alanda Dönüşüm	32
3.2. Kamusal Alan Dönüşümü ve Nedenleri	36
3.3. İstanbul'da Kamusal Bir Alan Olarak “Kıyı Alanı Dönüşümü”	43
3.3.1. İstanbul Kıyı Alanı Dönüşüm Süreci	44
3.4. Bölüm Sonucu	51

4.BÖLÜM

BAKIRKÖY İLÇESİNİN GELİŞİMİ

4.1. Bakırköy İlçesi Mevcut Durumu ve Genel Özellikleri	52
4.1.1. Bakırköy'ün İstanbul İçindeki Yeri ve Konumu	52
4.1.2. Bakırköy'ün Tarihi	53
4.1.3. Bakırköy'ün Sosyo-Ekonomik Özellikleri	54
4.1.4. Bakırköy'ün Kentsel Gelişme Süreci	56
4.1.4.1. 1920-1950 Dönemi	58
4.1.4.2. 1950-1980 Dönemi	60
4.1.4.3. 1980-2000 Dönemi	63
4.1.4.4. 2000 ve Sonrası	66
4.1.4.5. Bölüm Sonucu	71

5.BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI

BAKIRKÖY SAHİL ŞERİDİ DÖNÜŞÜMÜ

5.1. Araştırma Alanının Tanımlanması -----	74
5.2. Alan Araştırmasının Amacı ve Modeli -----	73
5.3. Araştırma Alanının Planlama ve Dönüşüm Süreci -----	75
5.3.1. Planlanma Süreci ve Aktörleri -----	77
5.3.2 Yapılaşma Süreci ve Aktörleri -----	82
5.4. Kıyı Alanı Dönüşümün Kent Kimliğine Etkisi -----	84
5.4.1. Doğal Çevre Etkisi -----	84
5.4.2. Yapılaşmış Çevre Etkisi -----	87
5.4.3. Sosyal Çevre Etkisi -----	91
5.5. Bölüm Sonucu -----	96

6.BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sonuç ve Değerlendirme -----	99
-------------------------------------	----

KAYNAKÇA

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR LİSTESİ

bkz.	:	Bakınız
Bld.	:	Belediye
Ç.Ş.B.	:	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
E	:	Erkek
K	:	Kadın
K.v.T.B.	:	Kültür ve Turizm Bakanlığı
TOKİ	:	Toplu Konut İdaresi
vd.	:	Ve Diğerleri
vs.	:	Vesaire

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Kamusal Alanda Dönüşüm ve Değişim Kent Kimliğine Etkisi	2
Tablo 2.1. Kent Kimliğini Etkileyen Faktörler	27
Tablo 5.1. Planlanma Süreci ve Aktörleri	76
Tablo 5.2. Görüşme Yapılan Kişilerin Profili	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Kıyı Kenar Çizgisi Gösterimi	47
Şekil 4.1. Bakırköy'ün İstanbul'daki Konumu	52
Şekil 4.2. Bakırköy İlçesi Yaş ve Nüfus Dağılımı	54
Şekil 4.3. Bakırköy İlçesi Medeni Hal Durumu	55
Şekil 4.4. Bakırköy İlçesi Eğitim Düzeyi	55
Şekil 4.5. . Sümerbank arazisi kazısında açığa çıkarılan Bizans Dönemine ait mimari yapılar ve mezarlar.	57
Şekil 4.6. Kazılarda bulunan mermer korkuluk levhası parçası, bitkisel bezemeli korkuluk levha parçası, ışık içinde tespit edilen pithos	57
Şekil 4.7.i. İskele Caddesi üzerinde yükselen, XX. yüzyıl başlarında Mimar Psalty tarafından yapılmış Art Nouveau evin kapısı, ii. Sakızağacı Mahallesinde Şinasi Gürünlü Sokakla Yurt Sahibi Sokağın kesiştiği köşede yükselen, günümüze kadar iyi şekilde korunmuş olarak gelen Maurice Alleon'un yaptırmış olduğu Art Nouveau ev	58
Şekil 4.8. Bakırköy Sementi Eski Ev Tipolojileri	61
Şekil 4.9.i. Baruthane, restorasyon öncesi (Haydar Karabey Arşivi), ii. Baruthane binaları (Mimos Mimarlık Arşivi)	61
Şekil 4.10. Ataköy gerçekleşmiş yerleşim planı	62
Şekil 4.11. Ataköy Turistik Tesisleri (Giray ve Tayfun, 1963)	62
Şekil 4.12.i. Ataköy II. Kısım, ilkokul ile birlikte genel görünüş (Giray, 1967), ii. Ataköy III-IV. kısımlar, genel görünüş ("Ataköy Sosyal Konut", 1975)	65
Şekil 4.13. Ataköy Sahili Eski Hali	66
Şekil 4.14. Ataköy Sahili	68
Şekil 4.15. Yalı Ataköy Projesi	69
Şekil 4.16. Sea Pearl Ataköy Projesi	70
Şekil 4.17. Sea Pearl Ataköy Projesi	70
Şekil 4.18. Ataköy Sahili Baruthane Millet Bahçesi Planı	71
Şekil 4.19. Ataköy Sahili Yeni Yapılaşmalar ve Baruthane Millet Alanı	71
Şekil 5.1. Bakırköy-Ataköy Sahili Araştırma Alanı	74
Şekil 5.2. İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı Değişikliği	77

Şekil 5.3. İstanbul Ataköy 1/1000 Mevzii (Uygulama) İmar Planı	78
Şekil 5.4. İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı	78
Şekil 5.5. İstanbul Ataköy 1/1000 Uygulama İmar Planı Değişikliği	79
Şekil 5.6. 1980 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi	88
Şekil 5.7. 2006 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi	88
Şekil 5.8. 2014 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi	89
Şekil 5.9. 2018 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi	90

Ekler Listesi

Ek-1. İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı Değişikliği, Plan Notları. (K.v.T.B yetkilisi ile görüşme). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü	111
Ek-2. İstanbul Ataköy 1/1000 Mevzii (Uygulama) İmar Planı, Plan Notları	112
Ek-3. İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı, Plan Notları	113
Ek-4. İstanbul Ataköy 1/1000 Uygulama İmar Planı Değişikliği, Plan Notları	114
Ek-5. Yarı yapılandırılmış görüşme formları düzenlenerek, TOKİ ile uygulamalardaki rolü, gelecek vizyonu ve kent kimliğine dair görüşmeler	115
Ek-6. Bakırköy sahili yakın çevre konut kullanıcıları Sosyal Çevre Etkisi incelemesi	116
Ek-7. Bakırköy sahili yakın çevre emlakçılarıyla Sosyal Çevre Etkisi incelemesi	119
Ek-8. Bakırköy Belediyesi ile planlama, iskan, ruhsat aşamaları ve kent kimliğine dair görüşmeler	120

1. BÖLÜM

Giriş

Küreselleşmenin de etkisi ile 1970'lerden beri Dünya' da sosyal ve ekonomik alanda pek çok dönüşüm yaşanmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde yaşananların kente, kentliye, kentleşmeye, kent kimliğine de önemli etkileri olduğu kabul görmektedir. Küreselleşme ve kent üzerinde yapılan çalışmalarda özellikle kimlik eksenli dönüşümlerden bahsetmeyenler hemen hemen yok denecek kadar azdır (Cavcav, 2007: 87). Dönüşüm sadece bina ölçeğinde değil kentin ve kentlinin ihtiyaç duyduğu rekreasyon alanları, kamusal alanlar, kıyı alanları gibi kentte kimlik ögesi olarak tanımlanan alanları da etkisi altına almıştır. Özdemir (2009)' a göre; Kentsel dönüşüm ve değişim süreçleriyle birlikte hızlı kentleşme sonucunda oluşan estetik ve çevresel problemler, planlı kentsel yeşil alanların önemini artırmaktadır. Kent insanının doğaya olan özlemi bu planlı yeşil alanlarla giderilmeye çalışılırken kentsel yaşamın olumsuz özellikleri de maskelenmektedir. Bu kapsamda yeşil alanlar, kamusal alanlar, kıyı alanları kentsel mekanda doğal habitatlar yaratmaları ve sağlıklı çevreler oluşturmaları açısından kent makroformu ve yaşamı için önemli alanlardır (Özdemir, 2009: 145).

Kentsel dönüşüm literatürü sorunlu, eskiyen, köhneyen kentsel alanların dönüşümüne odaklanmıştır. Ancak bu sorunlar yaşanmadığı halde kentlerde dönüşen alanlar da söz konusudur. Kamusal alanlardaki dönüşümler bunlara örnektir. Ercan (2016) bu dönüşümleri kentlerin değişen ve dönüşen kamusal mekanları olarak ele almaktadır. Üstelik bu dönüşümler bu bölgeleri pek çok açıdan sorunlu ve tartışılır hale getirmektedir. Kentsel dönüşüm uygulamalarında kentsel alanların standartlarını yükseltmek ve kent hayatını kolaylaştırmak, yaşam kalitesini arttırmak hedeflenirken kimi dönüşüm uygulamalarında aksi sonuçlar yaratıldığı gözlemlenmektedir. Bakırköy Sahili son yıllarda büyük bir değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Önceleri kamuya ait bu alanın işlev değiştirmesini, kentteki kamusal alana yapılan müdahaleleri ve etkilerini sorgulamayı önemli bulmaktayım. Hızlanan kentsel dönüşüm süreciyle birlikte bu bölgede önemli sorunlar yaşanmaktadır. Kamusal bir alanın işlevini değiştirmenin o bölgenin tüm niteliklerini etkilediği gözlemlenmektedir.

1.1.Problemin Tespiti

Kentsel değişim ve dönüşüm süreciyle birlikte kamusal alanların yitirilmesi, insanların sosyal ve iletişim alanlarından koparılması günümüz kentlerinde zaman zaman iç içe yaşanan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentin ve kentlinin ihtiyaç duyduğu, korunması ve geliştirilmesi gereken alanlara olumsuz yönde olan müdahaleler, yapılaşmalar, tahribatlar zamanla kente bir baskı oluşturarak kenti yaşanamaz halde getirmektedir. Bu tez kapsamında sahil kentlerinde kentsel bir kimlik ögesi olan sahil ve kamusal alanlara olan müdahalelerin kente ve kentliye etkileri irdelenecektir.

Araştırma Bakırköy sahilinde yaşanan dönüşüme odaklanmaktadır. Bakırköy’de kentsel dönüşümle ilgili çalışmalar yapılmıştır ama kamusal alanların, sahilin son yıllardaki dönüşümü ile ilgili araştırmalar yetersizdir. Bu çalışmada sahildeki bu dönüşümü, sosyal-kamusal alandaki dönüşümün fiziksel ve sosyal etkilerini araştırmak hedeflenmektedir.

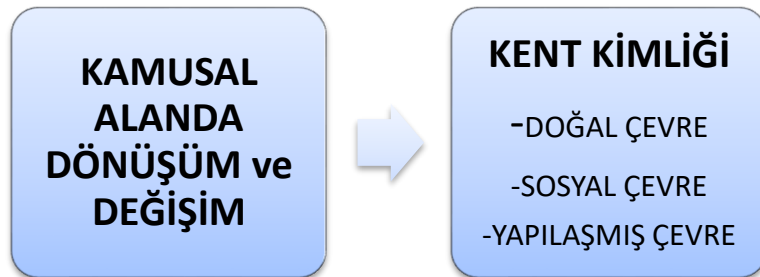
1.2. Çalışmanın Amacı

Kentsel Dönüşüm süreci değişen kent hayatıyla birlikte insanın yaşam koşullarını ve yaşam tarzını değiştirmektedir. Gerek kent gerekse insan açısından değişen yaşam koşulları kimlik kavramını irdelememize sebep olmaktadır. Kamusal alanların kent hayatındaki rolü göz önüne alındığında buradaki dönüşümlerin etkilerini araştırmak daha önemli hale gelmektedir.

Çalışmanın amacı; Bakırköy’ün önemli kamusal alanlarından biri olan sahile yapılan müdahaleler ve bu müdahaleler sonrası ortaya çıkan dönüşümün kente, kent kimliğine olan etkisini araştırmaktır. Çalışmada ayrıca yapılan ve yapılmakta olan uygulamaları tartışmak ve öneride bulunmak hedeflenmektedir.

1.3. Araştırma Metodolojisi

Tablo 1.1. Kamusal Alanda Dönüşüm ve Değişim Kent Kimliğine Etkisi

Kaynak: Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmada kentsel dönüşüm, kamusal alan ve kent kimliği kavramları üzerine bir literatür araştırması yapılmıştır. Daha sonra Bakırköy'ün önemli kamusal alanlarından birisi olan Bakırköy sahilinde yaşanan kentsel dönüşüm ve değişimin kent kimliğinin bileşenlerine etkisi bir saha çalışması kapsamında irdelenmiştir.

Öncelikle sahilde bir çalışma alanı tanımlanmıştır. Dönüşümün aktörleri olan Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ ve Bakırköy Belediyesi ile görüşülerek dönüşüm süreci araştırılmış, bu bağlamda yapılan planlama çalışmaları incelenmiştir. Kent kimliğinin doğal çevreye etkisini incelemek için literatür araştırması yapılmıştır ve bu konu teorik çerçevede irdelenmiştir. Dönüşümle birlikte değişen kıyı bandında doğal yapıda meydana gelen veya gelebilecek olan değişimler ele alınmıştır. Sosyal çevre etkisini irdellemek için bölge yaşayanları, sahil kullanıcıları ve emlakçılarla yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılaşmış çevre etkisini irdellemek için kentin 1980-2018 yılları arasındaki değişimi uydu haritaları kıyaslanarak incelenmiştir.

1.4. Üniteler planı

Çalışmada birinci bölümde; problem tespiti, çalışmanın amacı, araştırma metodolojisi tanımlanmaktadır. İkinci bölümde; kentsel dönüşüm, küreselleşme, kent kimliği kavramları açıklanmıştır. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Üçüncü bölümde; çalışmanın önemli ayaklarından biri olan kamusal alan kavramı irdelenmiştir. Kamusal alanların dönüşümü, bu dönüşümün kent kimliği ve kıyı alanlarıyla olan ilişkisi teorik çerçevede açıklanmıştır. Dördüncü bölümde; araştırma alanı olan Bakırköy ilçesi, konumu, tarihi, sosyo-ekonomik özellikleri ve kentsel gelişme süreçleri anlatılmıştır. Beşinci bölümde; alan araştırması yer almaktadır. Araştırma alanının tanımı, araştırmanın amacı, araştırma modeli, araştırma alanının dönüşüm, planlama ve yapılaşma süreci ve bu sürecin aktörleri anlatılmıştır. Ayrıca bu bölümde, bu dönüşümün Bakırköy kıyı alanını ve kent kimliğini nasıl etkilediği irdelenmiştir. Altıncı bölümde ise; tüm teorik çalışmalar, saha çalışmaları ve alan araştırmaları göz önünde bulundurularak, çalışmanın kısıtları, çıkarılan sonuçlar, çalışmanın literatüre katkısı, geleceğe yönelik çalışma önerilerinde bulunularak sonuç ve değerlendirme yapılmıştır.

2.BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM, KÜRESELLEŞME, KENT KİMLİĞİ, KAVRAMLARI VE İLİŞKİLERİ

Bu bölümde kentsel dönüşüm kavramı, küreselleşme kavramı, kimlik kavramı ile bu kavramların ilişkileri ele alınacaktır.

2.1.Kentsel Dönüşüm Kavramı

Dünya'nın sosyo-ekonomik, düşünsel, toplumsal ve siyasal geçmişinin ortaya konması, kentsel dönüşümün tüm boyutları ile kavranmasına olanak sağlamaktadır. Toplumsal yapılarıdaki dönüşümler tarihte önemli birkaç düğüm noktasını işaret etmektedir. Hayatın her alanında köklü dönüşümlerin yaşandığı bu süreçlerde yaşam alanlarının oluşumu, kalitesi, malzeme, teknik ve teknoloji kullanım yöntemleri de farklılık göstermiştir (Yedekçi, 2015:11).

Kentsel dönüşüm, en basit anlamıyla, kentsel alanların varolan durumlarından başka bir biçime girmesi, başka bir durum almasıdır (Ersoy, 2012:223).

Dünyada kentlerin ilk ortaya çıkışlarından bu yana kentlerde yenilenme ve dönüşüm sorunlarıyla karşılaşıldığı nitekim tarihin ilk dönemlerinden itibaren yaşanan, depremler, yangınlar, işgal gibi siyasal nedenlerle kentlerin büyük yıkımlara uğradıkları ve dönüşümün bir süreci olan yenilenmeyi geçirdikleri belirtilmektedir. Son yüzyıllarda iktisada dayalı kalkınma anlayışının yerini insan odaklı kalkınmanın alması ile birlikte kentsel yaşam kalitesi kavramı gündeme gelmiştir. Bu bağlamda kentsel yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla kentsel dönüşüm projeleri yaygın olarak uygulanmaya başlamıştır. (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:36).

Kentsel dönüşüm, kent planlama yazılarında sıklıkla tartışıldığı için, bu kavrama yönelik birçok tanıma rastlamak mümkündür. Bu tanımlar vurguladıkları vizyon, amaç, strateji ve yöntemlerine göre farklılık gösterebilir.

Bir başka deyişle, yitirilen bir ekonomik etkinliğin yeniden geliştirilmesi ve canlandırılması, işlemeyen bir toplumsal işlevin işler hale getirilmesi; toplumsal dışlanma olan alanlarda, toplumsal bütünleşme ve kaynaşmanın sağlanması; çevresel kalitenin veya ekolojik dengenin tekrar sağlanmasıdır. Dolayısıyla, kentsel dönüşüm, çökme ve bozulma olan veya savaş, doğal afetler gibi tahripler sonucu tekrar geliştirilme ihtiyacında olan kentsel mekanın

ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarını kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirilmesine yönelik uygulanan strateji ve eylemler bütünüdür (Ercan, 2012:223).

Kentsel dönüşüm “zaman süreci içerisinde eskiyen, köhneyen yıpranan ya da potansiyel arsa değeri mevcut üst yapı değerinin üzerinde seyreden ve çoğu kez yaygın bir yoksunluğun hüküm sürdüğü kent dokusunun, alt yapısının sosyal ve ekonomik programlar ile oluşturulduğu bir stratejik yaklaşım içinde günün sosyo-ekonomik ve fiziksel şartlarına uygun olarak yenilenmesi, değiştirilmesi, geliştirilmesi yeniden canlanabilmesi ve bazen de yeniden oluşturulması eylemi” olarak tanımlamıştır (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:36).

Kentsel dönüşüm, kavramsal olarak, kentsel sorunlara çözüm üretmek amacıyla, değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan kapsamlı bir vizyon ve eylem olarak ifade edilmektedir. Kentin zaman içinde boşalan, eskiyen, işlevini yitiren alanlarının yenilenmesi işlemidir. Bu işleme konu olan alanlar genelde fiziksel açıdan bir çöküntü alanına dönüşmüş yerler olsa da; bu yenileme işlemi sadece fiziksel açıdan yenilemeye ve müdahaleye gereksinim duyan yerler ile sınırlı kalmayıp, ekonomik ve toplumsal açıdan canlılığını kaybeden yerlerde de yapılmaktadır (Armağan, 2014: 64). Kentsel dönüşüm uygulamalarında geçen “dönüşüm” kavramı biyoloji alanında “yenileme”, “kayıp ya da yaralı dokunun iyileşmesi ya da ilk durumuna göre sistemin yenilenmesi, onarılması” olarak kullanılırken, kent bölgeleri için de aynı anlamı ifade etmektedir. Dönüşüm kentlerde ekonomik faaliyetlerin yok olduğu alanların yeniden canlanması, büyümesi ile ilgili olup, işlevsiz halde olan toplumsal fonksiyonların yenilenmesi veya mahrum bırakılmış toplumsal bölgelerin dahil edilmesi, çevresel kalitenin artırılması veya kaybolan ekolojik dengenin yeniden sağlanması şeklide tanımlanabilir. Kentsel dönüşüm literatürü tarandığında tanımların, vurguladıkları vizyon, amaç, strateji ve yöntemlere göre farklılıklar göstermektedir (Yedekçi, 2015:23).

Ercan (2012) kimi kaynaklarda kentsel dönüşümü şöyle yorumlamaktadır; kentsel dönüşüm, kentsel bozulma süreçlerini daha iyi anlama ihtiyaçlarından doğan ve gerçekleştirilecek elde edilecek sonuçların üzerinde bir uzlaşmadır. Kimi kaynaklarda ise kentsel dönüşümü, kentsel çöküntü alanlarında yoğunlaşan sorunları eşgüdümlü bir biçimde çözmek için ortaya

konulan yeni yol ve yöntemlerdir. Kentsel dönüşümü, kapsamlı ve bütünleşik bir vizyon ve eylem olarak, bir alanın ekonomik, fiziksel, toplumsal ve çevresel koşullarının sürekli iyileştirilmesini sağlamaya çalışmak olarak tanımlar (Ercan, 2012:223).

Yedekçi (2015)'e göre; Kentsel dönüşüm bir başka kaynaktaki tanımıyla; “kamu, özel sektör ve halk katılımını savunan, yoksul bölgelerin ıslahına ve yapı-çevre-donatı üçlüsünün iyileştirilmesine çalışan, kişilerin yaşam mekanlarının yanında ticaret ve sanayi sayesinde ekonominin de ilerlemesini amaçlayan; bununla birlikte, kent merkezlerini günümüz yaşamına uyum sağlayabilecek niteliğe kavuşturmak bakımından geliştirilmiş bir planlama çalışmasıdır (Yedekçi, 2015:23).

Kentsel dönüşüm, temelinde kentsel yoksunluğu barındıran bir kavramdır. Stewart ve diğ. (1974)'ne göre, kentsel yoksunluğun bileşimini oluşturan faktörler eski konut dokusu, konfor koşullarının noksanlığı, onarım ve mevcudu sürdürme durumu, genel görünümünün sefilliği, çok kullanıcılık ve yüksek oranda kiracılık durumları ile ifade edilebilir. Çöp dolu sokaklar, kirlilik, sanayi ve konut karışımı yerleşme dokusu, işlevsiz hale gelmeye balamı, az işleyen okullar ve sosyal konutlar da fiziksel çevrenin karakteristikleri arasında sayılabilmektedir. Bu yoksunluk türünü fiziksel yoksunluk olarak ifade etmek mümkündür. İkinci faktör ise, ekonomik yoksunluktur. Ekonomik yoksunluk, alanda yaşayanların düşük ekonomik standartlara sahip olması, bu alt standardın bir sonucu olarak yaşam kalite ve biçimlerinin ve toplumsal davranışların da düşük standartlarda gerçekleşmesini içinde barındırmaktadır. Bu hayli düşük fiziksel ve ekonomik koşulların var olmasıyla kendini gösteren kentsel yoksunluğun nedenleri arasında kısaca “sosyal keyifsizlik” terimiyle ya da bir baka deyimle, toplum içinde bulunduğu konumdan ve çevresinden hoşnut olmama durumu ile açıklanabilecek olan problemlili aileler, anti-sosyal davranışlar, vandalizm, çocukların suç işlemesi, alkolizm, kriminal faaliyetler gibi unsurlar ile hizmet birimlerinin ve donatıların noksanlığı ve standartlarının yetersizliği gibi faktörler sayılabilir (Özden, 2006:216).

İşte kentsel yoksunluğun nedenleri arasında sıralanan bu sebepler, kentsel çöküntülerin de temel nedenlerini oluşturmaktadır. Kentsel çöküntülerle başa çıkmanın yolu ise, kentsel dönüşümden geçmektedir. Thomas (2003) kentsel dönüşümü, “kentsel sorunların çözülmesini sağlayan ve değişime

uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamayı amaçlayan geni kapsamlı bir vizyon ve eylem” olarak tanımlamaktadır. Özden (2006) bazı kaynaklara göre kentsel dönüşümü benzer bir tanımla ifade ederken, bu tanımı üç temel özellik ile buluşturmuştur. Buna göre kentsel dönüşüm;

- Bir yerin (mekanın) doğasını değiştirmeyi ve yerleşik halk ile söz konusu yerin geleceğinde söz hakkı bulunan diğer aktörleri sürece dahil etmeyi amaçlar.

- Bölgenin özel sorunlarına ve potansiyeline balı olarak devletin temel işlevsel sorumlulukları ile kesişen çok çeşitli hedefleri ve faaliyetleri içerir.

- Ortaklığın özel kurumsal yapısı değişkenlik gösterse de, farklı paydalar arasında işleyen bir ortaklık yapısı gösterir. (Özden, 2006:216).

Sosyal bilimler açısından, ‘kentsel dönüşüm’ uygulamasıyla ilgili, kent ve insan hakları kavramları bakımından bir tahlilde, kent hakkı, kentli hakları, kentte insan hakları, kentsel hizmetlere erişim hakkı gibi ‘hak’ vurgusunu ön planda tutan incelemelerin, hem genel hem de kent ölçeğinde bir demokrasi iklimi içinde anlamlı olmaktadır. Bu, temel olarak bireysel hak alanlarının özerkliği ve bu bağlamda kendi geleceğini tayin etme olanaklarına sahip olma, özel ve kamusal iletişim kanallarının açıklığı ve bununla bağlantılı özgürlükler, katılım, çoğulculuk, şeffaflık, hesap verebilirlik, muhalefet hakkı, vb. değerlerle örülmüş bir ilişkiler düzenini ifade eder (Tarhanlı, 2013).

Hukukta, ama asıl insan hakları hukukunda, kentsel dönüşüm olgusuyla bağlantılı düşünülebilecek ve yegane olmasa da öncelikli bir hak alanı, *inter alia*, ‘yeterli barınma hakkı’ (*right to adequate housing*) üzerinden tartışılabilir (Sadri, 2013).

Bu hakkın korunması ve sürdürülmesi amacıyla varlığı gereken bazı standartların sağlanması, hakkın tanınması kadar korunması ve geliştirilmesi bakımından da önemlidir. İnsan hakları açısından bu hak, sadece dört duvar ve bir çatıdan ibaret bir çerçeveye sıkışmış olarak görülmez; ‘yeterli bir barınma’ kavramını oluşturan bazı standartların katkısını da dikkate almayı gerektirir. Örneğin kalıcılık güvencesi; hizmet, malzeme, bazı kolaylıklar, ve altyapının sağlanması; maddi olarak karşılanabilir olma; doğal ve çevresel faktörler bakımından yerleşmeye uygunluk; yararlanacak kişiler bakımından erişilebilir olma; barınma yerinin sosyal ve ekonomik açılardan elverişli bir konumda

olması; kültürel kimliği ifade edebilecek şartlara sahip olması gibi (Tarhanlı, 2013).

Kentsel dönüşüm, “fiziksel/tasarım, sosyal, ekonomik ve yasal/yönetmel” olmak üzere birbirleriyle örtüşen dört temele dayanır. Fiziksel unsur, bölgenin içinde bulunduğu kent ile ulaşım bağlantıları, konut stoku, teknik ve sosyal altyapı ve çevresel problemleri içerir. Tasarım unsuru, fiziksel olarak kentsel gelişim, değişim ve korumayı yönlendiren kentsel tasarım sürecini içerir. Sosyal unsur, sağlık, eğitim, konut ve kamu hizmetlerine erişim, suç, toplumdan dışlanma, proje sürecine kamu ve özel sektörün, yerel halkın ve gönüllülerin katılımı gibi durumlarla ilgilenir. Ekonomik unsur, seçilen alan ve çevresindeki iş olanaklarının nitelik ve niceliklerini yükseltmeye dayanır. Yasal/yönetmel unsur, yerel karar verme mekanizmasının yapısı, yerel halkla ilişkiler, diğer çıkar gruplarının katılımı ve liderliğin türü gibi koşulları içerir (Şişman ve Kibaroglu 2009).

Kentler de canlı varlıklar gibi, doğan, büyüyen, yapıları sürekli olarak değişen toplumsal birimlerdir. Kentlerin eskiyen kesimleri, zamanla yenilenme gereksinmesi yaratır. Eskiyen kent kesimlerinin yenilenmesi, onlara toplumsal ve ekonomik yönden yeni değerler ve işlevler kazandırılması arzu edilen bir şeydir. Önemli olan bu yenilemenin amacını ve yöntemini iyi belirleyebilmektir (Keleş, 2010:376).

Bu süreçte kentsel dönüşümün başlıca üç ayırt edici özelliği vardır. Birincisi, bir yerin doğasını değiştirmeyi ve yerleşik halk ile söz konusu yerin geleceğinde söz hakkı bulunan aktörleri sürece dâhil etmeyi amaçlamasıdır. İkincisi, bölgenin özel sorun ve potansiyellerine bağlı olarak, devletin temel işlevsel sorumlulukları ile kesişen çeşitli hedef ve faaliyetleri içermesidir. Üçüncüsü, süreçle ilişkili kurumsal yapılar değişkenlik gösterse de, farklı ilgi grupları arasında işleyen ortaklıkların oluşturulmasını gerektirmektedir. Keleş (2010)' e göre kentsel dönüşüm, salt gecekondu bölgelerindeki derme çatma yapıların temizlenmesinden ibaret değildir. Buna ek olarak koruma, canlandırma, iyileştirme, yeni işlevler kazandırma, yeniden imar etme, hem yapıları, hem de buldukları kent kesimlerini, yitirmiş bulunduğu ekonomik ve toplumsal değerlerine ve fiziksel ölçülerine yeniden kavuşturmadır (Keleş, 2010: 377).

2.1.1.Kentsel Dönüşümün Tarihsel Gelişimi

Kentsel dönüşümün Dünyada ilk olarak gelişmiş Batı ülkeleri kentlerinde sosyal ve ekonomik açıdan kullanılamaz hale gelmiş alanların yeniden canlandırılmasına yönelik müdahaleler yapılmasıyla başlamıştır. Genel olarak kentin, nüfusunu kaybetmiş ya da düşük gelir gruplarının kötü ekonomik ve fiziksel şartlarda yaşadıkları ve sosyal dayanışmanın kaybolduğu konut alanlarında, eski boş liman ve sanayi alanlarında kentin ekonomik gelişimine katkıda bulunacak projelerin uygulanması biçiminde olmuştur (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:43).

19. yy' da Kentsel dönüşüm başlangıç olarak, Avrupa'da Sanayi Devrimi sonrasında fabrikaların çevresinde kurulmuş olan işçi kentlerindeki düşük yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için 1910-1940 yılları arasında başlayan müdahaleler verilebilir. Buralarda güneş girmeyen, birbirine çok yakın, rutubetli, altyapı sorunları olan evlerde yaşam sürdürülemez olmaya başlamıştır. 1940'lı ve 50'li yıllara gelindiğinde, İkinci Dünya Savaşı'nda yakılıp yıkılan şehirlerin yeniden inşa edildiği kentsel dönüşüm faaliyetleri görülmektedir (Yedekçi, 2015:26). Ancak, kentlerin planlamasında ekonomik unsurların göz ardı edilmesi bu planlamanın başarısızlığına neden olmuştur (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:44).

1960'lı yıllarda ise Avrupa'da sanayi alanlarının desantralize⁽¹⁾ edilmeye başlandığı görülmektedir. Dönüşüm çalışmaları, küçük müdahaleler ile sağlıklılaştırma şeklinde gerçekleştirilmeye başlamıştır. 19. yüzyılda kentsel yenilemede bir takım yaklaşımlar doğmuştur. Sağlıksız yaşam koşulları karşısında kamusal alanların artırılması amacıyla ortaya çıkan 'park hareketleri' ile büyük park alanları açılmaya başlanmıştır. Park hareketlerini kent merkezlerinde geniş bulvar ve caddelerin açılmasını öngören kentsel yenileme projeleri izlemiştir. Paris'te Baron "Haussman Projesi", Kuzey Amerika'da "Güzel Şehir Hareketi" gibi örnekler verilebilir (Yedekçi, 2015:27).

1980'lere gelindiğinde, neoliberal politikaların neticesinde bir takım kentsel sorunların baş göstermesi ve kent toprağının ekonomik bir araç olarak kabul görmeye başlamasıyla dönüşüm, siyasal söylemlerle kendisine yer edinmeye başlamıştır. Kentsel ölçekte planlama ve bu çerçevede gerçekleşen dönüşüm faaliyetleri bu dönemde görülmeye başlamıştır (Yedekçi, 2015:26). Avrupa Konseyi, 1981 yılında "Urban Renewal" adı altında bir kampanya başlatmıştır. Daha sonra adı, "Urban Renaissance" olarak değiştirilen kampanya,

⁽¹⁾ desantralizasyon: yerelleştirme (<http://www.tdk.gov.tr>).

kentlerde yaşam koşullarının geliştirilmesi, kentlerin mevcut ve gelecekteki rollerinin tanımlanması ve ne olacağının tartışılması, kentsel yaşamın geliştirilmesi için mevcut kanunların uygulanması ve yeni hukuki dayanaklar elde edilmesi, kentsel sorunlarla ilgili idari ve teknik yöntemlerin geliştirilmesi gibi temel ilkeler öngörmekteydi. Kampanya, pek çok Avrupa kentinin yenilenmesine katkıda bulunmuştur. Seksenli yılların ortalarında, tüm Avrupa’da yeniden yapılanma üzerine bilimsel çalışmalar başlatılmış; 1987 tarihinde gerçekleştirilen Bellagio Konferansı’nda, savaş sonrası kentlerinde yeniden inşayı tartışan sosyal ve kentsel tarih, coğrafya, mimari tarih ve planlama tarihi, siyasi bilimler, mimarlık ve kent planlama gibi çeşitli disiplinler bir araya getirilmiştir (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:44).

Kentsel dönüşümün 19. yüzyıldan bugüne uygulanan kentsel politikaları ve uygulama biçimleri çeşitlilik göstermiştir. 1800’li yıllardan 1945’lere kadar kentlerdeki fiziksel ve toplumsal bozulmaya karşı en önemli müdahale biçimi kentsel yenileme olmuştur. Burada kentsel yenilemeyi gerekli kılan endüstri devrimi ile sanayi kentlerinde artan çevre kirliliği, düzensiz yapılaşma, kalabalık ve yaşam standartları düşük konut alanları ve yetersiz alt yapı hizmetleri olmuştur. ABD’de süreç 20. yy’ da 1949 tarihinde kabul edile konut yasası ile başlamıştır. 1960’ların sonunda Avrupa ülkelerinde konut yenilemesi çalışmaları başlamıştır. İngiltere; 1969 konut yasası ile politika biçimini değiştiren ilk ülke olmuştur. Ardından Amsterdam ve Rotterdam ile 1970’lerin başında Hollanda; şehir hükümetleri ile toplumlar arasındaki çatışmadan sonra bu yönde kentsel dönüşümle ilgili düzenleme yapan ülke olmuştur. Almanya’da , savaş sonrası konut sıkıntısı için 1971 yılında şehrin iç kısımlarında bulunan, kiraya verilen konutların ıslah edilmelerine izin verilmiştir. Fransa’ da ise, 1970’lerde ilgili mevzuatla küçük ölçekli alanların gelişim zonları olmalarına olanak verecek şekilde düzenlenmiştir (Yedekçi, 2015:27).

2.1.2.Kentsel Dönüşümde Kullanılan Uygulama Biçimleri

Kentsel dönüşüm, mevcut kent yapısının yenilenmesi için yapılan bütün uygulamaları içinde toplayan genel bir kavram olsa da bu uygulama biçimlerinin tanımlanmasında pek çok farklı görüş ortaya çıkmaktadır. Dünyanın farklı ülkelerindeki bilim insanlarının çeşitli isimlerle tanımladığı bu uygulama biçimlerinin Türkçeye uyarlanmasında yaşanan terminoloji karmaşası kentsel

dönüşümün içinde barındırdığı dokuz farklı uygulama biçimini ortaya çıkarmıştır (Selçuk, Aydoğdu, 2014:42).

Kentsel Koruma (Conservation); “Toplumun geçmişteki sosyal ve ekonomik koşullarını, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel fiziksel yapısının, yaşanan değişim ve gelişimler nedeniyle yok olmasının engellenmesi, kentsel dokunun çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi, kültürel varlıkların topluma faydalı, ekonomik ve işlevsel koşullarla sağlıklılaştırılması” (Selçuk, Aydoğdu, 2014:43). Keleş (2010)’ e göre; genellikle işlevini yerine getirebilmekte olan yapıların, büyük tarihsel, mimari ve kültürel değer taşıyan bölgeler içinde, onlarla birlikte korunmasını sağlamak için plansızlığın denetlenmesi ve aşırı nüfus birikiminin önlenmesidir.

Kentsel İyileştirme (Rehabilitation); Kentsel iyileştirme, “bir yerleşim yerinin tümünü ya da bir bölümünü, işlevlerini gereği gibi yerine getirilemez durumdan kurtarmak, özellikle oturulabilirlik niteliklerini yitirmiş ve eskimiş konut alanlarını daha üstün iş görür ölçütlerine kavuşturmak” olarak tanımlanmaktadır. Kentsel alanın özgün niteliğine zarar veren, aykırı tüm oluşumların ayıklanması kentsel iyileştirmenin hedefleri arasındadır.

Kentsel Yenileme (Renewal); Kentin eskimiş, çöküntü haline gelmiş alanlarına, güncel sosyo-ekonomik koşullara uygun olarak müdahale edilmesi olarak tanımlanan kentsel yenileme, İngilizce ‘urban renewal’ kavramını karşılamaktadır. Kentin tamamına yönelik olabileceği gibi bir kısmına yönelikte yapılabilmektedir. Kentsel yenileme eylemi kente yönelik sistematik ve planlı bir müdahaledir. Amaç sadece kentte söz konusu mekanların yenilenmesi değil; bu değişimin sürekliliğinin de sağlanmasıdır (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:42). Gerek yerleşme düzeni, gerekse mevcut yapıların durumu bakımından yaşam ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi olanağı bulunmayan alanlardaki yapıların tümünün veya bir bölümünün ortadan kaldırılarak yeniden imar edilmesi durumunu ifade etmektedir (Yedekçi, 2015:23).

Kentsel Yeniden Canlandırma (Revitalization); Eski canlılığını kaybetmiş kentsel alanların, özellikle de tarihi kent merkezlerinin alınacak sosyal önlemlerle yeniden canlılık kazanmasını sağlamaktır (Polat ve Dostoğlu, 2007:63). Canlandırma, yapıların özgün işlevlerini yitirdikleri, yapı olarak sağlam bulunmamalarına karşın, değerlerinin türlü nedenlerle azaldığı durumlarda, bir gereksinme olarak belirir (Keleş, 2010: 373).

Kentsel Yenileşme (Renaissance); Büyüyen kentin çeperinde orta ve üst gelir grubuna konut üretim talebi doğrultusunda, mevcut gecekonduların bedel ödenerek kentin diğer alanlarına gitmelerinin sağlanması ve bu yerleşim alanlarının örgütlü büyük inşaat şirketleri tarafından geliştirilmesiyle oluşmuştur. Bu tür gecekondu dönüşüm süreci özel sektör girişimiyle yapılan yenileme (urban renewal) biçimi olarak nitelendirilebilir. (Ataöv ve Osmay, 2007:64).

Kentsel Yeniden Oluşum (Regeneration); “Tamamen yok olmuş bozulmuş, köhnemiş alanların yeniden üretilmesi” olarak ifade edilmektedir (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:43).

Soylulaştırma (Gentrification); “Sosyokültürel açıdan bozulmuş, köhnemiş, dolayısıyla fiziksel çevresi de bozulmuş alanlarda, özellikle de tarihi kent parçalarında sosyal yapının geliştirilmesi” olarak ifade edilmektedir (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:43). Yedekçi (2015) bazı kaynaklara göre, kent merkezlerindeki fiziksel ve sosyal eskimenin yaşandığı konut alanlarının fiziksel yapısının rehabilitasyonu sonucunda, yerleşim genelinde, sosyal sınıfın ve mülkiyet değişiminin gerçekleşmesidir. Bu süreç konutların birer birer el değişmesiyle düşük gelirli kişilerin yerini yüksek gelirli kişiler almaktadır (Yedekçi, 2015:24).

Söz konusu koruma iki yolla yapılmaktadır. Birincisi, tarihi bir alana yeni bir işlev kazandırmaktır. Ankara ve Antalya kale içinde lüks lokantaların ve geleneksel satış birimlerinin yer seçmesi böyle bir korumaya örnek olabilir. İkincisi, tarihi alanın içinde yaşayan sosyal tabakayı değiştirerek ekonomik yaşayabilirliğini kazandırmaktır. İstanbul’da Cihangir ve Kuzguncuk’ta yaşanan dönüşüm bu türe örnek olarak gösterilebilir. Bu yaşam alanlarında gelir düzeyi yükselmesi görülmektedir (Ataöv ve Osmay, 2007:68).

Bu bağlamda Süleymaniye’nin 'Sultanahmetleştirilmesi’nden bahsetmek mümkün görünmektedir. Sultanahmet’te girilen temizleme ve soylulaştırma çabaları; butik oteller, restoranlar, rekreasyon alanları, kafeler vb. ile başarılı kent merkezinde gözde turizm-kültür ve yerleşim alanı yaratma ideali kentin benzer alanları için referans proje haline gelmiştir. Sıraselviler, Fener-Balat, Sulukule vb. projeler gecekondu dönüşüm projeleriyle birlikte hızla uygulamaya geçmiştir. Bu bağlamda Süleymaniye Bölgesi kentin merkezi ve tarihi-kültürel

değeri yüksek cazibe yeri olmasına rağmen ihmal edilmiş ve geç kalınmış bölgesi niteliğiyle dikkat çekmektedir (Şen, 2011:37).

Temizleme (Clearance);"Alt gelir gruplarının yaşadığı bölgelerdeki konutların ve diğer yapıların sağlığa aykırı niteliklerinin giderilmesi" şeklinde tanımlanmaktadır (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:43).

Tazeleme Parlatma (Refurbishment); "Uygulama alanında yaşayanların sosyoekonomik açıdan statü ve yaşam kalitelerinde önemli ölçüde değişiklik yaşanmadan; fiziksel çevrenin iyileştirilmesi" olarak ifade edilmektedir (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:43). Kentsel imaj ve karakterin sağlanmasında önemli rol oynayan peyzaj elemanlarının ve kent mobilyalarının kullanımıyla tarihi bölgelerin yeniden canlandırılması öngörülmektedir (Yedekçi, 2015:25).

Günümüzde yukarıda belirtilen uygulamalardan kentsel yenileme, koruma, iyileştirme ve canlandırma gibi kenti daha iyi bir duruma getirmek için yapılan çalışmalar "Kentsel Dönüşüm" adı altında gerçekleştirilmektedir. Bu dönüşümler, yıkılacak binanın karşılığında arsa tahsisi, kamulaştırma, imar haklarının toplulaştırılması ya da imar haklarının transferi, kamu-özel sektör ortaklığı gibi tercihler üzerinden uygulanmaktadır. Ancak kentsel yenilemenin, belirli bölgeler özelinde, imar haklarının arttırılması ve bu doğrultuda kentsel dinamiklerin harekete geçirilmesi biçiminde algılanması, sürece ilişkin önemli bir yanılgıdır. Bu anlayış içerisinde, mevcut imar haklarının (dolayısıyla yoğunluk) arttırılması ile kentsel yapının dönüşüme zorlanması, ortaya çıkan fiziksel çevrelerin mekânsal ve sosyal açıdan ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmasını kaçınılmaz hale getirmektedir (Yedekçi, 2015:25).

Ancak sorunlar yaşanmadığı halde dönüşen alanlar da söz konusudur. Ercan kamusal mekanlarda yaşanan bu dönüşümleri "değişim ve dönüşüm" olarak irdelemektedir (Ercan, 2016). Bu alanlardan kıyı alanlarında yaşanan dönüşümlerde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Kıyı alanı gelişimi (waterfront development) ile ilgili literatürde bunlar tartışılmaktadır.

2.1.3.Kentsel Dönüşümün Boyutları

Kentsel dönüşüm yörede yaşayan nüfusuyla, nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleriyle, yapılan işin ekonomik çerçevesiyle, alanda ortaya çıkan yasal-yönetimsel sorunlarıyla son derece kapsamlı bir uygulamadır. Bu durum, kentsel dönüşümün çok boyutlu bir olgu olduğu gerçeğini ortaya

koymaktadır. Bu boyutlar içinde özellikle sosyal boyut, ekonomik boyut, planlama boyutu ve yasal-yönetmelik boyut yenilemeyi dorudan etkileyen dört temel boyut olarak dikkat çekmektedir (Özden, 2004:217).

İnsan, mekân ve istihdamın bir arada düşünülerek dönüşümün dört temel boyutunun bütünleşik ve dengeli bir şekilde geliştirilmesi kentsel dönüşümü başarılı kılan öğeler olarak kabul edilirken, kentsel dönüşüm projelerinde katılımcıların ve aktörlerin farklı olması nedeniyle yöntem ve uygulamalarda kurgunun iyi yapılması ve beklentilerin karşılanması dönüşümün başarısını etkileyen bir diğer etken olarak görülmektedir (Selçuk ve Aydoğdu 2014:39).

1. Sosyal Boyut

Dönüşüm alanlarında alınacak olan kararlar ve bu doğrultuda oluşturulacak stratejiler, yerel-toplumsal özellikler ile sıkı bir ilişki içindedir. Yerel halkın gelmiş olduğu yer, eğitim durumu, yöreden hoşnutluğu, ekonomik durumu, kültürel özellikleri, gelenekleri ve görenekleri, bilinçlilik düzeyi, kullanıcı türünün çeşitliliği vb. kentsel dönüşüm uygulamalarının başından itibaren dönüşüm alanında alınacak kararları etkiler, biçimlendirir ve yönlendirir. Alanın yerel halk ile birlikte korunup korunmayacağı, alana yapılacak yatırımların niteliği ve kapasitesi, dorudan halkın nitelikleri ile ilintilidir. Bu bağlamda, Jacobs ve Dutton (2000)'un yerel programların uygulanmasında dikkate alınması gereken konu başlıkları olarak sıraladıkları toplumun tanımlanması, yerel halkın gereksinmelerinin ve bu gereksinmeleri karşılayacak faktörlerin saptanması, toplumsal grupların özel gereksinmelerinin belirlenmesi, ekonomik ve sosyal artların iyileştirilmesine yönelik ortak amaçların geliştirilmesi, toplum içinde temsilcilerin seçilmesi, toplumsal girişimler, etkin toplumsal ortaklıklar gibi faktörler, dönüşüm alanlarında ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde ortaya konulmak durumundadırlar (Özden, 2006:217).

Özden (2004)' e göre; Kentsel dönüşüm politikaları içinde, sosyal yapıyı en küçük yerleşme birimi düzeyinde, yani mahalle ölçeğinde onarmaya çalışma ilkesi yer bulmalıdır. Böylelikle, dönüşüm alanının ve dolayısıyla kentin toplam sosyal kalitesini yükseltmek üzere, yerel topluma ait bireylerin yeteneklerinin geliştirmek, yerel inisiyatifleri, toplum ruhunu ve yerel girişimciliği geliştirmek amacıyla sosyal yatırımların yapılması sağlanmalıdır (Özden, 2006:218).

ii. Ekonomik Boyut

Kentsel dönüşüm, çoğunlukla, başlangıçta büyük maliyetler gerektiren bir iştir. Ancak başarılı bir kentsel dönüşüm uygulamasının sonunda elde edilen rant, bu maliyeti rahatlıkla geri kazanabilmektedir. Bu nedenle, bir alanın “dönüşüm alanı” olarak ilanından önce, fayda-maliyet analizleri yapmak, maliyetin kesin hesabını çıkartmak ve elde edilecek rantın da projeksiyonunu ortaya koymak bir zorunluluktur. Cullingworth (1997)' a göre kentsel dönüşüm, merkezi iş bölgelerini destekler ve dolaylı olarak kentin ekonomik canlılığına katkıda bulunurken, aynı zamanda semtlerde bozulmalara yol açıp, kentlerin giderek çökmesine de neden olmaktadır. Ekonomik boyuttan söz ederken, kamu ve özel sektör dengelerine de değinmekte yarar bulunmaktadır.

Dönüşüm alanının farklı özellikleri doğrultusunda, kamunun ve özel sektörün alandaki rollerinin dengesi doru kurulmalı, belli noktalarda özel sektörün alana girmesini teşvik etmek üzere, kamu ilk adımı atarak, ateşleyici olmalıdır. Özden (2006) bazı kaynaklarda, kamu yatırımlarının rolünü benzer bir ifadeyle, “dönüşüm sürecini başlatmak, piyasanın üstesinden gelemediği sorunları çözmek, ancak sonrasında aşamalı olarak geri çekilmek” ekinde tanımlamaktadır. Bir diğer önemli nokta da, dönüşümün alana getireceği ekonomik faydadır. Bu fayda, bir yandan yeni bir nitelik ve çehre kazanan alanın arsa ve yapı değerlerini yükseltmek, diğeryandan da alanda yaşayan yerel halkın ve işgücünün ekonomik durumunun da iyiye doğru gidişini temin etmek ekinde olmalıdır. Yerel yönetim kaynaklarının dönüşüm alanı içinde dengeli dağılım ve kullanımını da yenilemenin ekonomik boyutunu belirginleştiren bir faktördür.

Tüm bu faktörleri bir araya getirip entegre edecek, böylece etkin ve dengeli kaynak dağılımı ile örgütlü ve ekonomik yararları yüksek kentsel dönüşüm uygulamalarına geçit veren ekonomik programlara, gerek yerel yönetim, gerekse merkezi yönetim bazında büyük gereksinim bulunmaktadır (Özden, 2006:218).

iii. Planlama ve Tasarım Boyutu

Kentsel dönüşüm, planlamanın temel unsurlarından biridir ve ondan bağımsız düşünülemez. Hükümetlerin dönüşüm politikaları ve programlarının uygulanma aracı olarak planlama, kentsel dönüşümü somutlaştıran bir olgudur.

Kentlerin canlandırılmasında, planlamanın ve tasarımın bütüncüllüğü, sürdürülebilirliği, yaşam kalitesini artırıcı tedbirler getirmesi ve özgünlüğü gibi ilkeler önem kazanmaktadır. Sürdürülebilir bir kentsel gelişim ve yeniden yapılanmanın planlama eksenini, kentsel dönüşüm tamamlamaktadır (Özden, 2006:218).

Ataöv ve Osmany (2007)' a göre; ilgi sahibi analizi söz konusu kentsel dönüşüm alanında dönüşümün yapısal niteliklerini ve dinamiklerini ve bunu güç ilişkilerinin bilgi üretilmesini mümkün olduğunca etkilemesine izin vermeden ortaya daha detaylı bir şekilde çıkarmak için yapılır. Kentsel dönüşüm süreçlerinin anlaşılması için doğru ilgi analizinin yapılması çok büyük önem taşımaktadır. Kentsel dönüşüm sürecinin yapısal nitelikleri ve dinamikleri ilgi sahibi grup temsilcilerinin ve/veya gruplarının bilişsel haritalarının oluşturulması yöntemiyle çıkartılabilir. Bilişsel haritaların çıkartılması ilgi grup temsilcileriyle paralel olarak yapılan odak grup çalışmaları ortaya çıkartılır. Bu çalışma hem ilgi sahibi grupların bakış açısını ortaya koyar hem de grupların güç ilişkilerinin etkisinden uzak birbirlerinden bağımsız kendi ilgileri doğrultusunda değerlendirme ve önerilerini yapmalarına imkan verir (Ataöv ve Osmay, 2007:77).

iv. Yasal-Yönetmel Boyut

Kentsel dönüşümde en fazla sorunun kaynaklandığı alanlardan biri de yasal durumdur. Kentsel dönüşüm yasal sistem içinde düzenlenmedikçe, bunu hayata geçirmek oldukça zor, belki de imkansızdır. Kentsel dönüşüm uygulamasını tam anlamıyla hayata geçirilebilmek için, ilgili yasaların her birinin birbiriyle örtüşür ya da birbirini tamamlar durumda olması gerekmektedir. Özellikle özel mülkiyet hakkından kaynaklanan sorunlar, kentsel dönüşüm uygulamalarının hayata geçmesinde darboğazlar teşkil ederler. Bunu aşabilmek üzere, yasaların kentsel dönüşüm uygulamaları için düzenleyici ve darboğazları giderici maddeler içererek, birbirlerini tamamlayıp bütünlemeleri gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm, yönetmel yapının kapasitesi, kaynakları ve vizyonu ile dorudan ilgilidir. Bunun için, her şeyden önce, yönetmel yapının yasal bazda düzenlenerek, yetkinin paylaşılması önem taşımaktadır. Örgütsel yapısını

sağlıklı bir şekilde kurmuş ülkeler, doğal olarak kentsel dönüşüm uygulamalarında başarıyı yakalayabilmektedirler (Özden, 2006:218).

2.1.4. Türkiyede Kentsel Dönüşüm

Türkiye’de 1950’li yılların akabinde ivme kazanan kentleşme ve bu kentleşmelerdeki yetersiz planlama birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Kentleşmeyi tetikleyen pek çok öge bugünde etkisini göstermeye devam etmektedir (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:48). II. Dünya Savaşı’nın ardından Türkiye siyasetinde yaşanan değişim kentlerin imarı ve mimarlık alanlarında da etkisini göstermiştir. Yapılı çevrede meydana gelen dönüşümün en önemli nedenleri arasında 1950’lerde yaşanan kentsel nüfus artışı ve buna bağlı hızlı kentleşme anılabılır. Bu durumun ortaya çıkardığı büyük konut açığı ise, gecekondulaşma gibi plansız yapılaşma yaklaşımlarına yol açmıştır (Yöney, 2018:58). Küreselleşme, tüketim anlayışı gibi çeşitli paradigmalardan çerçevesinde kent mekânlarındaki yaşanan dönüşüm süreçleri spontane ve planlı olarak gelişmekte bu durumda pek çok kent planlamacısının dikkatini çekmektedir. Bu bağlamda yaşanan kentsel dönüşüm uygulamalarındaki yetersizlikler, yetki karmaşaları, dönüşümün boyutlarının işlerliğinin tam anlamıyla sağlanamaması gibi olumsuzlar dönüşümün eleştiri odağı haline gelmesine neden olmuştur (Selçuk ve Aydoğdu, 2014:48).

Sanayileşmenin hızlandığı kentleşme süreci, beraberinde özellikle yoğun göç alan Ankara, İstanbul, İzmir gibi kentlerin kontrolsüz bir biçimde büyümesini de getirmiştir. Böylesine büyük bir nüfus artışına hazır olmayan büyük kentlerde göçe bağlı olarak konut sorunu ortaya çıkmış, bu da beraberinde göç edenlerin kendi konut sorunlarını kendilerinin çözmesini yani gecekondularını getirmiştir (Şişman ve Kibaroğlu, 2009). Ülkemizde göç en küçük yerleşim biriminden doğrudan büyük kentlere yerleşmek şeklinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla göçün beraberinde getirdiği konut sorunu, ekonomik sorunlar, sosyo-kültürel sorunlar, sosyal gerilimler ve çatışmalar yeni sorunların da artışına yol açmaktadır. Böylelikle bata kent merkezleri olmak üzere, kentlerin bütünü, bu denetimsiz göçün fizik mekan üzerindeki yansımalarına maruz kalmakta ve kentsel çöküntüler ortaya çıkmaktadır (Özden, 2006:219).

Cumhuriyet döneminde başlayan “modern, bilinçli, sistemli ve gayretli” olarak ifade edilebilecek kentleşme hareketlerinin, 1950’lere gelindiğinde yoğun

göçlerle birlikte hızlanması ve mevcut kentsel donanımların bu hızı yakalamada son derece geri kalması, kukusuz ülkemizin sağlıklı kentleşme eğrisinin ilk tohumlarını atmıştır. Buna koşut olarak, konut sorunu da gündeme gelmiştir (Özden, 2006:220).

1980’li yıllarda ise özellikle neoliberal politikaların etkisiyle gecekondu ile ilişkin problemleri çözmek amacıyla çıkartılan af kanunları, geçmişte plansız ve altyapısız gelişen gecekondu alanlarını yasallaştırarak teşvik etmişlerdir. Sonrasında ise ülkemizde özellikle İstanbul’da söz konusu af kanunları ile oluşan yapılar kentsel dönüşüm söylemlerini şekillendirmiştir (Gür ve Türk). 1980’lerin ikinci yarısı ile birlikte kamu altyapı ve inşaat yatırımları artmaya başlamıştır. Bu dönemde bu kuruluşu gerçekleştiren TOKİ günümüzde kentsel yapı ve çevre üretiminde etkili bir aktör haline gelmiştir (Yedekçi, 2015:31).

1984 yılında, 2981 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılar a Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesi nin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun”, gecekondu dönüşüm sürecinde önemli rol oynamıştır. Söz konusu kanun ile gecekondu alanları için ıslah imar planları yapma imkanı doğsa da, sonuçta gerçekleştirilen kentsel dönüşümler, fiziksel dönüşümün ötesine geçememiştir. 1980’lerin sonunda, ıslah imar planlarının yanı sıra kentsel dönüşüm projeleri de belediyelerin gündeminde yer almaya başladı. Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi, gecekondu bölgeleri için hazırlanan ilk kentsel dönüşüm projesi örneği olmuştur (Şişman ve Kibaroglu, 2009).

2000’li yıllarda ülkemizde kentsel dönüşümle ilgili pek çok yasal düzenleme yapılmıştır. Özellikle büyük şehirlerde rant projelerine dönüştüğü şeklinde eleştirilmektedir. İstanbul’da kentsel dönüşüm denildiğinde, akla gelen kentsel dönüşüm bölgeleri de kentte “küresel kent vizyonunun” steril mekanlarını oluşturacak olan prestij projelerinin yapılması planlanan alanlardır. Kamu mülkiyetinde olan boş alanlarda, yine kamu mülkiyetindeki değişik fonksiyonları olan tesis alanlarında ve sermaye kuruluşlarına ait büyük sanayi alanlarının bulunduğu bölgelerde yer seçen bu projeler, kent için önemli dönüşüm alanları olarak tariflenmektedir. Bu alanlar üzerinden de küresel kent imajına uygun olarak kentin pazarlanması beklenmekte ve pazarlama alanları yaratılmaktadır. Bakıldığında da bu projelerden bahsedilirken yayın

organlarında da yer verildiği gibi projelerin yüklenicileri büyük ve uluslararası sermaye kuruluşlarıdır (Kahraman, 2006:98).

2.2. Küreselleşme

Küreselleşme 20. Yüzyılın son yıllarında insanların olağanüstü sıklıkla kullandığı bir kavram oldu. Bir kavram olmanın ötesinde, toplumların ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel yaşamını yakından ilgilendirmeye başladı. İletişim teknolojisindeki baş döndüren ilerlemeler yeryüzünde uzaklık kavramını eskitti. Devletler arasındaki sınırlar, yalnız uluslararası bölgesel kuruluşlar çerçevesinde değil, bütün dünyada önemini giderek yitirmeye yüz tuttu. Hatta ulusal egemenlik kavramının bile gücünü yitirmekte olduğunu gösteren gelişmeler var (Keleş, 2012:57).

Aslanoğlu (2000) bazı kaynaklara göre modernliğin sonucu olarak değerlendirdiği küreselleşmeyi, uzak yerleşimlerin birbiri ile ilişkilendirildiği yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır (Aslanoğlu, 2000:130).

Küreselleşme, kavram olarak dünyanın sıkışması ve tek bir yer olarak algılama bilincinin artışı olarak tanımlanmaktadır. Bugünden bakıldığında kavramın açılımları içinde yer alabilecek süreç ve eylemlerin bir kaç yüzyıldır devam ettiği görülmektedir (Aslanoğlu, 2000:128). Bu yeni küresel sistem ile kentlerimiz de ekonomileri, yaşam tarzları ve insanları ile tek bir sistem içine sokulmaya çalışılmaktadır. Bir başka anlatımla, günümüzün tüketim kültürü anlayışından kentsel mekanlar da payını almakta, barınma, dinlenme, eğlenme ve çalışma mekanları da giderek tüketim ile özdeşleştirilmektedir. Özellikle 1980'lerden sonra izlenen benzer politikalarla, ülkemiz kentleri de bu değişim/dönüşüm süreci içine girmiştir (Kiper, 2004:15).

Kapitalizmin kent mekanı algısı ve tanımı dönemsel olarak değişimlere uğramıştır. Erken modernite dönemi ve devamında son olarak kalkınma ekonomisi dönemine kadar kent, kapitalizm tarafından emeğin yeniden üretiminin mekanı olarak ele alınmıştır. Bu dönem kenti sanayi faaliyetlerinin biçimlendirdiği ve sanayinin öncelikli yer seçimine göre şekillenen kentler olmuşlardır. Keynesyen ve ithal ikameci gelişme stratejilerinin yaşadıkları bunalım sonucu yerini neo-liberal politikalara bırakması ile olgunlaşan

küreselleşme ile birlikte kent kavramı, kapitalizm açısından değişime uğramış ve sermayenin yeniden üretiminin mekanı haline gelmiştir (Sert, Karpuz ve Akgün, 2005:102).

Küreselleşme; ekonomik, siyasal ve kültürel olmak üzere hayatın üç alanında etkili olmaktadır. Ekonomik alan mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimini içermektedir. Siyaset alanında gücün yoğunlaşması, savunma ile ilişkili örgütlenmeler, bunların kurumlaşmış olarak otorite ve diploma-siye yansıması yer almaktadır. Kültürel alan ise olaylar, etkiler, anlamlar, inançlar ve değerleri temsil eden sembollerin üretimini kapsamaktadır (Aslanoğlu, 2000:142). Küreselleşme sosyal, kültürel ve politika alanlarında değişimi ve yeniden yapılanmayı gerektiren bir ekonomik süreç olup, bu süreçte kentler daha rekabetçi olabilmek ve küresel piyasalarla bütünleşerek ekonomik büyümelerini hızlandırmak için büyük bir uğraş vermektedirler. Dış koşullar kentlerin büyümesinde ve kentlerdeki refah artışında içsel dinamikler kadar önemlidir (Eraydın, 2009:86).

Ekonomisi sanayiye dayanan uygar toplumlarda sanayi devrimiyle meydana gelen değişiklikler neticesinde ekonomik, toplumsal, düşünsel yapılar arasındaki etkileşim daha yoğun, çok yönlü ve hızlı bir biçim almış, üretim ve iletişim alanında meydana gelen teknolojik gelişmelerinde sağlamış olduğu olanaklarla ekonomik birikimin üretici güçlere dönüştürülmesi kolaylaşmıştır. Küreselleşme bu dönemin belirleyici yapılanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme sürecine dayanak sağlayan temel süreç sermayenin hareketlilik kazanması ve ulusal sınırları aşarak yerel bireyler arasında daha yarışmacı bir ortam yaratması öngörüsüdür (Yedekçi, 2015:15).

Keleş' e göre; küreselleşme, ülkede kimi kentleri 'dünya kenti' durumuna getirebilmek için bu kentleri beş yıldızlı otellerle, gökdelenlerle, büyük iş ve ticaret özekleriyle doldurulmasını amaçlamakta ve bu amacı gerçekleştirmenin önünde engel oluşturan bütün kentsel ve çevresel değerleri hiçe saymakta sakınca görmemektedir. Devlet ormanlarının üniversite yerleşkesi yapımına açılması, Adapazarı Ovası, Çukurova'ya kurulan fabrikalarla verimli tarım topraklarının küçültülmesi, hep sermayenin istemlerini karşılamak uğruna çevrenin bozulmasına göz yumulmasına örnektir (Keleş, 2012).

Eraydın (2009) bazı kaynaklarda küreselleşme süreciyle ilgili; Küreselleşme sürecinde devingenliği artan sermayenin kentlerin rekabet

gücünün artırılması için gereken yatırımların gerçekleştirilmesine katkıda bulunması, bilgi aktarımını ve küresel bilgi ağlarına ulaşmayı kolay hale getirmesi, yeni pazarlara ulaşmayı kolaylaştırması, yeniliklere destek sağlaması şeklinde beklentiler yabancı sermayenin önemli bir kaynak olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu nitelikleri ile yabancı sermaye kentlerin rekabet gücünü artırması açısından en önemli unsurlardan biri olarak sunulmuştur. Ancak yine pek çok çalışma yabancı sermayenin beklentileri yeterince karşılamadığına yönelik olarak da farklı ülkelerden örnekler sunmaktadır. Tüm bu eleştirel irdellemelere karşılık günümüzde yabancı sermaye akımları büyük boyutlarda gerçekleşmekte ve pek çok kent yabancı sermayeyi çekmek için çaba sarf etmektedir. Özellikle son yıllarda Çin'deki büyük kentler başta olmak üzere pek çok kent yabancı sermayeyi çekmek üzere çok değişik teşvikleri ve kolaylıkları devreye sokmaktadır. (Eraydın, 2009:88).

Büyük metropoller, artık küresel yerel eksende yeniden şekillenen iktidar ilişkilerinin ana halkasını oluşturmaktadır. Küreselleşme ile çarpışık ve çok yönlü iktidar ilişkileri ağı, büyük metropollerde düğümleniyor, kendini yeniden üretiyor, derinleşip yayılıyor. Bunun en belirgin göstergesi kent dokusunu yarıp yükselen cam gök kulelerin dünya coğrafyasındaki dağılımıdır. Kentlerin silüetini tanımlayan anıtsal mimari, daima egemen iktidar biçimleriyle iç içe biçimlenmiştir. 20.yüzyılda Sovyet kent mimarisine damgasını vuran devasa meydanlar ya da kuzey Amerika kentlerinin ufkunda yarışan gökdelenler, bunun en yakın ve canlı örnekleridir (Yayınoğlu ve Susar, 2008:21). Küreselleşmenin simgesi haline gelen cam gök-kulelerin ayrıcalığı, "akıllı" korunma sistemleriyle donanmış, cam yüzeyleri ayna gibi çevreyi yansıtan –ama içini göstermeyen- "kilitli" binalar olması. Bu binaların kokudan, sıcaktan, soğuktan, gürültüden yalıtılmış ikliminde çalışanlar, çokuluslu bankaların, pazarlama şirketlerinin, borsa ve finans kurumlarının uzman kadroları, pencereden yaşadıkları kenti ayaklar altına serilmiş bir manzara fotoğrafı gibi seyredebilirler (Öncü ve Weyland, 2005:9).

Günümüzde dünyada yaşanmakta olan küreselleşme olgusu, gelişmekte olan ülkeleri ve üçüncü dünya ülkelerini etkisi altında tutmakta ve toplumların ekonomik, sosyal, kültürel yaşamlarını gelişmiş ülkelerin ekonomik amaçları doğrultusunda dünyayı biçimlendirmeye çalışmaktadır. Dünya ekonomisini elinde tutmaya yönelik hızla etkisini artıran küreselleşme süreci, sonuçları

itibarıyla yaşam mekanlarımızı ve mimarimizi, dolayısıyla da kentlerimizin kimliklerini, kaçınılmaz biçimde etkilemektedir (Ulu ve Karakoç, 2004:59).

Küreselleşmenin en belirgin etkileri, açıktır ki, kentler ve kentliler üzerinde hissedilmektedir. Kent yönetim sisteminden başlayarak, kent fiziksel mekanı, kentlilerin yaşam tarzları, tüketim alışkanlıkları, giderek ekonomik ve toplumsal yapı üzerinde son dönemlerde yaşanan değişimlerin pek çoğu küreselleşme ile başat kılınan politika ve uygulamaların izlerini taşımaktadır (Kiper, 2004:14). Günümüz modern kentleri, gittikçe daha çok tüketimin yaşandığı merkezler haline gelmektedir. Her şeyin alınır ve satılır olduğu fikrinin egemen halde geldiği bir durum yaşanmaktadır. Kentler de görsel kimliklerinde önemli değişiklikler yapma, marka ve imaj yaratma arayışları içine girmiştir. Büyük kentlerin tarihsel geçmişi, uluslararası turizm piyasasında 'seyirlik' mekanlar ve yapılarda somutlaştırılıp pazarlanmaya ve tüketilmeye başlanmıştır. Bir kentin ne denli uzun ve zengin tarihsel geçmişi varsa, o denli kolayca fotojenik görüntülerle dönüştürülüp, renkli broşürlerde, cep kitapçıklarında, dergi sayfalarında, televizyon ekranlarında satışa sunulabiliyor (Yayınoglu ve Susar, 2008:21). Örneğin, Venedik' in kanalları, Paris' in sarayları, tarihi müze yapıları, katedralleri ve Eiffel kulesi tarihle bağları olan kentlere kimliklerini veren değerler olarak dünya toplumunun sergisine sunulurken, Hong Kong ve New York' un gökdelenleri buldukları kentlerin ekonomik açıdan önemli öğeleri olmalarının yanı sıra ana kimlik öğeleri olarak da ziyaretçilerin çekim odaklarıdır. Zaman içerisinde kentin geçmişe bağlı kimliklerinin yanısıra dünya ekonomi pazarında yer almaya yönelik oluşturulan ekonomik merkezler kentin kimliğinde etken olmakta ve pazara sunulan bir ürün olarak ziyaretçiler için sergilenmektedir. Dünya pazarına hizmet eden ekonomik girdi sağlayan merkezler konumundaki bu alanlar ilgiyi çekmek amacıyla mevcut öğeler için farklı sunumlar yapılabilmekte, diğer yandan ilgiyi arttırmak için yeni ilginç çekim noktaları, yeni kimlik öğeleri yaratılmaktadır (Ulu ve Karakoç, 2004:60). Bu kentler gelişimlerini hızlandırmak için becerili ve yetenekli insan gücünü, yenilikçi firmaları, daha fazla ziyaretçiyi, dünya çapındaki organizasyonları ve daha da öncelikli olarak yabancı sermaye yatırımlarını çekmeye çalışmaktadırlar. Kent bölgeler tüm bu dışarıdan aktarılan kaynakları mevcut birikimlerine ekleyerek rekabet güçlerini artırma çabasıdadır (Eraydın, 2009:87).

Kent kimliklerinin oluşmasında en önemli girdi olan tarihsel-kültürel miras; ormanlar, tarım alanları, sulak alanlar, kıyılar gibi doğal kaynaklarla birlikte korunarak değerlendirilmeleri gereken varlıklardır. Oysa geçmişten günümüze aktarılan, arkeolojik, kültürel, toplumsal, ekonomik ve estetik değerleri ile tarihsel-kültürel miras da giderek yok olmaktadır. Tarihsel-kültürel miras, geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran, kuşaklar arası iletişimi sağlayabilen; bir yere, bir ulusa, bir kültüre ait olma duygusunu geliştirerek kimlik sorununu çözebilen; yenilenemez, sınırlı kaynak niteliğindeki değerlerdendir (Kiper, 2004:14). Ülkemizde, ne yazık ki, küreselleşmenin olumsuz etkileri günlük politikalara da yansımakta ve örneğin, verimli tarım topraklarına ve ormanlık alanlara yapı izni verilmesi, Hazine topraklarının satışı, yabancılara toprak satışına izin verilmesi, orman ve mer'a rejimlerinde değişiklik gibi kent kültüründe mutlak yozlaşmaya yol açabilecek boyutlar kazanmaktadır. Yanlış yapmaktan kaçınmanın doğru yapmaktan çok daha önemli olduğu unutulmadan, koruma, canlandırma ve geliştirme politikalarının belirlenmesinde, savunmacı, tepkisel ve değişme karşıtı anlayış terkedilmelidir (Keleş, 2005:17).

2.3. Kimlik ve Kent Kimliği Kavramı

Kimlik, doğadaki herhangi bir varlığın başka varlıklardan ayıran özelliklerinin ifadesi, onun kendine özgü olma durumudur. Kendine özgü olma durumu diğer varlıklarla kurulan ilişkilerle anlaşılabilir olduğundan, ilişki, kimliği ortaya çıkaran eylem biçimidir. Kimlik bir varlığın kendisini ifade etmesiyle ilgili olduğu için daima temsil niteliğine sahiptir (Oçakçı ve Türk, 2012:226).

Ayyıldız ve Türk (2017) bazı kaynaklara göre; kimlik, yapılan tanımlamalarda genellikle, doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi diğer canlı ve objelerden ayıran, öncelikle onun görsel, işitsel vb. duygularla algılanan, kendine özgü olma durumu ile ifade edilmekte ve teklik, özgünlük anlamında kullanılmaktadır (Ayyıldız ve Ertürk, 2017:67).

Oçakçı ve Türk (2012) ise bazı kaynaklara göre kimliği şu şekilde yorumlamaktadır; kimliğin benzerliklerle değil farklılıklarla oluşabileceğini vurgulamaktadır.

Kent kimliğini kişisel kimlik temelinden yola çıkarak kurgular ve anlar, düşünceler, yorumlamalar ve fikirler derlemesi olarak yorumlanmaktadır.

Bir yerin niteliği insan düşünceleri, davranışları ve deneyimlerine bağlıdır. Dolayısıyla bir yerin kimliği, bir yeri diğerinden farklı kılan sürekli benzerlikleri ve birliktelikleridir. Bu benzerlik ve birlikteliklerle oluşan kimlik ise, büyük ölçüde insanların o yer ile kurduğu etkileşim ve deneyimlere bağlı olarak gelişir. Kimlik, topoğrafya ve yapı biçimi, jeoloji, geleneksel yapılar, kent dokusu ve sınırların birleşmesinden ortaya çıkan nitelik olarak tanımlanmaktadır (Oçakçı ve Türk, 2012:226).

Laborde'a (1988) göre kent öncelikle bir ülkeyi veya bir ulusu ifade etmektedir. Tarihsel süreç içinde varlık gösteren kentler, gerek yaşayanları gerek dışardan gelen kişiler için ortak belleğe ait yerlerdir. Aynı zamanda kentler tarihi ve coğrafi verilerin de temsilcisidir. Kentsel mekandaki kimlik değerli bir anlamı olan semboller, nesnelere veya imajlar bütününden oluşmaktadır (Gökgür, 2017:54).

Bir yerin bir kimlik sunması ancak bir izleyici-yorumcu aracılığı ile olabilir. Bu da algılama ile gerçekleşir. Algılama; insanın, eylemde bulunduğu mekânla etkileşimi sonucu çevreden gelen uyarıcı etkilerin, duyu organları yardımı ile hissedilmesi ve kavranmasına ilişkin zihinsel bir olgu olup, izleyici-yorumcu aracılığıyla gerçekleşen bir süreci tarif etmekte, çevre ile ilgili bilgilerin toplanması, organize edilmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Bireyin çevresi hakkında bilgi sahibi olması ve ondan yararlanmasını sağlayan, insanın aldığı bilgileri soyutlayarak düşünceler haline getiren bu süreç; kişiden kişiye, toplumdan topluma değişiklikler göstermektedir (Topçu, 2011:1051).

Kent kimliklerinin oluşmasında en önemli girdi olan tarihsel-kültürel miras; ormanlar, tarım alanları, sulak alanlar, kıyılar gibi doğal kaynaklarla birlikte korunarak değerlendirilmeleri gereken varlıklardır. Oysa geçmişten günümüze aktarılan, arkeolojik, kültürel, toplumsal, ekonomik ve estetik değerleri ile tarihsel-kültürel miras da giderek yok olmaktadır. Tarihsel-kültürel miras, geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran, kuşaklar arası iletişimi sağlayabilen; bir yere, bir ulusa, bir kültüre ait olma duygusunu geliştirerek kimlik sorununu çözebilen; yenilenemez, sınırlı kaynak niteliğindeki değerlerdendir (Kiper, 2004:14).

Gökgür (2017) bazı kaynaklara göre kentsel kimliği şöyle yorumlamaktadır; "Kentsel kimlik" kentin geçmişi, güncel durumu ve geleceği göz önüne alınarak, farklı sosyal grupların oluşturduğu kentte, tasarımlar

bütününün oluşum ve düzenleme süreci olarak tanımlanabilir. Kentsel kimlik; toplumun tarihi, sosyal dinamikleri, politikası, yapılaşmış alanı ile bağlantılıdır. Kimliği oluşturan imajlar her zaman homojen olmayabilir. Kentsel kimlik geçmişin, bugünün ve geleceğin imajları arasındaki dinamik ilişkiyle oluşur (Gökgür, 2017:55)

“Kentsel kimlik” kentin geçmişi, güncel durumu geleceği göz önüne alınarak, farklı sosyal grupların oluşturduğu kentte, tasarımlar bütününün oluşum ve düzenleme süreci olarak tanımlanabilir. Kentsel kimlik; toplumun tarihi, sosyal dinamikleri, politikası, yapılaşmış alanı ile bağlantılıdır. Kimliği oluşturan imajlar her zaman homojen olmayabilir. Kentsel kimlik geçmişin, bugünün ve geleceğin imajları arasındaki dinamik ilişkiyle oluşur

Kentsel kimlik aynı zamanda “ortak bir geçmişi, anıyı, anlamı, yeniden anlamlandırmayı” kabullenmiş bir topluluğun imajlarını yansıtmaktadır. Nitelikli bir kentsel kimlik kentsel mirasın korunmasıyla ortaya çıkmaktadır (Gökgür, 2017:55).

Plancılar kentlere bir kimlik ya da kişiliğin nasıl kazandırılabilceğini sorguluyorlar, belediye başkanları kentlerine kişilik ya da kimlik kazandıracak projeler geliştirip uygulamak istiyorlar. Bu istekler ne kadar haklı duyarlılıklara dayansa da yapılanlar çoğu kez başarısız oluyor. Kimlik arayışı adına pek düşünmeden, ya kentin geçmişteki bir simgesini abartarak yapılan düzenlemeler, ya da acele ile yaptırılan bir proje uygulaması çoğu kez, kentin kimliğinin zenginleşmesini değil tersine yozlaşması, sıradan hale gelmesi sonucunu doğuruyor (Tekeli, 1991:79). Bir kentin kimliğinden söz ettiğimizde kentte yaşayanların onda buldukları bir değerler, bir amaçlar kümesinden, kente yüklenen bir idealleştirmeden söz etmiş oluyoruz. Kimlik ona yakıştırılan bir şey oluyor. belki de daha sonra gerçekleşecek, belki de hiç gerçekleşmeyecek. Potansiyel bir proje olma niteliği taşıyor. Kentin içinde yaşayarak bu kimliğin taşıdığı potansiyeller gerçekleştirilmeye çalışılıyor (Tekeli, 1991:80).

Günümüzde, yaygın ve spekülatif olarak “kimlikli kent” veya “bir kimliğe sahip kent” deyimleri, tanımlanan kenti olumlu ve özgün özelliklere sahip olduğunu ifade etmek anlamında kullanılırken, “kimliksiz kent” deyimini belirli özellikleri olmayan, sıradan, özgün niteliklerini kaybetmiş kent anlamında kullanılmaktadır. Halbuki bir kentin kimliği, güçlü-zayıf, özgün-öykünme, ünik-sıradan, belirgin-silik, olumlu-olumsuz, eski-yeni olabilir veya bu sıfat çiftlerini

birlikte taşıyabilir, ama hangi sıfatla tanımlanırsa tanımlansın bir kentin mutlaka bir kimliği vardır (Ersoy, 2012:227).

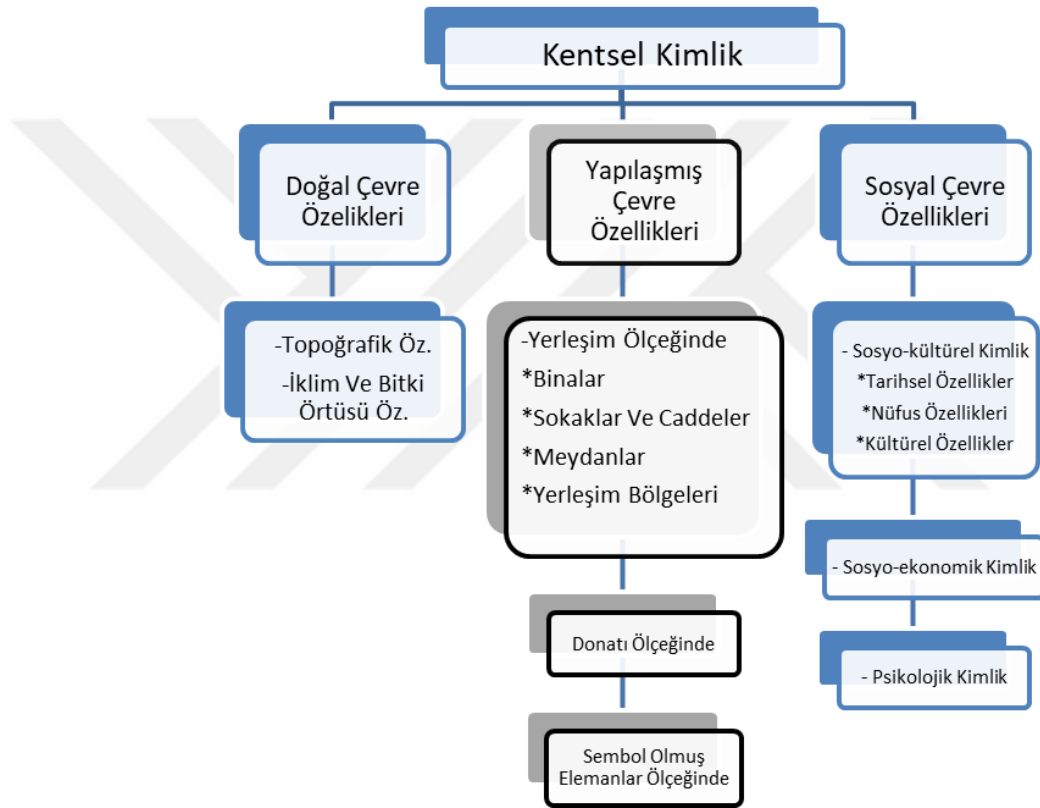
Kentin sahip olduğu kültürel ve doğal değerler, kent kimliğini şekillendirirler. Kent kimliğinin oluşması için, bu değerlerin sürekliliğinin sağlanması, kentin geçmişinden gelen mesajları geleceğe aktaran maddi ve manevi değerlerin korunması gerekir. Kentin farklı dönemlerine tanıklık etmiş yapılar ve yapı grupları, kentlilerin yaşantısına dahil olarak sözü edilen değerler içerisinde öncelikli konumda yer alırlar. Bu nedenle bir kentte o kentin özgün kimliğine katkısı bulunan ve ait olduğu döneme ilişkin kayda değer mimari ve yaşamsal özellikler taşıyan yapıların korunması, o kentte kültürel sürekliliğin sağlanmasında ve kentin kimliğinin oluşumunda ve oluşmuş kimliğin geleceğe taşınmasında önemli bir rol oynar (Ayyıldız ve Ertürk, 2017:67).

Kent kimliği sadece mimari dokunun, sokak mobilyalarının, kent peyzajının yani kültürün görünen maddi öğelerinin standartlaşması, aynılaştırılması, belli bir düzene sokulması olarak algılanamaz. Kentler içinde yaşayan sosyal grupların eğlence, sanat, spor vb. gereksinimlerini de karşılamak üzere oluşturulmuş yapılardır. Dolayısıyla kentsel kimlik tasarımında görünen öğelerin yanı sıra, insanın sosyal ve kültürel gereksinimlerine yönelik olanlarının da bu kimliğin temel öğeleri içinde sayılması gerekir (Yayınoglu ve Susar, 2008:21). Önem ve Kılınçaslan'a göre, kentlerin farklı karakterleri kent kimliği, kent profili ve kent imgesi kavramlarıyla açıklanmaktadır. Kent kimliği uzun bir zaman dilimi içinde biçimlenir. Kentin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi, niteliklerin karışımı olarak kente biçim verir. Kentin profilini doğal profili, sosyoekonomik profili ve insan eliyle yapılmış mekânın profili ile bir bütünleşmenin değerlendirilmesi oluşturur. Kent kimliğini oluşturan elemanlar doğal, beşeri ve insan eliyle yapılmış çevreden kaynaklanan elemanlar açısından değerlendirilebilir (Ayyıldız ve Ertürk, 2017:67). Kentin kimliğinin, karakterinin; kentin doğal, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve yapılaşmış çevresinin mekânsal öğeleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesinin gerekliliği ortadadır (Topçu, 2011:1053). Bir kentin kimliği; doğal ve yapay çevreden kaynaklanan kimlik elemanları, bu elemanların mekânsal öğeleri, tarihi, kültürel değerleri ve düzeyi, mimarisi, sosyal yapısı, coğrafyası, içinde yaşayan uygarlıkları, yerel gelenekleri, yaşam biçimi, şu anda yaşayan insanları, ilk yerleşimden bugüne geçirdiği evreleri, topografyası, bitki

örtüsü, iklimi, jeopolitik konumu, Doğu veya Batı kenti oluşu, deniz ve karayolu bağlantısı, başka kültürlerle olan açıklığı veya kapalılığı, ekonomik yapısı, barındırdığı canlı türleri, geçirdiği işgaller ve savaşlar, depremler, bir devlete başkentlik yapıp yapmadığı vb. birçok etken ile değişebilmekte ve böylelikle kendine has özellikler kazanmaktadır (Topçu, 2011:1052).

Ocakçı ve Türk (2012)' de kentsel kimlik öğelerini doğal çevre özellikleri, yapılaşmış çevre özellikleri ve sosyal çevre özellikleri olarak sınıflandırmıştır (Tablo 2.1.). (Ocakçı ve Türk, 2012:226).

Tablo 2.1. Kent Kimliğini Etkileyen Faktörler

Kaynak: Ocakçı ve Türk, 2012:226

Kentsel kimlik öğeleri, bir kenti temsil ettikleri konusunda üzerine toplumsal oydaşma bulunan doğal, sosyal ve yapılaşmış çevre öğeleridir. Kentsel kimlik öğeleri o kent denilince akla ilk gelenler, o kenti o kent yapan, temsil eden özelliklerdir. O kent onlarla anılır, anlatılır, onlar pek çok sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik veya fiziksel oluşum veya olguların temsilcileri olarak yerel ve kültürel özellikler taşıyabilir (Ersoy, 2012:226).

Ersoy' da kent kimliğini oluşturan öğeleri üç grupta incelemektedir. Doğal çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri, Yapılaşmış çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri, Sosyal çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri.

Doğal çevreden kaynaklanan kentsel kimlik öğeleri; bir kentin kimliğinde etken olan doğal çevre verileri o kentin bulunduğu alanın topoğrafya, iklim, su ögesi, toprak yapısı, bitki örtüsü, jeolojik yapısı vb. ile ilgilidir. Doğal faktörler o kenti diğerlerinden ayırır, özgün kılar, ve temsil eder (Ersoy, 2012:227).

Kent kimliği kavramı çerçevesinde ele alınan kentin sahip olduğu doğal çevre verilerinin iyi analiz edilmiş olması, korunması, iyileştirilmesi ve vurgulanması, kentin olumlu kimliğinin korunması ve güçlendirilmesi anlamına gelir ve kentsel algılama daha olumlu olarak sağlanır (Önem ve Kılınçaslan 2005:116).

Yapılaşmış çevreden kaynaklı kimlik öğeleri; yapılı çevre elemanları kentlerde süregelen insan gereksinimlerinden kaynaklanan eylem alanları ve bu eylem alanlarının karşılıklı ilişkileri ve kültürel yapıyla biçimlenen, objelerden oluşmaktadır. Kentte yer alan her yapılaşmış öge kentin kimlik elemanı olarak değerlendirilemez (Ersoy, 2012:227).

Yapma çevre elemanlarının kent dokusu içinde kimlik elemanları olarak değerlendirilmesinde görüntü, konum ve anlam faktörü etken olur (Önem ve Kılınçaslan 2005:117).

Sosyal çevreden kaynaklanan kimlik öğeleri; birey ve toplum kimliğinin elemanlarının irdelenmesiyle açığa çıkmaktadır. Bireyin kimliği öncelikle içinde yaşadığı çevrenin bilinmesiyle oluşmakta ve olgunlaşmaktadır (Ersoy, 2012:227).

Bireysel kimlik grup ve toplum kimliğini oluşturur. Bunlara bağlı olarak, beşeri çevreden kaynaklanan kimlik elemanları, demografik yapı (nüfus büyüklüğü, yapısı, yoğunluğu, yaş grupları...), kurumsal yapı (politik, yönetsel, hukuksal, ekonomik...) ve kültürel yapıya yönelik alt elemanlardan oluşur (Önem ve Kılınçaslan 2005:117).

Aydınlanma dönemini tamamlamış sanayileşmiş ekonomik olarak güçlü batı toplumlarının kentleri ile bu süreci halen sürdürmekte ve gelişmekte olan ülkelerin kentlerinin kimlik oluşumlarını ve özelliklerini karşılaştırırken dikkatli olmak gerekmektedir. Belirli ekonomik, sosyal ve kültürel düzeye ulaşmış, dengeli büyümeye sahip gelişmiş batı toplumu kentlerinin sabitlenmiş nüfusları, kentin sahip olduğu doğal, kültürel ve mimari değerleri kolaylıkla benimseyip, ortak değere dönüştürebilmesine olanak tanımaktadır. Bunun yanı sıra oluşan

kentsel dokuları yabancı ziyaretçilere pazarlamakta ve bundan da büyük ekonomik girdi sağlamaktadırlar. Bu süreçte, ekonomik olarak gelişmiş toplumlar söz konusu sosyo-kültürel değerlerini kentlere yansıtmak için “yerellik, gelenekselcilik ve korumacılık” anlayışını ön plana çıkartarak toplum içerisinde en üst düzeyde benimsenmesine yönelik projeler geliştirmektedirler (Ulu ve Karakoç 2004:60).

Türkiye’de yaşanmakta olan hızlı kentleşme ve onun paralelinde hızla gelişen yapılaşma sürecinden genel olarak yakınılmaktadır. Bu yakınma sadece gecekondularla sınırlı değildir. Belki de kentin imarlı kesimleri konusundaki yakınmalar daha yoğun ve daha az umut yüklü olmaktadır. Bu yakınmaların üzerinde yoğunlaştığı noktalardan biri kentlerin kimliklerini yitirmesidir (Tekeli, 1991:79). Şehirlerin değişimindeki her faktör diğer tüm faktörlerle ilişkilidir. Bu faktörleri tanımaya ve anlamaya çalışmamızdaki amaç, bu faktörlerle daha iyi mücadele etmek, hatta mümkün olursa onları yapıcı kuvvetlere dönüştürmektir (Jacobs, 1961, 1989, 1993: 262).

Ülkemizde kentlerimizin kimlik altyapısını, Anadolu yarımadasındaki yaklaşık 5 bin yılı bulan sivil yaşamın oluşturduğu farklı ve zengin kültürlerin karşılıklı etkileşimleri ile birlikte özellikle son sekiz yüz yılı aşan Osmanlı dönemi oluşturmaktadır. Tarih boyunca, ülkemizde kentsel mekan oluşumunda, sosyal yaşam ile bütünleşen, toplumun kısıtlı olanaklarına akılcı, yaratıcı çözümler içeren, ancak yaşam biçimleri ve teknolojiye dayanarak yararlanma açısından, zaman içerisindeki dönüşümleri ağır seyreden, köklü olmayan uygulamalar süregelmiştir (Ulu ve Karakoç 2004:60). 1923 yılı ile geniş çaplı kentleşme süreci yaşamaya başlayan ülkemiz kentlerin merkezden kontrollü sanayi ile birlikte büyümesini sağlarken kentlerin yeni kimliklerinin ve değerlerinin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle bu dönemde ön plana çıkan idari merkez olarak Ankara, sanayi kenti olarak Eskişehir, Bursa, Zonguldak vb. kentler kimliklerini kısa dönemde değiştirmiştir. Ancak 1950 sonrasında kırdan kente göç ile gelen büyük kitlelerin kentlerde yer alması ile oluşan kır kültürü, mevcut kent kimliğini oluşturan yaşam tarzını ve mekan kullanımını değişime uğratmaktadır.

Kentlerde var olan sosyal yapının değişmesi ile birlikte en üst kademelerde yer alan sosyal gruplar merkezden dışa doğru yer alması gerekirken, ekonomik eylemlerdeki farklılaşma ile kentte yer alan her sosyal

grup iç içe oluşmaktadır. Bu da beraberinde kent kültürünün ve kimliğinin farklılaşmasına bağlı olarak değişmesine neden olmaktadır. Böylelikle kentte aynı mekanda yer alan bireylerin ortak kimlik ve değer arayışlarına neden olmaktadır (Ulu ve Karakoç 2004:61).

Küreselleşen dünya ekonomisinde özellikle ayrıcalıklı işletmecilik araçları haline gelen kent yönetimleri ve onların etki alanları olan kentler bir güç ve rant aracı olarak görülmektedir. Kentlerin bir işletme olarak algılanması ve işletmecilik ilkeleri ile planlanması, kentsel kimliklerin ve onları oluşturan kentsel imgelerin giderek hızla tahrip edilmesine, içeriklerinin farklılaşmasına, yada içeriksizleşmesine neden olmaktadır (Ulu ve Karakoç, 2004:63). Küreselleşme sürecinde ranta yönelik her türlü tesis “anıt”sallaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu eğilim kent mekanına, dev otopark alanları ile gökdelenler, çok katlı-çok mallı alışveriş merkezleri, plazalar, çok yıldızlı oteller biçiminde yansımaktadır. Bu süreçte, bundan 20-30 yıl kadar önce kentin en önemli simgeleri olarak bilinen tarihi yapılar yerlerini, bu değerleri de ezercesine yükselen dev otellere, çok katlı alış-veriş merkezlerine ve gökdelenlere bırakabilmektedir. Üretimden çok tüketime yöneltilmiş özellikle büyük kentlerin simgeleri olarak artık, Armada, Akmerkez, Galeria, Migros türü yapılar gösterilmektedir. Bu tür yeni yapılar kentlere kimlik kazandırmaktan çok onları birörnekleştirmektedir (Kiper, 2004:16). Örneğin İstanbul’ da küresel dinamiklerin etkisi altında, kent yönetimlerinin, dünya kentleri içinde bir yer edinmek ve kente yeni bir imaj kazandırmak için kendine mekanlar yaratması ya da arayışı süreci içinde Haliç, sahip olduğu tarihsel kimlik ve gelişme potansiyelleri nedeni ile bir çok projenin hedefi haline gelmiştir. Haliç, İstanbul’un mekansal, sosyal ve ekonomik değişimi içinde Bizans’tan bugüne dek her dönemde yönetimlerin ilgi odağı olmuştur. Coğrafi konumu, korunaklı bir liman oluşu, üst üste bir çok dönemin izlerini taşıyor olması, sahip olduğu kültürel ve etnik çeşitlilik ve tüm bu kriterler içinde belki de en önemlisi olan İstanbul kentinin merkezinde yer alıyor olması ve Galata ile Tarihi Yarımada gibi iki önemli tarihi merkezi birbirine bağlar konumda olması Haliç’in stratejik önemini artırmaktadır (Erden Erbey, 2004:81). Günay ve Dökmeci (2012)’ ye göre 1990’lı yılların başında kamusal kurumların özelleştirilmesinin ilk örnekleri arasında yer almaktan başka, kamusal alanların satın alınmasıyla kültürel

komplekslerin genişletilmesi, Haliç kıyılarının bütünlüğünü sınırladı (Günay ve Dökmeci, 2012:220).

2.4.Bölüm Sonucu

Günümüzde dünyada yaşanmakta olan küreselleşme olgusu dünya ülkelerini etkisi altında tutmakta ve toplumların ekonomik, sosyal, kültürel yaşamlarını etkilemektedir. Küreselleşme sürecine dayanak sağlayan temel süreç sermayenin hareketlilik kazanması ve ulusal sınırları aşarak yerel bireyler arasında daha yarışmacı bir ortam yaratması öngörüsüdür. Bu süreçte kentler daha rekabetçi olabilmek ve küresel piyasalarla bütünleşerek ekonomik büyümelerini hızlandırmak için büyük bir uğraş vermektedirler. Bu yeni küresel sistem ile kentlerimiz de ekonomileri, yaşam tarzları ve insanları ile tek bir sistem içine sokulmaya çalışılmaktadır. Zaman içerisinde kentin geçmişe bağlı kimliklerinin yanı sıra dünya ekonomi pazarında yer almaya yönelik oluşturulan ekonomik merkezler kentin kimliğinde etken olmakta ve pazara sunulan bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu süreçte, bundan 20-30 yıl kadar önce kentin en önemli simgeleri olarak bilinen tarihi yapılar, kamusal alanlar yerlerini, bu değerleri de ezercesine yükselen dev otellere, çok katlı alış-veriş merkezlerine ve gökdelenlere bırakabilmektedir. Kentlerin bir işletme olarak algılanması ve işletmecilik ilkeleri ile planlanması, kentsel kimliklerin ve onları oluşturan kentsel imgelerin giderek hızla tahrip edilmesine ve birörnekleşmesine neden olmaktadır.

3. BÖLÜM

KAMUSAL ALAN

Bu bölümde kamusal alan kavramı teorik çerçevede ele alınacaktır. Aynı zamanda kentsel dönüşüm süreçleriyle birlikte kamusal alanlara olan etkiler, kamusal bir alan olan kıyı alanlarındaki dönüşüm ve bu dönüşümlerin doğal çevre, yapılaşmış çevre ve sosyal çevre etkileri irdelenecektir.

3.1. Kamusal Alan ve Kamusal Alanda Dönüşüm

Kamusal sözcüğü etimolojik olarak pubs (pubis) sözcüğünden türemiş Latince “publicus” olarak geçmektedir. Bu sözcük beraberlik içindeki insanları ve bir topluluğa ait ortak olan her şeyi ifade etmektedir. “Kamusal alan” kentte serbest kullanımı olan ve “kamusal” bir niteliği ifade eden, erişilebilir boş alanları ifade etmektedir (Gökgür, 2017:13).

Kamusal alan yolları, meydanları, yeşil alanlarıyla çağdaş kentlerin dinamiği içinde üstün bir yere sahiptir. Aynı zamanda kentsel süreçlerin çok önemli bir görünümü oluşturmaktadır. Kamusal alan kullanıcıları için pozitif bir imaj oluşturmayı sağlar, nüfus grupları arasındaki farklı değerleri ve benzeşmeyen anıları paylaşarak iletişimi destekler. Bu alanlar kente, bölgesel hatta uluslararası çekicilik, şöhret sağlayan bir imaj verir. Politik, hukuksal, artistik ve estetik gibi çok farklı bileşeniyle tanımlanan kamusal alan, toplumun örgütlenmesini ve sorunlarını yansıtan bir uygulama alanına dönüşmüştür (Gökgür, 2017:9).

Kamusal alanlar, geçmişle, bugün ve gelecek arasında kurulan ilişkilerin en kritik bağlayıcı noktalarıdır. Geçmiş ile kurulan ilişki, gelecek ile kurulacak ilişki için de referans noktaları oluşturur. Dolayısıyla, bu alanlar kentler için kimlik kurucu noktalar olmasının ötesinde, o toplumun kolektif belleğini ve kentlilik bilincini yansıtan, özgün yaşam alanları olarak ortaya çıkmaktadırlar (Çalpak, 2012:36). Sembolik rolleri incelendiğinde, kamusal mekânlar kente kimliğini kazandıran ve kentin kimliğinin tanımlanmasına katkıda bulunan mekânlardır. Jacobs, bir kentin kamusal mekânlarının, o kentin kimliğine nasıl katkıda bulunduğunu şöyle aktarmaktadır: “Sokaklar ve kaldırımlar, kentin ana kamusal alanları, onun en can alıcı öğeleridir. Bir kent düşünün, ilk aklınıza

gelen nedir? Onun sokakları. Bir kentin sokakları ilginçse, o kent ilginçtir. Bir kentin sokakları sıkıcıysa, o kent sıkıcıdır (Jacobs, 1961:29).

Habermas' a göre kamusal alan; modern toplumlarda, politik katılımın konuşma ortamı aracılığıyla icra edildiği bir sahneye işaret ediyor (Habermas, 2004:95). Bu yurttaşların ortak meseleleri hakkında müzakereye buldukları bir alan; yani, kurumsallaşmış bir söylemsel etkileşim alanı. Bu alan kavramsal olarak devletten ayrı olan; ilke olarak da devlete karşı eleştirel söylemlerin üretildiği ve dolaştığı bir alan. Kamusal alan aynı zamanda resmi-ekonomiden de kavramsal olarak ayrı; Pazar ilişkilerinin değil, söylemsel ilişkilerin alanı; satın almak ve satmak yerine, tartışma ve müzakere için bir sahne. Böylece kamusal alan kavramı demokratik kuram için gerekli ayrımları, yani devlet aygıtları, ekonomik pazarlar ve demokratik birlikler arasındaki ayrımları göz önünde tutmamıza izin veriyor (Gökgür, 2017:16).

Kamusal alan kavramıyla, herşeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı kastederiz. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmıştır (Habermas, 2004:95).

Gökgür (2017) bazı kaynaklara göre kamusal alanları şöyle tanımlamaktadır; kamusal alanlar, insanların uyum içinde birlikte hareket ettikleri alanlardır. Kamusal alanı politik alan ve yaşam alanından ayıran 'katılım' dır.

Kamusal alanın maddi bir alan olduğunu ifade etmektedir. Bu alanlar kentsel veya kentsel olmayan bir topluluğun içinde yer alan meydan, cadde gibi somut bir alanı içerir. Kamusal alan kentin ruhu, kentin ambiyansıdır.

Kamusal alan; sosyal sınıflardan, ırklardan, etnik yapıdan insanların karşılaşma yeri olarak düşünmektedir. Ona göre kamusal alan karşılıklı ilişkilerin, karşıtlıkların ve müzakerelerin olduğu bir alan olarak tanımlanmaktadır (Gökgür, 2017:16).

Kamusal alan, ideal olarak, politik aktivite ve temsiller için bir forum alanı; sosyal etkileşim, kaynaşma ve iletişim için kullanılan tarafsız veya ortak alan; sosyal eğitim, kişisel gelişim ve bilgi değiş-tokuşunun gerçekleştirildiği bir sahne işlevi üstlenmektedir. Loukaitou-Sideris ve Banerjee'nin gözlediği üzere: "Samimi, yakın, korumalı, birey tarafından kontrol altında tutulan ve yalnızca aile ve arkadaşlarla paylaşılan özel yaşamın aksine kamu yaşamı, son derece açık ve evrensel sosyal bağlamları kapsamaktadır(Önal, 2014:27). Kamusal mekânlar

bir çok farklı role sahip, çok yönlü mekânlardır. Bu rolleri, fiziksel, ekolojik, psikolojik, toplumsal, siyasal, ekonomik, sembolik ve estetik başlıkları altında sınıflamak mümkündür. Kamusal mekânların en öncelikli ve gözle görünen rolleri, fiziksel rolleridir. Kamusal mekânlar, kentlerin iletişim kanallarıdır; kamunun günlük ihtiyaçlarına hizmet ederler; çeşitliliği ve farklılıkları barındırırlar ve kentteki açık alan sistemini çeşitlendirirler. (Ercan, 2016:194). Kamusal alan kavramı, kültür politikalarının olduğu kadar politik kültürün de önemini kavramayı ve analiz etmeyi sağlayan, kültür ve politika ilişkisini yeniden düşünmeyi mümkün kılan önemli bir kavramsal araçtır. Kluge'nin değişiyşle özel olanın 'tiranlığına terkedilmiş' ve bastırılmış toplumsal meseleleri ve yaşam bağlamlarını kamusal kılabilmek için, politik bilinç ve mücadele gereklidir. Ama kamusal alan kavramı bize politik mücadelenin kültürel-ideolojik mücadeleyle ilişkisini, nasıl iç içe geçtiğini ya da geçmesi gerektiğini; politik eylemlerin aynı zamanda kültürel bir pratik içerdiğini gösteriyor (Özbek, 2004:450).

Kamusal alanların, bir toplumun oluşmasında çok önemli rolleri vardır. Kamusal alanlar yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi bir toplumsal karşılaşmanın mekanıdır, eşitlik koşulların paylaşıldığı, kolektif belleğin üretildiği ya da bu bilincin geliştiği yerlerdir. Daha çok toplumun diğer üyeleriyle yüzyüze gelme, kendini tanıma, toplumunu tanımlama yeridir. Bunun dışında kentsel deneyim, tanıdık olmayana karşı hoşgörünün geliştiği, bilinmeyenlerle karşılaşma durumudur. Bu tür kentsel deneyimler hem kolektif bilinci beslemekte hem de birlikteliğe olan duyarlılığı arttırmaktadır (Çalak, 2012:36).

Örneğin, Osmanlı döneminde mesire yerleri olarak tanımlanan açık ve yeşil alanlar, bireylerin boş zamanlarını değerlendirmesi ve doğadan yararlanması için oluşturulan geniş yeşillikler olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise kent merkezlerinde Avrupa'daki emsallerine benzer oluşturulan parklar, kentlinin kamusal yaşama katılımının ve modern kentsel yaşam biçiminin göstergesi olmuştur (Özdemir, 2009:146).

Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olur. Bu tür biraradalık durumundaki bireylerin davranışları, ne iş ve meslek sahiplerinin özel işlerini görürken yaptıkları davranışlarına benzer. Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme,

kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar. Bu bir iletişimin daha genel bir kamusal gövde içinde gerçekleşmesi, bilginin muhataplarına aktarılmasını ve onların etkilenmesini mümkün kılacak özgül araçları gerektirir. Günümüzde gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon kamusal alanın iletişim araçlarıdır (Habermas, 2004:95). Kitle basını, öncelikli işlevi neticede kitlelerin kamuya dahil olmalarını sağlamak olan kamusal katılım sürecinin, ticari bir müdahaleyle işlev değişimine uğratılmasına dayanır. Örneğin resmi gazetelerin temel gazetecilik ilkeleri, hürmete değer bir geleneğe sahiptir. Bu nedenle gazete okurlarının oluşturduğu kamusal topluluğun genişlemesiyle orantılı olarak, siyasal akıl yürüten basın uzun vadede etkinliğini yitirir; siyasal kamudan devraldığı mirastan önce edebi kamudan aldığı mirası reddeden kültür tüketicileri topluluğu kayda değer bir başatlık kazanır (Habermas, 2009:292).

Kamusal alan tartışmalarında medya konusunun merkezi bir yerinin olması, bu kitlesel araçların kamusal iletişimi mümkün kılmasından, modern dünyada kamusal bilgi ve anlam ufkunun ve kamuoyunun üretiminde giderek artan bir etkiye sahip olmasından kaynaklanır (Özbek, 2004:444). Radyo, film ve televizyon, okuyucunun basılı harfler karşısında koruması gereken mesafeyi, derece derece yok ederler (Habermas, 2009:295). Süalp (2004) kamusalılığı bazı kaynaklara göre şu şekilde yorumlamıştır; “Televizyon boş zaman olarak sunulan zorunlu zamandır” önermesiyle birlikte ele aldığımızda eriyen, dağılan toplumsallığın ve parçalanıp uçuşan kamusalılığın önünde sürekli asılı kalan bir peçe gibidir televizyon ve bize ait mahrem bir alan da bırakmamıştır. Televizyon ve bilgisayar ekranı toplumsal yüzüzeleğinizi yaşamsal kılacak mekanların yerine geçerken, sokağa çıkıp bir şeyler yapmak, eğlenmek, doğaya çıkmak, kahvede oturmak, sinemaya gitmek simülasyona uğramış temasal alanlarda yeniden paketlenerek çoğalmakta, ve daha önceki ilişki biçimlerinin alternatifi olarak sunulmaktadır (Süalp, 2004:657). Kitle iletişim araçlarının yarattığı dünya sadece görünüşte kamusaldır; öte yandan, bu dünyanın tüketicilerine güvencelediği özel alanın bütünlüğü de sadece yanılısamadır (Habermas, 2009:295).

Süalp (2004) bazı kaynaklarda ise medya iletişim araçlarıyla ilgili şöyle yorumlamalar yapmıştır; Amerikan mimarisi ve yeni tema parkları, alışveriş

merkezleri, ve iç şehir kargaşasını konu alan bir derleme çalışmasında ‘coğrafyasız şehiri’ anlatır. Tıpkı elektronik enformasyon aktarım ağlarına benzeyen tasarımla biçimlendiğini söylediği bu yeni şehirleşmeyle yeni elektronik medyanın televizyonu arasında pek çok benzerlik bulunduğu dikkat çeker. Yaşadığımız büyük metropollerin çok küçük ve aşına bir parçasında günlük işlerimizi bitirip televizyonun içe dönük ekranına geçtiğimizde, mahremiyet alanı bu ekranlar arasında sıkışıp kalmaktadır. Ekran mahremimize bakarken o anonim ve çok parçalamış bakış da bizim kamusal alanımız olur. Televizyon dış çekimlerinde Gaziosmanpaşa, Irak Körfezi, Bosna, Somali ve İstanbul Üniversitesi bahçesi, aynı vakitte, aynı bakış ve sesle bizim önümüze sunulur (Süalp, 2004:658).

18. Yüzyıl boyunca küçük aileye ait mahremiyet alanının deneyim bağlamı ve kamusal toplulukla ilişki içinde oluşan özel alan tipolojisinin toplumsal psikolojisi, edebi kamunun gelişimi hakkında olduğu gibi, kendi çöküşünün belirli şartları hakkında bilgi verir: edebi kamunun yerini kültür tüketiminin sözde-kamusal veya görünüşte özel alanı alır. Kumaşı bir vakitler edebi uğraşlar içinde dikilmiş olan kalıplar, bugün, patentçi bir kültür sanayinin üretim sınırı olarak tedavüldeler; bu kültür sanayinin kitle iletişim araçlarınca kamusal olarak yayılan ürünleri, tüketicilerin bilincinde burjuva özel alanının görüntüsünü oluşturuyorlar ancak (Habermas, 2009:296).

3.2. Kamusal Alanda Dönüşümün Nedenleri

Kamusal alanlar kentsel yenileme sürecinin ana ögesidir. Kent merkezlerinin önemini yitirmesi kamusal alanın bozulmasının nedenlerindedir. Her kamusal alan gece, gündüz kullanımı, mevsimlere göre kullanım, sosyal yapıya göre kullanım, kentsel mobilyaları, iklimi, yer kaplaması, etkinlikler, su öğeleri, yeşilin varlığıyla farklılaşır (Gökgür, 2017:135).

Kamusal alanlar yüzyıllara bağlı olarak birçok değişimime uğramıştır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kamusal alanların niteliği, içeriği, kullanım özellikleri tamamen farklılaşmıştır (Gökgür, 2017:59). Kentlerdeki vazgeçilmez önemine rağmen, özellikle küreselleşme ve neoliberal ekonomi politikaları, kent markalaştırma ve pazarlama kampanyaları ve kentsel dönüşüm ve canlandırma projeleri aracılığıyla, kamusal mekânlar son 25-30

yıldır kent gündemlerinin en önemli maddelerinden biri haline gelmiştir (Ercan, 2016:194).

Kentsel çevreler, devamlı ve engellenemez bir şekilde değişmektedir. Çevreler ve binalar, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerle sürekli olarak yeniden şekillenirler. Yerin fiziksel yapısına herhangi bir müdahale, o yerin tarihini geri dönüştürülemez bir şekilde değiştirecek, daha geniş, açık sistemlere ve daha büyük bir bütüne etki edecektir. Kentsel açık alanların yaşanabilirliğinin doğrudan ilişkili olması bağlamında birçok kentsel tasarım yaklaşımı, geçmişten kopmak yerine, geçmişle birlikte sürekliliğe vurgu yaparak, yerin var olan anlamına karşılık verebilmek için çabalamalıdır (Önal, 2014:30). Kent merkezlerinin sanayi ve ekonomik potansiyellerini kaybetmesi, kentsel etkinliklerin çeşitliliği, yaşam biçimleri vb. kentsel merkezlerin çöküşüne neden olurken, aynı zamanda kamusal alanları da çökme noktasına getirmiştir (Gökgür, 2017:66).

Konut, sanayi, ulaşım, donatı, ticaret, hizmet, kültürel fonksiyonlar ve merkez fonksiyonlarındaki değişim kamusal alanları da etkilemiştir. Kentsel gelişmeye bağlı olarak görülen fonksiyon değişimi kentsel fonksiyon hiyerarşisinde de değişime yol açmıştır. Megapollerde yer alan kentsel fonksiyonlar sanal şebeke olarak tanımlanan ve hiyerarşik yapıyı ortadan kaldıran bir sistem haline gelmiştir. (Gökgür, 2017:66). Yapılan birçok çalışma, kentsel kamusal alanlara bir kültür pratiği ve politik bir vizyon olarak yaklaşmıştır. Fakat günümüzde artık, kültürün biçimlenişine etkileyen ve politik pratikleri değiştiren o denli hızlı ve kaygan bir zemin vardır ki, artık kente ve topluma ilişkin iddialarda eskisinden çok daha fazla kavramı tartışmak gerekmektedir. Kentler, tarihsel arka planlarıyla ayrıştırılamayacak birçok parçasıyla, farklı deneyimlere olanak sağlarlar. Dolayısıyla bir kentin geçmiş izleri üzerinden türeyen her bir hikaye için, onu deneyimleyen özgün bir anlam üretmesi çok olasıdır (Çalpak, 2012:37).

1980 başlarından itibaren, kent planlama ve tasarım, kentsel dönüşüm ve canlandırma, kent coğrafyası gibi alanlarda yapılan araştırmalarda, kamusal mekânların artan önemine dikkat çekilmiştir. Ercan (2016) bazı kaynaklara göre kamusal alanlarla ilgili saptamaları şöyle aktarmaktadır; “Sevilen geleneksel kentlerin özellikleriyle tanımlanan bir kentleşme hevesinin geri döndüğüne şahit olmaktayız. Bir kez daha ilgi yürüyen insanların ölçeğine, çekici ve girift yerlere,

kullanım ve etkinliklerin karmaşıklığına odaklanmaktadır. Binalardan çok, kamusal mekânlar –binalar arasındaki mekânlar- ana nesne haline gelmiştir. Amaç, bölgesel ve/veya tarihi bağlamlarından gelen kendi kimlikleriyle kentsel alanlar yaratmaktır. Organik, insan-ölçeğinde, renkli ve çekici kamusal alanın fiziki tasarımı, kentsel tasarımcıların başta gelen işleri haline gelmiştir” (Ercan, 2016:196).

Kamusal alanlarda en önemli değişimler konulan bir takım norm ve kontrollerle kendini göstermektedir. Konulan bu norm ve kontroller bu alanlarda çatışmaları, sürtüşmeleri, yasaların çiğnenmesini engellemeyi, bu alanları her türlü tehlikeden uzaklaştırarak, korunaklı hale getirmeyi hedeflemektedir. Estetik olarak hoş bir mekan yaratılması hedeflenen bu alanlarda, etki ve tepkiden kopuk, sosyal olmayan bir mekan ortaya çıkmaktadır. (Gökgür, 2017:59).

Yeni tip kamusal alanlar olarak nitelendirilen bu alanlara olan talep öncelikle güvenlik, daha sonra bu alanlara ait rekreasyon alanlarının yönetimi ve son olarak da tercih ve ortamlardaki çeşitlilikten kaynaklanmaktadır. Bu alanların özelleşmesi “kapalı konut adaları, konutun güvenliği, sosyal ayrılıkçılık ve sosyal kopuşmadan” ayrı düşünülemez. Bu değişimler öncelikle metropolleşmeye bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Metropolleşmeyle birlikte kentler form ve ölçek değiştirmektedir. Metropolleşmenin ilk iki evresine eşlik eden ve destek noktası işlevi gören kentleşme ve kentlerin büyüme süreci, yeni formlar altında devam etmektedir (Gökgür, 2017:60). Özel evin dışarıya dönük olarak odaların tecriti ve çok yönlü bölümlenmesiyle açıkça vurgulanan kapanmışlığında bugün gedikler açıldığı gibi; tersine salonun ve hele kabul ve karşılama mekanlarının kaybolmasıyla, bir kamusal ilişki içinde ahbabça alışverişe açıklığı tehdit altındadır. Özel alanın ve kamuya açılmayı güvenceleyen bir geçitin yitmesi, bugünkü şehirselleşme ve hayat tarzı açısından karakteristiktir. Bu ister büyük şehire özgü eski ikamet biçimlerinin teknik-ekonomik gelişmeyle sessiz sedasız işlev değişimine uğraması yoluyla olsun, ister bu deneyimler temelinde yeni banliyö yerleşim biçimlerinin gelişimiyle olsun, farketmemektedir (Habermas, 2009:277).

Kentsel dönüşüm projeleri ile eski kent dokusu yerine yeni kentlerin kurulması yanında mevcut yeşil alanlarda yapılaşmanın özendirilmesi ile tehdit daha da büyümektedir. Kent merkezlerinin değer kazanması, konut

yoğunluğunun artırılmasını gerekli kılmıştır. Teknolojik gelişmeler, globalleşen iletişim alışkanlıkları, kentleşmenin oluşturduğu çevre sorunları yanında sosyal yaşam biçimlerinin değişimi ve yeni yaşam tarzlarının ve mekanlarının tercih edilmesi, kentlerimizde yeni açık ve yeşil alan tanımlarını gündeme getirmektedir (Özdemir, 2009:149). Kentteki bir takım zonlara özel fonksiyonlar getirilirken, bazı alanlar bazı etkinlikler için özelleşmektedir. Yeni gelişen merkezler, genellikle ulaşım aksları üzerinde yer almaktadır. Var olan merkezler fonksiyon değiştirmektedir. Çeperlerin genişlemesiyle yerleşimlerin kendi içinde büyümesi ve kalabalıklaşması, yani günlük işleyiş alanına yakın kentleri, kasabaları, köyleri katması; kentsel ve kırsal alandaki sınırları, fiziki ve sosyal farklılıkları giderek belirsiz hale getirmektedir (Gökgür, 2017:63). Geleneksel kent merkezinde yapılanmış alan ve kamusal alan arasında olan ilişki, yeni kent merkezlerinde bu bağlantıyı yitirmiştir.

Günümüzde kamusal mekan ve açık-yeşil alan planlama ve tasarım yaklaşımlarında geçmişe bir dönüş ve özlem görülmekte, 19. yüzyılda tercih edilen ve 20. yüzyıl ortalarında sıkça kullanılan yaklaşımlar gündeme getirilmektedir. Bu yaklaşımlarda, ekolojik prensiplere uygun olarak kent içinde geniş yeşil alanların konumlanması ve bunların kent çeperlerinde ve yakın çevrede yer alan yeşil kitlelerle bütünleştirilmesi hedeflenmiştir. Forman (1995) tarafından tanımlanan “Alan Mozaikleri” anlayışı ile kentlerde açık mekanların ekolojik koridorların bir parçası olarak değerlendirilmesi sağlanmıştır. Kent merkezlerinin dönüşümü ile daha erişilebilir açık ve yeşil alanların oluşması için yaya hareketlerinin, bisiklet kullanımının ve toplu taşımının özendirilmesi, tarihi kent dokusunun korunması ve özel araçların kent merkezine alınmaması gibi öneriler, Howard (1946)’ın 20. yüzyıl başlarında sunduğu Bahçe Şehir yaklaşımında ele alındığı gibi, kent planlarında sunulmalıdır (Özdemir, 2009:149).

Kamusal mekânlar, siyasal işlevlerinin yanı sıra, kentlerde ekonomik roller de oynarlar. Çağlar boyunca, kamusal mekânlar ticari değiş-tokuşun gerçekleştiği alanlar olmuştur. Bununla birlikte, ekonomik değer üreten alanlar olarak özellikle son 30 yıldır kente sağladıkları ekonomik katkı daha da önemli hale gelmiştir. Ercan (2016) bazı kaynaklara göre şöyle saptamalarda bulunmuştur; kamusal alanlar bakımlı ve temiz tutulduğu takdirde, çevresindeki emlak değerlerinin artmasına doğrudan etkide bulunur. Bu rolleriyle, kamusal

mekânlar, spekülâtif kentsel gelişmelerin ekonomik değer artışında, kent pazarlama ve kentsel canlandırmada (urban regeneration) önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Ercan, 2016:196).

Kent toprağında yaşanan rant kavgası nedeniyle park alanlarının yerine yapı yoğunluklu yerleşimler tercih edilmektedir. Yeni tüketim mekanlarının ortaya çıkması sonucunda kent insanının yaşam biçimine müdahale edilmekte ve açık mekanla özdeşleşen rekreasyonel kullanımlar kapalı ve özel mekanlara taşınmaktadır. Son 20 yılda ülkemizde ekonomik düzende oluşan köklü değişimler sonucu bu iletişim ve karmaşa yeni boyut kazanmış ve sonuçta yeni tüketim mekanları ile alışveriş aktiviteleri özel sektörün kontrolüne geçmiştir. Bu süreçte kamusal dış mekan da özelleşmektedir. Artık kent halkının boş zamanlarını değerlendirme konusunda ilk akıllarına gelen yerler, dış mekanın doğaya erişim dışında tüm özelliklerini sunan alışveriş merkezleri olmaktadır (Özdemir, 2009:148).

Ercan (2016)' a göre; kamusal mekânların, kentlere yeni imgeler yaratarak küresel pazarlarda yeni yerler bulması, rekabet avantajları kazandırmaları açısından önemlidir. Bu nedenle, 1980'lerin başından itibaren kentsel dönüşüm ve canlandırma projelerinde önemli katalizörler olarak kullanılmaktadır. Kamusal mekânların artan öneminin arkasındaki temel neden, bu tür mekânlar sayesinde yatırımcıların ekonomik faydalarının artmasıdır. Yatırımcılar, nitelikli kamusal mekânların, içinde buldukları alanların emlak değerlerini yükselttiğini ve uzun-vadede yatırım potansiyellerini artırdığını farketmişlerdir. Ercan (2016) bazı kaynaklara göre, yatırımcıların ve inşaat şirketlerinin, yerel yönetimlerle yaptığı anlaşmalarla, proje alanı içerisinde kamusal alan sunumuna karşılık daha fazla ticari alanı geliştirebildiklerini, böylece yatırım kârlarını maksimize etme olanaklarının doğduğunu tespit etmişlerdir (Ercan, 2016:196).

Kamusal etkinlikler işlevsel kritere göre yeniden düzenlenmektedir. Bu alanlardaki dolaşımın özel güvenlik kontrolü altında yapılmaktadır. Kamusal alanın özelleşmesi Metro, Carrefour vb. gibi kente çok yakın ticari yapılarla başlamıştır. Bununla birlikte konut alanında da ortaya çıkan değişimler kamusal alan tartışmasına farklı bir boyut getirmiştir (Gökgür, 2017:65). Bu merkezlerin yöneticileri, güvenlik ve tüketim merkezli yapı ve mekanlar tasarlama yoluna giderek halkın rekreasyonel alışkanlıklarında değişimler yapmışlardır. Bu kapalı

mekanların plancıları, özel sektörün yönlendirmesi ile “kontrol edilebilen kalabalıklar, kontrolsüz sosyal çeşitlilikten daha karlı olur” mantığı ile bu mekanları tasarlamaktadır. Ercan (2016) bazı kaynaklara göre; özellikle yeni ve güvenli kamusal mekânlara talep, hizmet sektöründe çalışanların, turistlerin, kenti ziyaret edenlerin, kendilerini rahat ve güvende hissederek alışveriş yapabilecekleri, sosyalleşebilecekleri mekân ihtiyaçlarından ileri gelmektedir (Ercan, 2016:196). Plaza, rezidans, tower, gated-communities, city, country vb. sözcüklerle mimaride ortaya çıkan yeni formlarla özelleşen mekan, yerel yönetim fonksiyonlarının özelleşmesine paralel olarak gelişmiş olmaktadır. Plazalar ve benzer yeni yapı gruplarıyla birlikte oluşan “büro parkları”, kapalı bir avlu içinde yalnızca bürolarda çalışanların kullanımına açık alanlar haline gelmiştir. Kamusal alan niteliği taşıyan bu alanlar belli bir grubun kullanımına girmiştir. (Gökgür, 2017:65).

Önceleri zaman içinde gelişen ve şekillenen kamusal mekanlar artık belli bir fikre ve konsepte uyacak biçimde birdenbire ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda geleneksel sosyal yaşam biçimleri ve yüz yüze iletişim geri plana itilerek bireyselleşme özendirilmektedir. Habermas (2009) bazı kaynaklara göre kamusal alanlar ve kamusallıkla alakalı şu şekilde tespitlerde bulunmuştur; Bir zamanlar çağdaş kentlerin demokratik toplum oluşturma ideallerini yansıtan planlı açık alanlar zaman içinde ölü kamusal alanlara dönüşmektedir.

Şehirleşme süreci, toplumsal hayatı ‘kamusallık’ ile ‘özellik’ arasında kutuplaştıran bakış açısının ilerlemesi olarak tasvir edilebilir. Burada, kamusallık ile özellik arasında daima karşılıklı, alışverişli bir ilişkinin olduğuna dikkat edilmelidir. Koruyucu ve dayanak sağlayıcı özel alan olmadığında, birey, bizzat aynı eksiklik tarafından mahiyeti değiştirilmiş bulunan kamusallığın girdabına kapılır. Kamusallık açısından kurucu bir uğrak olan mesafe ortadan kalktığında kamusal topluluğun mensupları dirsek temasına girerler ve böylece kamu kitleye dönüşür (Habermas, 2009:279).

Kamusal alanın yapısal dönüşümü, kamusal alanın yeniden feodalleşmesine, yani genel çıkarı ilgilendiren konularda ilke olarak baskıdan ve zordan arınmış rasyonel bir tartışmanın yürütülmesi imkanının ortadan kalkması olgusuna işaret eder (Çiğdem, 2004:505). Kamusal mekanın dönüşümü ve özelleşmesi ile gerçek kamusallık işlevlerinin unutturulması sonucunda bir zamanlar sosyal iletişimin sağlandığı parklar da değişime uğramaktadır. Yeni

tüketim mekanlarının oluşması ile zamanla kentli kent merkezlerini ve kent parklarını kullanmaz ve diğer kentlilerle açık mekanlarda buluşamaz duruma gelmiştir. Artık politik aktivitenin yerini yönlendirilmiş tüketim davranışları almaktadır. Bu kapalı alanlarda kullanıcılar kentli olma bilinçlerini kapıdan geçtiklerinde unutarak merkez yöneticilerinin istediği şekilde mekanda hareket etmektedir. Bu alanlarda toplanmak, yüksek sesle konuşmak ve müşterileri rahatsız edecek davranışlar yasaktır (Özdemir, 2009:148).

Şu anda modern büyük şehrin toplumsal sorunsalı, hayatın fazla şehirleşmeside yatmıyor pek o kadar; aksine, şehir hayatının temel özelliklerinin yitirilmiş olmasında yatıyor. Kamusal alanla özel alan arasındaki alışveriş ilişkisi bozulmuştur. Bu bozulmanın nedeni, büyük şehir insanının *per se* kitle insanı olması ve bundan dolayı özel alanın medenileştirilmesini tasavvur edememesi değil, şehrin gittikçe karmaşıklaşan hayatını, onu kendisi için kamusal kılacak şekilde bir bütün olarak idrak etmeyi başaramamasıdır (Habermas, 2009:279). Yeni tüketim mekanları yanında yeni tip yerleşim merkezlerinin oluşumu da, demokratik kentsel kimlik üzerinde tehdit edici uygulamalardandır. Yeni konut projelerinin kent dışına kayması ile kent merkezinde bulunabilecek neredeyse tüm sosyal ve sportif aktiviteler bu konut alanlarına kaydırılmaktadır. *Residence, Towers* ya da *Konak* gibi süslü adlarla tanıtılan ve özendirilen bu yaşam merkezlerinde, geniş yeşil alanlar ve yapay göletler yanında balkonlarda yer alan bahçeler de doğanın sembolik olarak bireylere sunulmasını amaçlamaktadır. Bu merkezlerde ev sahibi olmak isteyenlerin başlıca arzusu, kent yaşamında ulaşamadıkları yeşil alanlara, özel bahçelerinde ve ortak alanlarda rahatlıkla ulaşabilmektir. Ne var ki, bu yeşil alanlara sadece toplumun belirli bir sınıfı sahip olabilmektedir. Özel koruma ve güvenlik önlemleri ile sınırlandırılmış bu yerleşim alanlarında site sakinleri dışında insanların girmesi engellenmektedir. Bu tür konut yerleşimlerinin yaygınlaşması sonucunda kamusal mekanın özelleştirilmesi özendirilmektedir (Özdemir, 2009:148).

Günümüzde kamusal alanın yok oluş nedenleri farklı disiplinlerden birçok araştırmacı tarafından sorgulanmakta, bu alanların şebeke mantığına dayalı olarak düzenlenmesiyle birlikte, git gide temel işlevini ve sembolik değerini kaybettiklerini belirlemektedir. Kamusal yaşam, sanal alanlar ve sanal

şebekeler içinde devam ederek, geçmişte olduğu gibi kamusal alana gereksinim duyulmamaktadır (Gökgür, 2017:146).

Kentleşme yoğunluğu ile nüfus hızlı bir şekilde artmakta ve hızlı nüfus artışı çok sayıda sosyo-ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Büyük kentlerde nüfusun hızla artmasına paralel olarak da kent içindeki açık yeşil alanlar, kıyı alanları gittikçe azalmaktadır. Hızlı nüfus artışı kent insanının doğadan ve doğal verilerden uzak kalması bir başka deyimle taş yığınları arasında yaşaması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

3.3. İstanbul'da Kamusal Bir Alan Olarak “Kıyı Alanı Dönüşümü”

Kıyı, kara ile suyun birleştiği yer ve karanın deniz boyunca uzanan bölümü, sahildir (TDK, 1998). Kıyı, aslında bir sınır, salt kavramsal değil mekansal anlamda bir eşiktir. Kıyıları, kamusal kullanma açık, kara ile deniz arasında bir geçiş zonu oluşturan kentsel veya kırsal açık alanlardır. Sahil ve deniz tüm canlı varlıklar için olduğu kadar insanoğlu için de önemli yaşam kaynaklarından biridir. Bunun ötesinde ekosistem içerisinde ayrıcalıklı bir bölümü oluşturur (Fanuscu, 1997:126). Yasal anlamda ise; 3621/3830 sayılı Kıyı Kanunu ve uygulama yönetmeliğine göre: “Kıyı şeridinin kamusal alan olması esastır. Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönüne ilk 50 m’lik şeritte yapılanma yasağı vardır ve sadece açık alanlar, yeşil alan, gezinti alanları, çocuk bahçesi ve rekreatif kullanımlar ve yaya yolu yapılabilir, ondan sonraki 50 m’lik kesimde ise toplumun yararlanmasına açık belirli işlevlere sahip tesislere (günübirlik turizm ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerine) izin verilmektedir” (Alpay, 2011:297). Ayrıca, dolgu- kurutma suretiyle kazanılan alanlarda yapılabilecek yapılar (kıyıda yapılabilecek yapı ve tesisler, ulaşım döngü yapıları, yeşil alan düzenlemeleri, fuar, piknik, eğlence alanları vb.) belirlenmiştir (ÇŞB, 2011).

Fanuscu (1997) bazı kaynaklara göre; Kentleşme yaşam çevresini etkileyerek doğa ve insan arasındaki ilişkiyi korkunç ölçüde değiştirmektedir. Peyzajın deformasyonuna, çevrenin zarar görmesine sebep sadece endüstriyel gelişme değil, tüm kentsel gelişmedir. Kentsel gelişmenin büyük baskısının sonuçları geçiş niteliğindeki kıyılarda gözlenmektedir. Deniz kıyı peyzajı dinamikdir, hava durumuna göre görünümü değiştirir ve el değmemiş doğal görünümüyle insanı etkiler. Aynı zamanda deniz kıyı peyzajı iç bölgelerdeki

gelişmeler nedeniyle değişmesi uğramaktadır. Eğer bütün kıyı hattı endüstri ve kentleşmenin korkunç baskısı altında ise, sadece belirli kıyı parçacıklarının korunmasını sağlamak yeterli değildir. Bu nedenle kıyı kesimlerine özgü, özel bazı kentleşme biçimlerini incelemek gerekir (Fanuscu, 1997:127).

Kıyı mekanı; su ile karayı ayıran basit bir çizgi, bir sınırı değil, gerisinde tepeleri, sırtları, yamaçları, vadileri, düzlükleri ile doğal bir oluşumu, bu coğrafyada yer alan bir yerleşik mekân parçasını, önünde ise suyun üstünde ufuk çizgisi ile altında çukurlukları, düzlükleri ile üç boyutlu bir mekânı temsil eder. Bu nedenle kıyı en ve boy ile tanımlanan iki boyutlu bir alanın ötesinde su ve karanın özelliklerini yansıtan, içinde doğal ve yapay çevrenin şekillendiği ve şekillendirdiği bir yaşam mekânıdır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:437). Kent ve su bir bütündür. Bu bütünlük kentin suyun üzerinde ve suyun kent içinde devamı ile sürer. Bu sürekliliğe dayalı olarak kent kıyısı, su ile kentin ortak özelliklerini yansıtan, kentin su ile arakesitini oluşturan, su ile kentin ortak kullanımlarının gerçekleştirildiği ortak mekanlara devşirildiği bir alandır. Kent kıyıları hem kentin, hem de suyun kendilerini ifade edebildikleri, özelliklerini, karakterlerini, kimliklerini yansıttıkları alandır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:437).

Kıyı ve dolgu alanlarında planlama ve yapılanmada; koruma-kullanma dengesi, sürdürülebilirlik ve kamu yararı (toplumun varlığını sürdürmesine ilişkin çıkar) temel unsurlardır (3621 Sayılı Kıyı Kanunu). Bu bağlamda; dolgu alanlarına ilişkin planların hazırlanmasında; yapılmak istenen dolgunun ve tesislerin Kıyı Kanunu ve Yönetmelik hükümlerine uygun olması; dolgu planı teklifinin onaylı kıyı kenar çizgisini içeren, onaylı hâlihazır harita üzerine hazırlanması; herhangi bir ölçekte planı olan bir alanda yapılacak dolgu planının bu planla irtibatlandırılması gereklidir (Özkan, Alp ve Tanrıverdi, 2015:3).

3.3.1. İstanbul' da Kıyı Alanı Dönüşüm Süreci

Kıyı alanları, tarih boyunca insanoğlunun yerleşim alanı olarak seçtiği en önemli fiziki mekanlardan biridir. Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili oluşu ve akarsu açısından da zengin bir potansiyele sahip olması kıyı kavramını bizler için daha önemli hale getiriyor. Ancak özellikle kentsel kıyı kullanımı örnekleri ülkemizde az görülmektedir. Kıyıları üzerinde doğal olayların şekillendirici etkisinin yanında insan faaliyetleri ile ülkemizde 1984 sonrasında denizden alan

kazanmak için yapılan dolgu çalışmaları kıyıları üzerinde etkili olan diğer bir faktördür (Alpay, 2011:298).

Coğrafi açıdan çok stratejik bir konumda olmasına rağmen; kara ve deniz surlarıyla çevrili İstanbul, önceleri, denizden gelebilecek tehditlere karşı oluşturulan surlar ile bir anlamda denize sırtını dönmüştür denilebilir. 17. yy'dan itibaren giderek Proto-modern bir kente dönüşmüş; Boğaziçi'nin her iki yanı yazlık saraylar, saray bahçeleri, devlet erkânının yalıları, askeri kışlalar gibi halkın erişimine kısmen kapalı, özel ve yarı-özel mekânlar ile dolmaya başlamıştır. 19. yy'da kentin kıyı ile ilişkisi zayıflamaya başlamış; kıyıları fabrika ve tersane gibi erken endüstri yapıları ile dolmuştur. Modern dönemde ise; yapılan kıyı müdahaleleri, kıyı boyunca uzanan ulaşım aksları sonucunda denizden giderek uzaklaşmıştır.

İstanbul'da, 1950'lere kadar doğal kıyı sınırları korunurken, hızlı kentleşme paralelinde kentsel alan yetersizliği nedeniyle, kentin denize doğru büyüme eğilimi oluşmuştur. 1950'lerin sonunda, demokratikleşmenin bir parçası olarak ilk halk plajları ile modern kamusal kıyı mekânları oluşmaya başlamıştır. (Özkan, Alp ve Tanrıverdi, 2015). İlk olarak 1972 yılında 1605 sayılı yasa ile 6785 sayılı Yasaya eklenen Ek 7. ve 8. maddeler ile kıyı tanımı ve kavramı yasal mevzuata girmiş, kıyıda kamu kavramı ve kamusal kullanımın boyutlara dayalı tanımı yapılmıştır. Kıyılara dolgu ile özel amaçlara dayalı müdahale yasaklanırken, büyük ölçekli süreklilik arz eden, hatta zaman zaman doğrudan kamusal kullanımları içermeyen, kamu eliyle yapılan dolgulara dayalı müdahalelerin de önü açılmıştır. Bu süreç öncesinde kıyıda, özel mülkiyete geçirilebilen müdahaleler söz konusu iken, bu müdahalelerin genellikle var olan kıyı yapısının ya da kullanımının geliştirilmesine, devamına yönelik bu yapıyla bütünleşik küçük ölçekli, kıyı yapısı ve kullanımı ile uyumlu ve bunun devamı niteliğinde olduğu görülmektedir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:438).

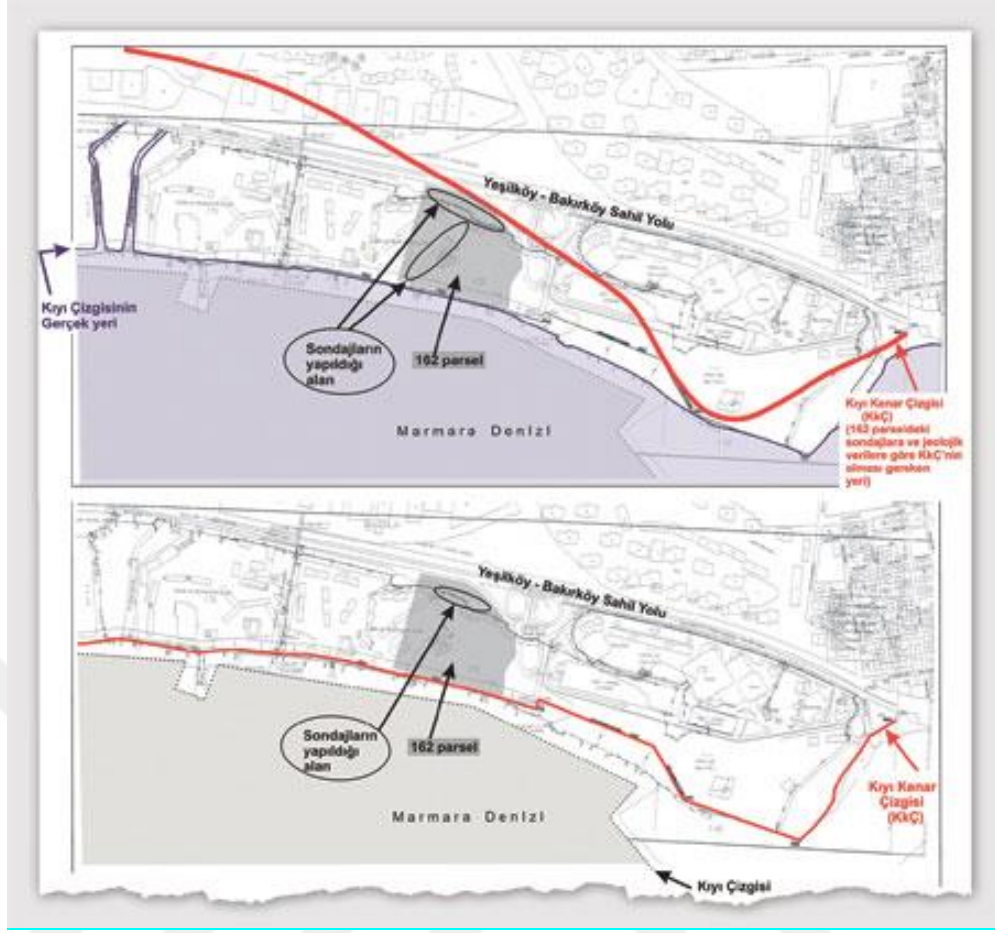
1980'lere gelindiğinde ise deniz kirliliği nedeniyle bu halk plajlarının hemen hepsi kapanmıştır (Özkan, Alp ve Tanrıverdi, 2015). 1980 sonrasında küreselleşmeyle birlikte; siyasal ve ekonomik yeni düzen, teknolojik ve ekonomik gelişme, sermaye ve bilginin hareketliliği, endüstriyel toplumdan bilgi toplumuna geçiş, yarışan ülkelerin yerine yarışan kentlerin ortaya çıkması, iletişim, erişilebilirlik, dinamizm, çok merkezli kentler, boş zamanların artması koşullarında çeşitlenen ve gelişen turizm, kamusal mekan ve anlayışında

değişiklik, kamusal alan ve hizmetlerde değişim ve dönüşüm, devletin bu alanlardaki etkinliğinin azalması, 1980 öncesinde rasyonel, kamu yararı kavramının ön planda tutulduğu bir planlama anlayışı yerine, küresel sermayenin hareketliliğine uygun onun istemlerini anında karşılayacak, bürokrasiyi ortadan kaldıran esnek, dinamik ve parçacı bir planlama yaklaşımının inşa edildiği görülmektedir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:439).

1980'lerden sonra kentsel yenileme çerçevesinde, tersane ve sanayi yapıları kentin dışına taşınarak, kıyı dolgu alanlarında yeni kamusal mekânlar oluşturulmuştur. Sahil yollarının genişletilmesi ve sahillerde yeni alanlar yaratmak amaçlarıyla; Bedrettin Dalan döneminde kenti o günkü sınırları/yoğunlukları itibari ile şehri boydan boya kat edecek yeni dolgu alanları yapılmıştı (Özkan, Alp ve Tanrıverdi, 2015). Bu durum bir taraftan kent kıyılarında ölçüsüz bir müdahaleyle kıyı morfolojisini bozacak parçacı plan kararlarına dayalı gelişmeleri teşvik ederken, diğer taraftan kıyı gerisinde kamu arazilerinde kent ve kıyı ile bütünleşmeyen yoğun karma kullanımların olduğu parçacı plan kararları üretilmesini beraberinde getirmiştir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:440). Özellikle 2000'lerden sonra küreselleşmenin etkisiyle İstanbul, küresel sermayenin cazibe merkezlerinden biri haline gelmiştir. Kentin vitrini niteliğindeki alanlarında yapılan Galataport projesi, Haydarpaşa Garı Projesi, Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri de bu eğilimin kıyıdaki yansımalarıdır (Özkan, Alp ve Tanrıverdi, 2015).

Bu gelişmelerle etkilenen kıyı alanlarından biri de Ataköy Sahil Şeriti'dir. Şekil 3.1.'de tanımlanan Ataköy sahil şeridinde işlevlerin özel kullanıma konu olduğu, kıyı arkasındaki toplumun, kıyıyı kullanmasına olanak tanıyacak kamusal işlevlere konu edilmediği görülmektedir. Kıyıya erişimin ve kıyı kullanımının ancak kıyıya paralel oluşturulan 10.00 m. lik yaya yolu ile sağlanabileceği, kıyı çizgisinin önünde tanımlanan 10.00 m. lik yaya yolunun, 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı olduğu ifade edilmektedir. Kıyı kenar çizgisinin⁽²⁾ önünde yapılaşma (yol dahil) olamayacağı, ancak kıyı yapısı olabileceği, yaya yolunun kıyı kenar çizgisi dışına çıkartıldığı durumda ise yine sahil şeritlerinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir ifadesine uygun olarak sağlanamayacağı, çünkü vaziyet planında

⁽²⁾ Kıyı Kenar çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını ifade eder (Kıyı Kanunu, 1990).

Kaynak: <http://www.bakirkoygazetesi.com/> , 22.01.2018 [erişim tarihi 26 Haziran 2018].

Şekil 3.1. Kıyı Kenar Çizgisi Gösterimi

tanımlanan yapı yaklaşma sınırı ile kıyı kenar çizgisi arasındaki mesafe yer yer 40 m. ve 45 m.ye düştüğü, dolayısı ile yapıların araziye aplikasyonunun da yapıldığı fiili durumda, bu mesafenin sağlanmadığı görülmektedir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:450).

Tarihi Yarımada'yı sınırlayan Tarihi Surlardan Ayamama Deresi'ne kadar olan bandı içeren Ataköy Turizm Alanı 1950'li yıllarda uygulanmış sahil yolunun doğal değerlerin korunması amacıyla kıyı mekanında uzaklaştırıldığı ve içeriye alındığı ve bu sayede de İstanbul'un Marmara Kıyı Mekanı'nda doğal yapısını koruyabilmiş Tarihi Baruthane komşuluğundaki kamusal iyelik kapsamındaki alanları kapsamaktadır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:449). Kıyı mekanı ve planlama konusunda diğer önemli konu da bilimsel yöntemlerle yapılmış tespitler sonucunda belirlenmiş kıyı kenar çizgisinin mevcut kıyı kenar çizgisi ile çakışmayan içeriğidir. Bu durum da planlama sürecinde dikkate alınmamıştır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:450).

Yasal ve yönetsel yapının kıyıya, kıyı kenar çizgisinin önü ve arkası olmak üzere iki parçadan oluşan parçacı yaklaşımı, su ile kent arasındaki ilişkiyi tanımlamaya yönelik plan kararlarının oluşturulmasında önemli sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların başında kentin su ile ilişkisinin doğru bir biçimde kurgulanmasına olanak sağlayacak işlevsel, sosyal bütünlük, yoğunluk, çeşitlilik ve sürekliliğin oluşturulamaması gelmektedir.

Kent kıyısının mekânsal gelişimini yönlendirecek plan kararları kıyı kentlerinin kimliği ve karakterini hızlı bir şekilde tüketip, değiştirerek sıradanlaştırmış, kıyı kentlerini benzeş ve türdeş bir yapıya dönüştürmüştür (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:446).

Bu bağlamda kıyı alanlarının dönüşüm etkilerini doğal çevre, yapılaşmış çevre ve sosyal çevre etkileri üzerinden irdeleyebiliriz.

Doğal Çevre Etkisi; Yeryüzünde en verimli alanlar, aslında kıyıya yakın sığ sulardır. Bunlara "denizlerin fidanlıkları" da denir. İşte bu yüzden uygarlık merkezine yakın sığ denizler en fazla korunması gerekli sulardır. Denizlerdeki canlıların besin zincirinin önemli halkası, kirlilik, kurutma, deniz kıyısındaki alçak alanların doldurulması ile tahrip olurlar. Dolgu nedeniyle oluşan flora tahribi o yöredeki oksijen miktarını düşürecektir. Oksijen yetersizliği sonucunda besin zincirindeki fitoplanktonlardan büyük balıklara kadar giden dizgide kopmalar oluşur. Yeterli besin ve oksijen alamayınca o çervenin lokal balıkları başka yerlere göç ederler, göç kabiliyetinde olmayan kabuklu deniz hayvanları da optimum yaşam şartları ortadan kalktığı için yok olurlar ve bu ortamda yaşayabilen canlılarda sürekli karbondioksit üreteceklerinden suda kirlilik ortaya çıkar (Fanuscu, 1997:129).

Çarpık kentleşmenin yaygın olduğu ülkemizde, Türkiye'nin en eski ve en büyük kenti olan İstanbul'da, eski yeşil alanların önemli bir kısmı yok edilirken, yukarıda dile getirilen bazı etmenlerin belirleyici bir etkisi olmuştur. Eski kent halkı, yeşil alanların yok olmasına yeterli bir tepki göstermezken, kırsal kesimden gelenlerde, hem yeşil bilincinin yeterli gelişmemiş olmasından, hem de daha iyi ekonomik ve sosyal koşullara sahip olma kaygısından dolayı, bu sürece tümüyle kapalı kalmaktadır. Ekonomik zorluktan dolayı, yerini ve yurdunu terk etmiş bu insanlar, geldikleri yerlerde bol bol bulunan yeşile gereksinim duymamaktadır. Onlar için önemli olan başını sokacak bir ev, çalışabileceği bir işyeri ve geçimini sağlamasını olanaklı kılacak bir ücret

olmaktadır. Bunlar olmaksızın, havanın ve suyun temiz ve toprakların yeşil olmasının onlar için hiçbir anlamı bulunmamaktadır. Bu kesimler, söz konusu gereksinimlerini kısmen gidermeye başladıktan sonra, temiz hava ve suyun, özellikle yeşil alanlara olan gereksinimin onların yaşantılarındaki yerlerini anlamaları söz konusu olabilecektir (Aksoy ve Ergun, 2009:431).

Mevcut Kıyı Yasası kıyının su tarafına da sınırsız bir müdahale olanağı sağlamaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimler kıyı morfolojisi ile ekolojisini değiştirecek kent içinde yer bulamayan kullanımlara yönelik dolgular gerçekleştirmekte, müdahale kıyıda önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Yapılacak yasal düzenlemenin kıyıya yapılan bu sınırsız ve ölçüsüz müdahalenin önüne geçmesi gerekmektedir. Öte yandan fiili durumda kumsal özelliğini koruyan doğal oluşumların bu müdahale ile ortadan kaldırılması da doğal kaynak sürdürülebilirliğini zedeleyen bir durumdur. (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:453).

Yapılaşmış Çevre Etkisi; Kentleşme sorunu çerçevesinde, insan ile doğa arasındaki ilişkinin niteliği belirlenirken, yakın ve uzak çevre gibi, iç ve dış çevrenin birliği temel alınmalıdır. İnsanlar, bir iç mekana sahip olma arzusu kadar, bu iç mekanla uyumlu olan bir dış mekana da gereksinim duymalıdır. Çünkü, insanın bireysel ve toplumsal yaşamı, içeriği, etkisi ve sınırları daraltılmış olan bir iç mekan içinde bitip tükenecek kadar anlamsız ve yararsız değildir. Kent boşluklarında ortaya çıkan büyük ve yüksek gökdelenler, betonarme binalar, kitle–boşluk dengesini bozar. Ortaya çıkan, giderek tüm kenti çeviren gecekondulaşma, iç mekanı daralttığı gibi, dışsal mekanı, yani uzak mekanı da yok eder. Başka bir deyişle, kentin doğal uzantısı olan açık ve yeşil alanları yok ederek, kenti soluksuz, havasız, susuz ve ışıksız bırakmış olur. Bu nedenle iç ve dış mekanların birbirilerini tamamlamaları, ya da yakın ve uzak çevrenin birbirilerini tamamlayabilmesi için, sadece yeşil alanların korunup, geliştirilip büyütülmesi yetmez (Aksoy ve Ergun, 2009:437).

Sosyal Çevre Etkisi; Kıyı bağlamında düşünüldüğünde; kent ve su da birbirinden ayrı değildir ve birbirini tamamlayan bir bütündür. Gül ve Kılıç'ın (2009) suyun hafızası üzerine yaptıkları çalışma; bu bütünlüğün zaman zaman kentin suyun üzerinde devamı, zaman zaman da suyun kent içinde devamı ile sürdüğünü savunmuştur. “Bu sürekliliğe dayalı olarak kent kıyısı, su ile kentin ortak özelliklerini yansıtan, kentin su ile arakesitini oluşturan, su ile kentin ortak

kullanımlarının gerçekleştirildiği ve ortak mekânlara devşirildiği bir alandır. Kent kıyıları; hem kentin, hem de suyun kendilerini ifade edebildikleri, kendi özelliklerini, karakterlerin ve kimliklerini yansıttıkları alandır” (Özkan, Alp ve Tanrıverdi, 2015). Kentlerde yaşayan halk, gerek yaşam biçimi, gerekse çevre ve yeşil alan bilinci açısından, yukarıda dile getirilen sorunlara duyarlı bir biçimde yetişmektedirler. Yeşil alan bilincinin yanı sıra, düzenli ve planlı kent bilincini veren eğitim kurumlarının olmaması, yada eğitimin içeriğinin bu doğrultuda değiştirilip yeniden planlanması sağlanamadığından kentte yaşayan insanların bu konudaki duyarsızlıkları ve bilinçsizlikleri hergün biraz daha artmaktadır. Kent halkı, Pazar ve tatil günlerinde yeşil alanlara gidip, orada dinlenme ve piknik yapmayı, yeşilden yararlanma ve onu korumak olarak anlamaktadırlar. Yeşilden estetiksel bir haz duyma, doğal bir varlık olarak kendilerini yeşil alanların uzantısı olarak görme, giderek, tüm canlılarla birlikte insanlarda kendilerini doğanın bir parçası olarak algılama yeteneklerini yitirmelerine neden olmaktadır. Havanın temiz, suyun sağlıklı ve toprakların yeşil olmasının, sadece sağlıklı bir yaşamın değil, aynı zamanda, bir haz ve coşkununda kaynağı olduğu unutulmamalıdır (Aksoy ve Ergun, 2009:430).

Çoğunlukla mevcut mekansal kullanımda da kentin üst sınıf yerleşimlerinin ve fonksiyonlarının yer aldığı kıyı alanları, Tuzla’dan Beykoz’a Sarıyer’den Silivri’ye kentin tüm kıyıları boyunca aynı gelişme eğilimini göstermektedir. Genelde Kamu İdaresi müdahaleleri ile dönüşen bu alanlarda bulunan alt sınıf konut yerleşimleri, eski sanayi alanları ve özellikle Silivri ve çevresindeki tarım alanlarındaki dönüşüm projeleri üst sınıf yerleşim ve fonksiyonlara ilişkin bir yeniden yapılanma göstermektedir. Kamu müdahalesi dışında gerçekleşen kentsel dönüşümlerin de, diğer bir anlatımla soylulaştırılan alanların da, hepsi bu kıyı bölgelerinde yer alan tarihi yapıları çevrede gerçekleşmektedir (Kahraman, 2006:96). İstanbul örneği içinde aynı durum söz konusudur. Tarihi yarımadadan başlayarak boğaz kıyı hattı boyunca gelişen şehir; daha sonra iç kısımlara doğru yayılmasına rağmen, nüfus artışı ve kentsel yoğunluk ağırlıklı olarak kıyılarda devam etmiştir. Kıyılarda artan bu yoğunluk Anadolu yakasında kıyı hattı boyunca – Kadıköy, Maltepe, Kartal, Pendik, Tuzla – Avrupa yakasında da – Bakırköy, Avcılar, Beylikdüzü, Büyük Çekmece – boyunca gelişmiş, komşu şehirler Kocaeli ve Tekirdağ ile birleşecek bir noktaya ulaşmıştır (Özkan, Alp ve Tanrıverdi, 2015).

3.4. Bölüm Sonucu

Yeni tüketim mekanlarının ortaya çıkması sonucunda kent insanının yaşam biçimine müdahale edilmekte ve açık mekanla özdeşleşen rekreasyonel kullanımlar kapalı ve özel mekanlara taşınmaktadır. Önceleri zaman içinde gelişen ve şekillenen kamusal mekanlar artık belli bir fikre ve konsepte uyacak biçimde birdenbire ortaya çıkmaktadır. Kamusal alanların ve kıyı alanlarının dönüşümü doğal çevre, yapılaşmış çevre ve sosyal çevre bağlamında kenti bütünüyle etkilemektedir. Bu kapsamda geleneksel sosyal yaşam biçimleri ve yüz yüze iletişim geri plana itilerek bireyselleşmeye özendirilmektedir. Yeni tüketim mekanları yanında yeni tip yerleşim merkezlerinin oluşumu da, demokratik kentsel kimlik üzerinde tehdit edici uygulamalardandır.

Kentin kamusal ve kimlik ögesi olan kıyı alanlarına yapılan müdahalelerde, kamusal mekânların, kentlere yeni imgeler yaratarak küresel pazarlarda yeni yerler bulması, rekabet avantajları kazandırmasını sağlamıştır. Yatırımcılar, nitelikli kamusal mekânların, içinde buldukları alanların emlak değerlerini yükselttiğini ve uzun vadede yatırım potansiyellerini artırdığını farketmişlerdir. Bu nedenle bu alanlara ilgi ve yönelim sağlanmaktadır.

Yeni tüketim mekanlarının oluşması ile zamanla kentli kent merkezlerini ve kent parklarını kullanmaz ve diğer kentlilerle açık mekanlarda buluşamaz duruma gelmiştir. Kamusal alanlar, geçmişle, bugün ve gelecek arasında kurulan ilişkilerin en kritik bağlayıcı noktalarıdır. Geçmiş ile kurulan ilişki, gelecek ile kurulacak ilişki için de referans noktaları oluşturur. Dolayısıyla, bu alanlar kentler için kimlik kurucu noktalar olmasının ötesinde, o toplumun kolektif belleğini ve kentlilik bilincini yansıtan, özgün yaşam alanları olarak ortaya çıkmaktadırlar.

4.BÖLÜM

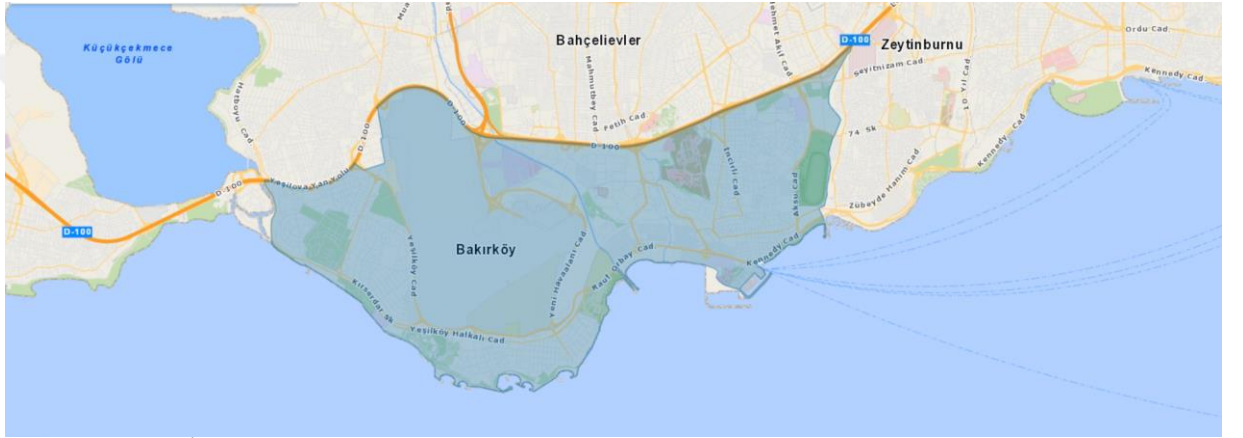
BAKIRKÖY İLÇESİNİN GELİŞİMİ

Bu bölümde araştırma alanı olan Bakırköy'ün İstanbul içindeki yer ve konumu, ilçenin tarihi, sosyo-ekonomik özellikleri, kentsel gelişme süreçleri ele alınacaktır.

4.1.Bakırköy İlçesi Mevcut Durumu ve Genel Özellikleri

Bakırköy ilçesinin mevcut özellikleri, konumu, tarihi, sosyo-ekonomik özellikleri aşağıdaki gibidir.

4.1.1.Bakırköy'ün İstanbul İçindeki Yeri Ve Konumu

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018. www.ibb.gov.tr, [erişim tarihi 16 Nisan 2018].

Şekil 4.1. Bakırköy'ün İstanbul'daki Konumu.

İstanbul ili Bakırköy ilçesi sınırları içine giren araştırma alanının doğusunda Zeytinburnu, batısında Küçükçekmece, kuzeyinde Güngören ve Bahçelievler İlçeleri, güneyinde Marmara denizi bulunmaktadır. Bakırköy ilçesine E-5 ile kolayca ulaşılabileceği gibi Sirkeci – Halkalı banliyö tren yolu, Sirkeci-Bakırköy sahil yolu ve deniz otobüsleri seferleriyle, Metro ve Metrobüs ile kolayca ulaşılabilir (Aksoy ve Ergun, 2009:428). İlçenin yüzölçümü 32 km²'dir. İlçede Ayamama, Siyavuşpaşa, Çırpıcı olmak üzere üç dere bulunmaktadır (<http://www.bakirkoy.gov.tr/>).

1989'a kadar sahip olduğu 275 km²'lik alanıyla İstanbul'un en büyük yüz ölçümlü ilçelerinden olan ve o dönem batıda Çatalca, kuzeyde Eyüp ve Gaziosmanpaşa'yla komşu olan Bakırköy, 1989 ve 1992 yerel seçimleri ile önce Küçükçekmece daha sonra Bahçelievler, Bağcılar ve Güngören ilçelerinin ayrılması ile hem nüfus hem de alan olarak küçülmüştür. Toplam 15 mahalleden oluşmaktadır. Bununla beraber bölgeler olarak Bakırköy Merkez Bölge –

Ataköy Bölgesi – Yeşilköy Bölgesi – Florya Bölgesinden oluşmaktadır (<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR,165092/bakirkoy.html>).

4.1.2. Bakırköy'ün Tarihi

Bakırköy, İstanbul'un batı yakasında M.S. 384 yılında Konstantin tarafından bir eğlence ve sayfiye yeri olarak kurulmuştur. Bakırköy'ün tarihi İstanbul'un tarihidir. Bakırköy Bizans döneminde eski önemini koruduğu gibi, aynı zamanda askeri ve siyasi bir merkez olan Hebdomon ismiyle anılmaktaydı. Bakırköy zamanla Jeptimun, Makrohorı, Makriköy, 1925'te de bugünkü Bakırköy adını almıştır. Bakırköy'ün tarihinde kuşkusuz en önemli olay 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'dır. (Doksan üç Harbi) Plevne Kalesini ele geçiren Ruslar, İstanbul üzerine yürüdüler. Ayastefanos'u (Yeşilköy) işgal ederek karargah olarak kullanmaya başladılar. Tarihte Ayastefanos Antlaşması ile geçen belge 3 Mart 1878'de burada imzalandı (<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR,165092/bakirkoy.html>).

Osmanlı döneminde Makriköy olarak anılan yerleşim, 18. yüzyıla kadar bu karakterini sürdürmüştür. Bu uzun dönem boyunca yerleşimde görkemli anıt niteliğinde cami, medrese gibi yapıların inşa edildiğine dair bir bilgi ya da veri yoktur. Oysa ki gerek Bizans gerek Osmanlı döneminde imparatorlukların en kaliteli yapı taşı ocakları Bakırköy'ün kuzeydoğusundaki geniş arazilerde (bugünkü Osmaniye Mahallesi'nin kuzeydoğusu) yer almaktaydı. Belli ki Bakırköy İstanbul'u bezeyen görkemli yapıların hammadde coğrafyası olmuş, ama kendisi böyle bir kentsel gelişim göstermemiştir (Aydın ve Eres, 2018:38).

Bugün sahilde ve Ataköy'ün içinde parça parça bir kısmı varlığını sürdüren, aslında iki yüz yıllık süreçte tarihi yerleşimin tüm batı hattını kaplayan tesisler, Bakırköy'e bir sanayi kimliği kazandırırken, işçi, usta ve yöneticilerin iskanıyla tarihi yerleşim alanı da hızla çeperlerine doğru genişlemiştir. 19. yüzyılın sonlarında tren hattının gelmesi semtin merkezle ilişkisini güçlendirirken, savaşlar nedeniyle dış göç alması da yerleşimi kuzeye doğru iyice büyütülmüştür (Aydın ve Eres, 2018:38).

Türkçeleştirilirken Bakırköy adı resmi hale getirilmiştir. 1950 yılında Bakırköy hâlâ nüfusu yirmi bini bulmayan, küçük, kendi halinde bir bölge olmasına rağmen bundan sonraki yıllarda hızla büyümüştür. Bakırköy'ün büyük bir bölümü İstanbul'un her yerinde olduğu gibi hızla apartmanlaşmaya başlamış,

bir bölümünde gecekondulaşma görülmüştür. Ancak Bakırköy tarihin her evresinde önemli yapıtların yer aldığı bir yerleşim yeri olma özelliği taşımaya devam etmiştir (Karıptaş ve Güney, 2018:46). Deniz ulaşımının gelişimiyle Boğaziçi ve Adalar, banliyö trenlerinin hizmete girmesiyle de bu hatların paralelinde gelişen Bakırköy, Florya, Yeşilköy, Yeşilyurt, Kızıltoprak, Fenerbahçe, Göztepe, Erenköy, Suadiye, Bostancı ve Caddebostan gibi semtler sayfiye bölgesi olarak önem kazanmışlardır (Tuncer, 2013:6).

Erez (2009)'e göre Bakırköy bugün büyük İstanbul Metropolü'nün bir varoşudur. Bu ilçe son elli yıl içinde sadece işlevsellik ve ticari yarar göz önünde tutularak dikilen yapılarla İstanbul'un bu yıllar içinde büyümüş diğer yerleşme birimlerinden farksız olarak, estetikten çok uzak kalınarak, yeşil alanlar, tarih kollarından genişlemiş ve yoğunlaşmıştır (Erez, 2009:114)

4.1.3. Bakırköy'ün Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Bakırköy; esnaf, bürokrat ve emeklilerin meydana getirdiği toplumsal bir yapıya sahiptir. İlçenin yaşa göre nüfus dağılımı (şekil 4.2.)' deki gibidir. Bölgeye yeniden yerleşim hemen hemen yok gibidir. Bu nedenle mevcut nüfus ve yapısı uzun yıllar bu düzeyde kalma özelliği göstermektedir.

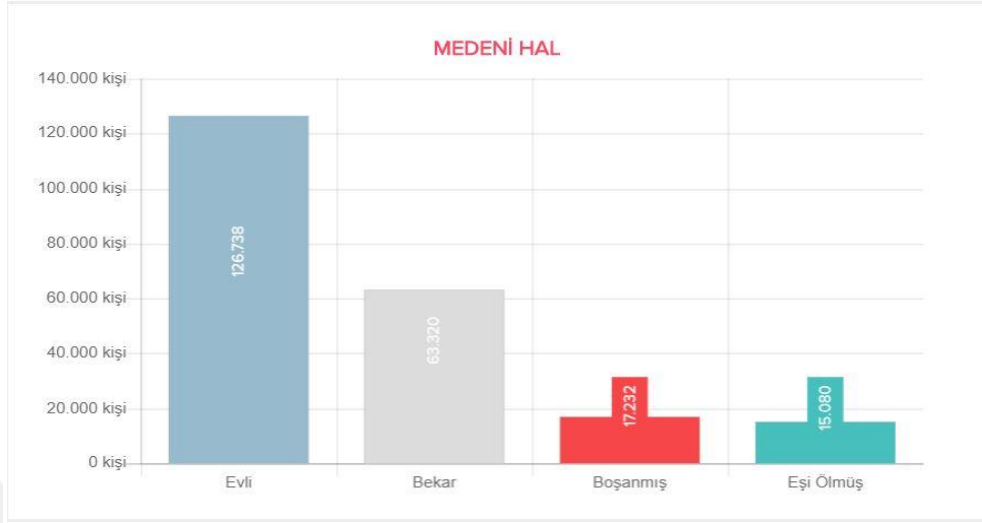
2018 yılı verilerine göre Bakırköy' ün güncel nüfusu toplam 222.370' dir. Yoğunluk 7.499,7 kişi/km²' dir. Nüfusun %46.79' u kadın, %53.21' i erkektir.

Kaynak: endeksa, 2018. www.endeksa.com, [erişim tarihi 4 Ocak 2019].

Şekil 4.2. Bakırköy İlçesi Yaş ve Nüfus Dağılımı.

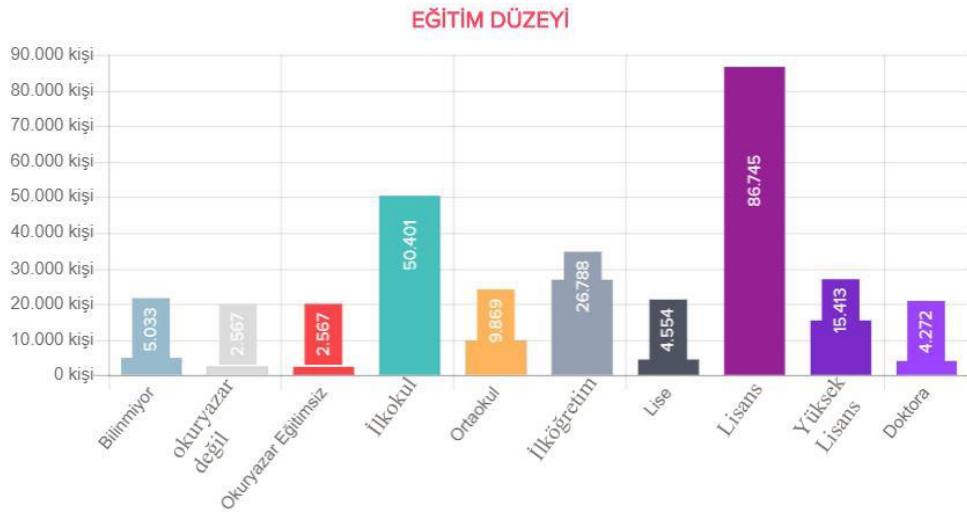
Nüfusun %56.99' u evli, %28.48' i bekar, %7.75' i boşanmış, %6.78' i eşi ölmüş ailelerden oluşmaktadır (şekil 4.3.). Hane halkı ortalama 3,02 kişiden oluşmaktadır.

Kaynak: endeksa, 2018. www.endeksa.com, [erişim tarihi 4 Ocak 2019].

Şekil 4.3. Bakırköy İlçesi Medeni Hal Durumu

İlçe nüfusunun %51.12' si üniversite ve üstü mezunu, %44' ü ilk, orta, lise mezunu, %4.88' i diğer kategorilerde yer almaktadır. İlçenin eğitim düzeyi (şekil 4.3.)' deki gibidir.

Kaynak: endeksa, 2018. www.endeksa.com, [erişim tarihi 4 Ocak 2019].

Şekil 4.4. Bakırköy İlçesi Eğitim Düzeyi

İlçede farklı dini inançlara mensup insanlar yaşamaktadır. Bunun en iyi göstergesi de günümüze kadar varlığını sürdüren iki Ermeni Kilisesi, iki Rum

Kilisesi, iki Süryani Kilisesi, bir Musevi Sinagogu ve 24 Caminin faaliyet göstermesidir (Bakırköy Kaymakınlığı, 2018).

Bakırköy'de Cevizlik, Yenimahalle ve Sakızağacı mahalleleri, en eski yerleşim alanları olmaları nedeniyle eski mimari özelliğini taşımaktadır. 1960'tan sonraki yıllarda kurulmaya başlanan Ataköy siteleri, 40 yılı içeren zaman zarfında büyük gelişme göstermektedir. Halen kısım olarak ifade edilen bu mahalleler 1.kısımdan 11. kısma kadar yeşil alanları, dinlenme yerleri, gezi pistleri, alışveriş merkezleri, kültürel ve sosyal tesisleriyle bir bütün olarak Ataköy örnek yerleşim alanı olmuştur. Yeşilköy, Yeşilyurt ile Şenlkköy (Florya) semtleri de villa tipi binaları ile öne çıkmaktadır (Bakırköy Belediyesi, 2018).

Bakırköy üretimden tüketime kadar İstanbul ekonomisinin hemen hemen bütün kesimlerinde ağırlığı olan ilçelerden biridir. Şenlkköy (Florya) semtinde bulunan Atatürk korusu halkın gezi yaptığı, dinlendiği, piknik yaptığı önemli bir dinlenme yeridir. İlçede irili ufaklı pek çok park alanı bulunmaktadır (Bakırköy Kaymakınlığı, 2018). Bölgede İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin mülkiyetinde olan dinlenme tesisleri de mevcuttur. Florya'da yeni açılan Florya Akvaryum Tesisleri de ilçenin turizm anlamındaki önemini arttırmıştır (Bakırköy Belediyesi, 2018).

İlçede Bakırköy Belediyesi'ne ait Merkezde bulunan Kültür ve Sanat Merkezi, Yunus Emre ve Kültür Sanat Merkezi, Kartaltepe Kültür ve Sanat Merkezi, İspirtohane Kültür ve Sanat Merkezi, Hava Harp Okulu'na ait Tiyatro salonu bulunmaktadır. Ayrıca 2 özel tiyatro salonu da ilçeye hizmet vermektedir (Bakırköy Belediyesi,2018).

Sağlık alanında 4'ü kamu, 6'sı özel 10 hastanesi ile hizmet vermektedir., Bakırköy Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi içinde yer alan Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Merkezi AMATEM 84 yatak kapasiteli olup, kendi alanında İstanbul' un tek merkezidir (Bakırköy Kaymakınlığı, 2018).

4.1.4.Bakırköy'ün Kentsel Gelişme Süreci

Bakırköy hızla gelişen sanayi ve kentleşme süreci içinde hem yurtiçi hem de yurtdışı göçlere maruz kalmaktadır. Son olarak Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin büyük bir kısmını barındırmaktadır, Bakırköy İstanbul

metropolitenin bir parçası olarak, sayfiye şehri özelliğini kaybetmemiştir. Ancak hızlı nüfus artışı ile birlikte hızlı kentleşme sürekli konut alanı oluşmasını ortaya çıkarmıştır. Örgütlü sanayi ve ticaretin payı ile de güneyden kuzeye yeni gelişme aksları oluşturmaktadır. Hızlı nüfus artışı ve büyüme nedeniyle düşük standartlı yerleşme kesimleri ile yüksek standartlı yerleşim alanları belirgin olarak gözlenebilmektedir (Fanuscu, 1997:130).

Günümüzde Bakırköy yerleşimi uzun ve köklü geçmişini ortaya koyan, bir bakışta semte gelecek bir yabancınn etkileneceği tarihsel bir görünüm sunmamaktadır. Ancak bir yandan çeşitli arkeolojik kazılarla açığa çıkan Roma/ Bizans kültürü (şekil 4.5. ve şekil 4.6.), bir yandan Osmanlı çağdaşlaşmasının göstergesi sanayi tesisleri ve Art Nouveau köşkleri (şekil 4.7.), öte yanda Cumhuriyet modernitesinin en büyük sembolü olan konut yapılaşmalarıyla çok katmanlı zengin bir geçmişi aslında bünyesinde barındırmaktadır. Tarihi yerleşimi çevreleyen geniş alanların çoğunun bir şekilde Bizans'tan Osmanlı'ya hep "devlete ait" alanlar olarak mülkiyetini sürdürmesi ve Cumhuriyet döneminde de bu alanların çoğunlukla "kamusal" kullanıma açılmış olması ilginç bir durumu ortaya koymaktadır.

Kaynak: (Öncü ve Çölmekçi, 2018:32).

Şekil 4.5. Sümerbank arazisi kazısında açığa çıkarılan Bizans Dönemine ait mimari yapılar ve mezarlar.

Kaynak: (Öncü ve Çölmekçi, 2018:32).

Şekil 4.6. Kazılarda bulunan mermer korkuluk levhası parçası, bitkisel bezemeli korkuluk levha parçası, ışık içinde tespit edilen pithos.

(i)

Kaynak: (Tuna, 2018:55).

(ii)

Şekil 4.7. (i). İskele Caddesi üzerinde yükselen, XX. yüzyıl başlarında Mimar Psalty tarafından yapılmış Art Nouveau evin kapısı.

(ii). Sakızağacı Mahallesinde Şinasi Gürünlü Sokakla Yurt Sahibi Sokağın kesiştiği köşede yükselen, günümüze kadar iyi şekilde korunmuş olarak gelen Maurice Alleon'un yaptırmış olduğu Art Nouveau ev.

Üzücü olan günümüzün neoliberal kent politikaları çerçevesinde bu alanların önemli bir kısmının (Ataköy sahil şeridi, eski Sümerbank arazisi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıklar Hastanesi çevresi) artık herkesin giremeyeceği özel güvenli şahıs mülkü yapılaşmalara dönüştürülerek 2000 yıllık kamu mülkiyeti sürekliliğini yitirmesidir (Aydın ve Eres, 2018:44).

Bakırköy'ün kıyı ve iç kesimlerinde kentsel dönüşümün devam etmektedir. İç kesimlerde; güncel yönetmelik ve yasalara göre ilçe belediyesince kontrol edilerek yürütülen projeler mevcuttur. Buradaki inşaatlar mevzuata uygun ve Bakırköy'ün eski yerleşmeleri bakımından yenilenme ihtiyacı duyulan yapılarda, halkın yaşam kalitesini arttırmak amacıyla devam etmektedir. Kıyıda süregelen projeler ise ilçe belediyesinin kontrolünden bağımsız, güncel yönetmelik ve mevzuat dışında ilerlemektedir (Aydın ve Eres, 2018:44).

4.1.4.1. 1920-1950 Dönemi

1923-1980 dönemi, ülkenin en önemli metropolü olan İstanbul için farklı bir öneme sahiptir. İzlenen iktisat ve sanayileşme politikaları ve tarımda makineleşmenin yarattığı kitlesel göç hareketleriyle de tanımlayabileceğimiz bu dönemde emek, hem üretim mekanlarıyla hem de emeğin yeniden üretildiği farklı konut alanlarıyla kentin şekillenmesinin en önemli dinamiğini

oluşturmuştur (Türkün, Aslan ve Şen 2014:45).

Gecekondu, 1940'lı yıllardan beri ülkemizde önemli bir problem alanıdır. Cumhuriyet döneminde başlayan kentleşme hareketlerinin, yoğun göçlerle birlikte hızlanması ve kentsel alanların bu hızı yakalamada geri kalması, ülkemizin kentleşme sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Gecekondu alanları Türkiye'de kentsel yenileme gereksinmesinin ilk ortaya çıktığı alanlar arasında tanımlanmaktadır (Tarakçı ve Türk, 2015:3).

Tekeli'ye göre Cumhuriyet'in kuruluşundan 1950'lere kadar uzanan dönemde ulus-devletin inşası ve yeni başkentin kurumlarıyla birlikte yerleşmesi en önemli hedefler olarak öne çıkmıştır. Batı'da ulus-devletler, gelişen kapitalist üretimin bir düzenleme aracı olarak sanayileşmenin alt yapısını kurarken, Türkiye Cumhuriyeti'nin geç modernite projesi içinde siyasal bir nitelik taşır ve toplumsal bilinç düzeyinde oluşturulması gerekir (Türkün, Aslan ve Şen 2014:48).

Osmanlı döneminde erken safhalarda bu alanda bazı çiftliklerin olduğu harita ve arşiv belgelerinden bilinmektedir. Bakırköy sahil hattından neredeyse E-5 karayoluna kadar olan çok geniş bir arazi, devlete ait sanayi tesisi olarak kullanılmış, yine "kamusal/devlete ait" bir karakteri olmuştur. 18. yüzyılda devletin baruthane tesislerini kurmak için bu bölgeyi seçmesiyle, 1935-40 yıllarına tarihlenen bir haritada bu alan askeri bölge olarak "memnu mıntıka" (yasak bölge) olarak tanımlanmıştır. 1950'li yıllarda Ataköy projesinin başlamasıyla bu sefer bu alan devlet tarafından yönetilen dönemin en büyük sosyal konut proje alanlarından birine dönüşmüştür. Her ne kadar konutlar özel mülk olarak satılmış olsa da, Cumhuriyet yönetiminin modern kentli yaşam ideasının devlet eliyle örneklendiği Levent'le birlikte iki büyük projeden biri olmuştur (Aydın ve Eres, 2018:43).

Türkiye'de ilk Bauhaus akımının temsilcisi uydu kent projesi Ataköy Siteleri, Türkiye'de ilk disiplinli at yarışlarının yapıldığı Veliefendi Hipodromu, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, Atatürk'e itafen yapılan Florya Deniz Köşkü, Türkiye'nin ilk alışveriş merkezi olmasıyla birlikte Türkiye'de modern hayatın simgesi haline gelen Galleria, Cumhuriyet döneminin en önemli mimarlarından Sedad Hakkı Eldem'in tasarladığı Türkiye'deki ilk modern tekstil kuruluşu Sümerbank, Türkiye'nin ilk uluslararası havalimanı Atatürk

Havalimanı'nın bu bölgede konuşlanması bölgeye aynı anda pek çok anlam yüklemiştir (Yazman, 2013).

4.1.4.2. 1950-1980 Dönemi

İstanbul'da 1950'lerden itibaren gecekodu alanlarının saçaklanan üretim alanları etrafında yoğunlaştığı görülür. İlk gecekodu yoğunlaşması, 1946 yılında dericilik ve dokuma sanayinin toplandığı Kazlıçeşme-Zeytinburnu'nda başlamıştır. Bu dönemde önemli diğer gecekodu yerleşimi ise Veliefendi Hipodromu'na yakın Osmaniye Köyü'nde yaşanmıştır; Bakırköy'deki sanayi kuruluşlarında çalışanlar açısından bu bölge cazip bir yerleşim alanıdır (Türkün, Aslan ve Şen 2014:53). İstanbul'da konut sorununun tüm boyutlarıyla en şiddetli biçimde yaşandığı ilçelerden biri Bakırköy'dür. Sanayileşme ve kentleşme sürecinin 1950'lerle birlikte hızlanması, gerçek anlamda bir nüfus patlamasının yaşanması ve bu sürecin günümüze değin hızını koruması, Bakırköy'de büyük bir konut sorunu yaratmıştır. Bakırköy ilçesinde gözlenen aşırı nüfus yığılması, yetersiz istihdam olanakları ve bu koşulların doğal bir sonucu olan gelir düşüklüğü, konut açığına ve ruhsatsız yapılaşma olayına neden olmuştur. Göçle gelen nüfus sanayi alanlarının komşuluğunda Zeytinburnu, Bakırköy ile Ankara Asfaltı arasında ilk gecekonduları oluşturmuştur. 1950'lerle birlikte yoğun bir göçle Bakırköy gerçek anlamda bir nüfus patlamasına tanık olmuştur. 1955 yılından itibaren Bakırköy hızlı bir kentleşme yaşamış ve dolayısıyla hızlı nüfus artışları sonucunda büyük alt yapı ve kentleşme sorunlarını da beraberinde getirmiştir (Aksoy ve Ergun, 2009:428).

Bakırköy'ün kuzeyinde, 20. yüzyıl başında bu bölgede kuzey sınırı oluşturan İncirli çiftliğine giden yol boyunca yer yer bağlar ve tarım arazileriyle birlikte büyük parsel içinde ahşap köşkerlerin de bulunduğu bilinmektedir. Ancak 1950'li yıllarla birlikte yoğun iç göç alan Bakırköy, bir yandan hızlı apartman yapılaşmasıyla tarihi merkezindeki nitelikli ahşap ve kârgir (şekil 4.8.), konaklarını yitirirken, bir yandan da kuzey hattında belediyenin imar düzenlemesiyle düzgün ızgara planlı yollar üzerinde dikdörtgen parselleme ile kooperatif ve müteahhitler tarafından geliştirilen apartmanlaşmayla kırsal karakterini yitirmeye başlamıştır.

Kaynak: (Yazman, 2013).

Şekil 4.8. Bakırköy Senti Eski Ev Tipolojileri

(i) **Kaynak:** (Karıptaş ve Güney, 2018:48).

(ii)

Şekil 4.9. (i). Baruthane, restorasyon öncesi (Haydar Karabey Arşivi).

(ii). Baruthane binaları (Mimos Mimarlık Arşivi).

Ataköy ya da ilk adıyla Baruthane Projesi, Türkiye Emlak Kredi Bankası'nın bu kez İstanbul'un batı gelişim koridoru üzerinde (yak. 375 ha) büyüklüğünde bir arsayı 27 Nisan 1955 tarihinde satın almasıyla başlamıştır. Bu yapı Osmanlı döneminde, I. Dünya Savaşı sonuna dek barut üretimi amacıyla kullanılan fabrika ve işliklerin yer aldığı, Baruthane-i Âmire olarak bilinen alandaki en eski tarihli yapı (şekil 4.9.). Bakırköy ile Yeşilyurt arasında yer alan arsa, Marmara Denizi kıyısı üzerinde ve Yeşilköy Havalimanına yakın mesafededir. Aynı yıllarda alanı kente bağlayan Sirkeci-Florya Sahil Yolu (Kennedy Caddesi, 1956-1957), E5 Otoyolu (Londra Asfaltı) ve Sirkeci-Florya demiryolunun elektrifikasyonunun tamamlanmasıyla ulaşım altyapısı elverişli hale gelmiştir (Yöney, 2018:61).

Cumhuriyetin ilk toplu konut projesi olan Ataköy, sahili halka açık en güzel ve en doğal plajdı. Zamanla Marmara denizinin inşaat sektörüyle birlikte kirlenmesiyle atıl kaldı ve zamanla İstanbul' la bağı koparıldı. Projenin 1957 yılında tamamlanan ilk tesisi, I. kısım önünde, sahil yolunun deniz tarafında yer

alan yaklaşık 3.000 kişilik kabin ve 1.100 kişilik gardırop ile birlikte gazino, lokanta vb. donatılar içeren Ataköy Plajı' dır (Yöney, 2018:61). (şekil 4.10. ve 4.11.)

Kaynak: (Yöney, 2018:63).

Şekil 4.10. Ataköy gerçeleşmiş yerleşim planı.

Kaynak: (Yöney, 2018:61).

Şekil 4.11. Ataköy Turistik Tesisleri (Giray ve Tayfun, 1963).

1950'li yıllarda yarı kâgir iki, üç katlı bahçeli konutlar tarihi yerleşimin sınırında inşa edilmeye başlanmıştır. 1960-70'li yıllarda ise yapıyı sokak cephesinde 5 m, yanlardan 3 m geri çeken imar düzeni, E-5 Karayoluna kadar apartman yapılaşmasının esasını oluşturmuştur. Bu imar planı aralarda tek tük de olsa ağaçların gelişimine izin verdiğiinden belediye imarıyla geliştirilen bu düzen, Ataköy gibi geniş ve kamusal yeşil alanlar sunmasa da, yine de Fındıkzade, Şehremini, Cerrahpaşa gibi bitişik nizamda ve görünür yeşili

olmayan apartman yapılaşmalarına göre daha ferah daha yeşil bir kentsel mekân oluşturmuştur. Mahalle aralarında yeryer de park alanları bırakılmıştır. Bölge günümüzde şahıs mülkiyetinde konut karakterini sürdürmekte, ancak son yıllarda deprem riski nedeniyle pek çok yapı yıkılarak yenilenmektedir. 1950-60'lı yılların nispeten mimar elinden çıkmış, özenli 2-3 katlı yapıları bölgenin imarına bağlı olarak 5 katlı yapılara dönüşürken, alanın esasını oluşturan 1970-80'li yılların 5 katlı apartmanları ise imarda Kadıköy yakasında olduğu gibi kat artırımını olmadığından yine 5 katlı olarak yenilenmektedir (Aydın ve Eres, 2018:44).

1960'larda iyice yoğunlaşan çok katlılaşma baskısı sonucunda, ızgara planlı eski Makriköy yerleşim alanını birkaç istisna yapı dışında tümüyle yok eden oldukça yoğun bir doku oluştu. Yeşilköy sayfiyesi ve Ataköy modern konut gelişmesi ile Zeytinburnu gecekondulaşması arasında oldukça spekülatif bir yapılaşma sürecinin bugünkü sıkışık fakat canlı alt merkezi yarattığı söylenebilir. Bu açıdan mimari ölçeğini kaybetmiş olsa da eski "grid"i sürdüren bugünün çok katlı konut dokusu, aralarda karşımıza çıkan yüzyıl başının tarihsel değerleriyle kültürel değer taşıyor ve "sit" unvanını kazanamasa da bütünüyle korunması söz konusu edilebiliyor. Mevcut kültürel varlıkların 1984 yılında kurul üyeleri tarafından gözlemsel bir tespitten sonra tescillendiğini, ancak yoğun yapılaşma baskısı altında büyük ölçüde yok edildiğini de vurgulamak gerekir (Akay, 2018:69). 1970 sonrası başlayan neoliberal ekonomik politikalar ile, devletin finansal gücü zayıflamış ve kamu yatırımları için gerekli sermayenin edinimi zorlaşmıştır. Devletin piyasalar üzerindeki yönetici ve geliştirici rolünün yerini düzenleyicilik rolü almıştır. Devletin değişen rolü ile birlikte, kamu hizmetlerinin üretimi için özel sektör ve kamu-özel sektör ortaklığını öngören, daha esnek, yaratıcı ve yenilikçi çözümlere olan ihtiyacı artırmıştır. Böylelikle, devlet kamu hizmetlerinin sağlanmasında kendisine finansal ve teknik destek sağlayacak özel sektörle iş birliği içine girmiş, kendisi de girişimci konumuna gelmiştir (Özkan ve Türk, 2013).

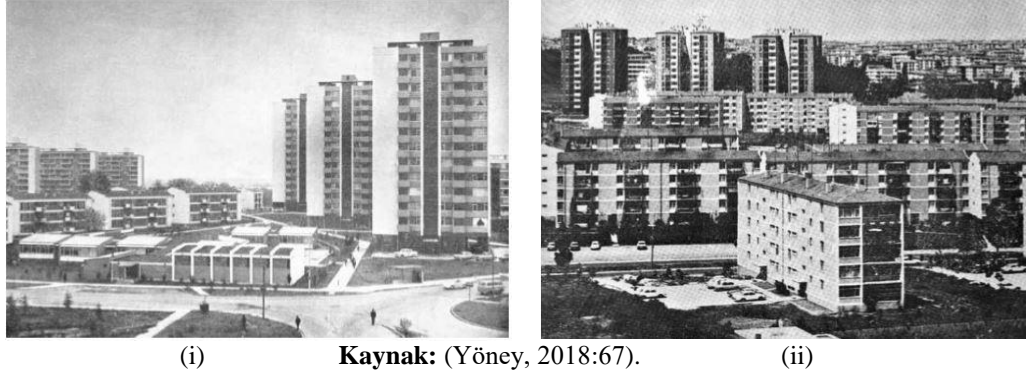
4.1.4.3. 1980-2000 Dönem

1980' de Türkiye ekonomik politikalarında köklü değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Türkiye içe dönük ekonomi politikasını neo-liberal bir çizgide dışa dönük hale getirmiştir. Altyapı politikalarında bilgi toplumunu gerektirdiği

telekomünikasyon yatırımlarına ağırlık vermeye başlamıştır. Ayrıca küresel bir ekonominin gerektirdiği yeni ekonomik kurumları geliştirmeye çalışmıştır. Dünyada esnek üretime geçişe paralel olarak, gelişmiş teknolojiye uyum yapabilen küçük ve orta boyutlu, parça üreten girişimler dış dünya ile bağlantılarını geliştirmişler, belli pazar nişlerini tutma becerisini gösterebilmişlerdir.

Dünyanın ve Türkiye'nin yaşamaya başladığı bu dönüşüm içinde moderniteyi aşındıran gelişmeler yaşanmaya başlamıştır (Tekeli, b.t.). Devlet egemen piyasalar ve yönetim düzeninin gözlemlendiği 1980'li yıllara dek katı bir anlayışla, kuralcı ve standart düzlemde ele alınan kent planlaması, zamanla yeni ekonomik düzene ve kentlerin gelişen ihtiyaçlarına cevap vermek durumuna gelmiştir. Finansal bağlamda zayıflayan devlet otoritesi planlama hizmetleri için sağlayıcı olmak yerine yönlendirici aktör konumuna geçerek, özel sektöre kapılarını açmış ve arazi geliştirme sürecinin başlıca aktörü olmaktan çıkmıştır. Ancak kontrol sağlamak için her planlama aktivitesinin koşullarına özgü kurallar ve kriterler oluşturulmuş böylelikle karşılıklı olarak görev ve risklerin paylaşımı sağlanmıştır. Ayrıca kentsel arazinin gelişiminde planlama çıktıları ve kamu yararının sağlanmasına da yol açılmıştır (Özkan ve Türk, 2013).

1980'lerde bankanın uydu kent projeleri çoğalarak devam ederken, 1981 yılında çıkan 2457 sayılı ve 1984 yılında çıkan 2984 sayılı Toplu Konut Kanununu izleyerek 1984 yılında Toplu Konut İdaresi kurulmuştur. 8 Ocak 1988 tarihinde ise bankanın adı Türkiye Emlak Bankası olarak yeniden düzenlenmiştir. 2993 konuttan oluşan Ataköy V. Kısım (1972-1984) ile birlikte arsa kullanım yoğunluğu artmış ve yapı üretiminde kısmen prefabrikasyon kullanılmaya başlanmıştır (şekil 4.12.). Ataköy IX.-X. kısımlar (1984-1987) ve bunu izleyerek 1987'de inşaatına başlanan VII.-VIII. kısımlar ile 1990'larda inşa edilen XI. Kısım, tünel kalıp sistemiyle inşa edilmiştir. V. Kısımdan sonra inşa edilen mahallelerde, bankanın eğiliminin yeniden lüks ve pahalı konut üretmek yönünde olduğu izlenmektedir. Bu uygulamalarda bankanın artık kendi iştirakleri aracılığıyla inşaatları yüklenmediği ve farklı müteahhitlere iş verdiği izlenir. Bu yıllarda banka Ataköy dışında, büyük çoğunluğu İstanbul, Ankara ve İzmir'de uydu kentler olmak üzere 80 binden fazla konut üretmiş ve kredilendirerek satmıştır (Yöney, 2018:66).

(i) **Kaynak:** (Yöneş, 2018:67). (ii)
Şekil 4.12. (i). Ataköş II. Kısım, ilkokul ile birlikte genel görünüş (Giray, 1967).
(ii). Ataköş III-IV. kısımlar, genel görünüş (“Ataköş Sosyal Konut”, 1975).

1986 yılında Ataköş Plajı yerine 50 hektar alan üzerinde Hayati Tabanlıoğlu tarafından tasarlanan Ataköş Turizm Kompleksi, bir alışveriş merkezi, bir uluslararası yat limanı, oteller ve diğer ticaret, yeme-içme ve eğlence birimlerinden oluşmakta ve deniz otobüsü iskelesini içermektedir. Bu kompleksin bir parçası olarak Sirkeci-Florya sahil yolu üzerinde 1987-1988 yılları arasında inşa edilen Galleria Alışveriş Merkezi, bu yapı tipinin Türkiye’deki ilk örneğidir (Yöneş, 2018:66).

Bu dönemde Bakırköş semtlerine yapılan müdahalelerle artık sahil de nasibini almaya başlamıştı.1980’lerin sonunda Türkiye’nin ilk AVM’si olarak inşa edilen **Galleria** ile ilk doğal plajın işgali de başlamış oldu. Zaten plaj ve içindeki tesisler kullanılamayıp, halk denize ayağını sokamaz olmuş, sahil tüm İstanbullulara kapanmıştı (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:448). . 90’larda yeni bir imar nazım planıyla tüm bölge, Ataköş 1-2-3-4-5 dahil, yoğun imarlı turizm bölgesi haline getirildi. E=2 ve 70 metre yükseklik o günlerde sağlandı. **Sheraton Hotel, Capacity, Titanic Hotel, Ramada** bu imar planıyla Ataköş’ü cendereye soktu (Dağlar, 2016).

Akay’a göre; 1999 depremi sonrasında kaçınılmaz bir biçimde gündeme gelen yapı güvenliği genel olarak eski Bakırköş ilçe sınırlarında özellikle “gecekondu ıslahı” ve “imar affı” anlayışları sonucunda oluşmuş 1980 sonrası kentsel gelişme için çok önemli bir gündem oluşturdu. Özellikle Bakırköş’ün hemen doğusu ve batısındaki Çırpıcı-Çinçindere ve Tavukçudere2 vadi tabanlarının, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin herhangi bir kentsel dönüşüm gündemi oluşturmamasına karşın beklenen İstanbul depremi açısından çok önemli bir risk alanı oluşturmaktadır (Akay, 2018:69).

İstanbul’un içinde bulunduğu kültürel kıyım ve kentsel kimlik kaybının

sürdürülemezliği açıklık kazanmaktadır. Merkezini ve sadece modern mimarlık mirasını değil değerli konut stokunu da yok etmekte olan kentin, bu yok oluşu bir kader olmaktan çıkarmak için farklı bölgelerinde yeni merkezleşme olanaklarını geliştirmesi gerekmektedir (Akay, 2018:71).

4.1.4.4. 2000 ve Sonrası

Kaynak: <http://habervesoz.com/7312-2/>, [erişim tarihi 15 Aralık 2018].

Şekil 4.13. Ataköy Sahili Eski Hali

2000'ler sonrası İstanbul'un hızlı bir kentsel dönüşüm sürecine girmesiyle birlikte şehrin her kesimi bu sürece tanıklık etmiştir. Doğruları, yanlışları ve eksiklikleri de olan bu süreç belli mağduriyetleri de beraberinde getirmiştir. İstanbul'un hızlı değişimine, küreselleşme ve neoliberal politikalar perspektifinden de bakmak gerekmektedir. İnşaat sektörüne kısa vadede büyük yatırımların yapıldığı ve rant sağlandığı göz önüne alındığında, İstanbul'un ve bu büyük metropolün Bakırköy gibi kıymetli bir merkezi olması ekonomik anlamda küreselleşmenin ağına kapılmış durumdadır. Bakırköy, kentsel dönüşüm sürecinde kıyı alanlarının yok olması, kamusal olarak tanımlı bu alanların işlev değiştirmek suretiyle dönüşmesiyle artık doğal alanları zarar

görmüş, kimliğini yitirmiş, erişimi kısıtlanmış bir merkez olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000’li yıllarda Türkiye’de kentsel mekanda yaşanan dönüşümü içeren haberlerin, kentsel dönüşüm projeleri, TOKİ faaliyetleri ve inşaat sektörü başlıklarına odaklandığı gözlemlenmektedir. Başta İstanbul olmak üzere Türkiye’deki pek çok kentte gecekonduların dönüşümünü ve tarihi mirasın canlandırılmasını hedefleyen kentsel yenileme haberleri ve inşaat sektörüne ait gelişmeler, deprem gerekçesiyle meşrulaştırılan bir “aciliyet söylemi” içinde basında yer almaktadır (Türkün, Ünsal ve Yapıcı 2014:106).

Merkezi ve yerel yönetim birimleri, kent içi alanlardaki yatırımları kolaylaştırma yönünde önemli roller üstlenmiştir. Bu roller, 2000’li yılların başından günümüze kadar yürürlüğe giren yasal kaynaklarla şekillenmiştir. (Tarakçı ve Türk, 2015:4).

TOKİ yetkilerinin genişlemesi ve uygulamaların esneklik kazanması açısından en dikkat çeken dönem 2000 sonrası yaşanmıştır. Bu dönem, TOKİ’nin kurumsal yapılanmasını, kaynaklarını, yetki sahasını ve hem de inşaat alanlarını bütün devlet kurumlarından daha üst seviyeye taşımıştır. (Özkan ve Türk, 2013). Yeni güçlü aktörlerin faaliyetleri sonucu özellikle İstanbul’da konut sunum biçimlerinde gittikçe artan bir çeşitlenme yaşanmaya başladı. Bu çeşitlenmenin gerisinde Fordist üretimden esnek üretime geçiş gibi genel eğilimler, modernitenin içinde gelişen post modernist eğilimler bulunabilir. Tekeli’ye göre; bu çeşitlenme yine de toplu konut sunum ve dönüşüm sunum biçimleri içindeki bir çeşitlenmedir. Toplu konut girişimlerinin çeşitlenmesi için örnek olarak geliştirmeci özel kesim tarafından gerçekleştirilen, giriş kontrollü (gated communities) konut alanları, alışveriş merkezleriyle bütünleşmiş ya da ayrı residence’lar sayılabilir. TOKİ’nin çapraz finansman sağlamak için yüksek gelirlere yaptığı toplu konut alanları ile düşük gelirliler için yapılan toplu konut alanlarını, kooperatif birliklerinin toplu konut alanlarını vb. bunlara eklemek gerekir. Dönüşüm yoluyla sunum biçimleri de çeşitlenmektedir (Tekeli, b.t.). TOKİ, yasalarla kendine tanınan muafiyetlerle müteahhit rolüne bürünmüş, konut alanlarının üretiminin çok üzerinde yetkiler edinmiş, kentin konut piyasasında bir tekel haline gelerek özel sektör için adeta bir işveren konumuna erişmiş ve rekabeti güç bir pozisyona erişmiştir (Özkan ve Türk, 2013).

Emlakbank 2000’lerde lağvedilince, bankanın Ataköy’de sahip olduğu

tüm araziler TOKİ'ye devredilmiştir. 2005 sonrası **TOKİ** tarafından bu araziler parsellere bölünüp satılmıştır. Bölge; Bakanlar Kurulu'nun 30.08.1989/14499 sayılı kararı ile "Turizm Merkezi" olarak ilan edilmiş, Bakanlık tarafında üretilen 1991, 1997 onanlı plan kararları ve 2012 onanlı plan notu revizyonu ile planlanmış ve yapılaşma yönlendirilmiştir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:448). Bankanın kapatılmasının ardından TOKİ tarafından uygulanmasına başlanan VI. Kısım (2004-2006) ise, mekânsal ve mimari nitelikleri ile Ataköy'ün geri kalanından ayrılırken, arazi rantları ve gayrimenkul fiyatlarında 2001'den beri izlenen hızlı artış sonucu, toplu konut yerine lüks ve pahalı konut üretimi konusunda bir uç noktaya erişmiştir (Yöney, 2018:66).

Diğer kent parçalarında da söz konusu olduğu üzere planlama mantığı ile çakışık olmayan içerikte TOKİ, Özelleştirme İdaresi, Turizm Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, vb. yatırımcı kurumların da plan yapma ve uygulama yetkileri bulunmakta, bu içerik kamunun denetim işlevini sınırlandırmakta, merkezi yönetimin kıyı mekanında söz konusu olabilecek her tür yatırımla ilgili planlama ve uygulama yetkileri bulunmaktadır. Kamusal alan tanımı ve kazanımı ise mevcut özelleştirme yaklaşımları ile örtüşmemektedir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:454). Ataköy sahilindeki parseller de bu gelişmelerden etkilenmektedir.

Kaynak: <https://www.google.com.tr/maps/> [erişim tarihi 18 Ocak 2019].

Şekil 4.14. Ataköy Sahili.

Ataköy sahilinde yer alan ve bu tezin çalışmasının konusu olan alan, 124 bin 980 metrekare ve 287 bin 716 metrekare büyüklüğünde olmak üzere iki parselden oluşmaktaydı. Turizm alanı ilan edilen yer için otel, AVM, rezidans, akaryakıt istasyonu vb. fonksiyonlar tanımlanmış, **bina yüksekliği 72 metre** olarak belirlenmişti (Dağlar, 2016).

TOKİ Ataköy sahildeki arazileri satmak için sekiz ihale düzenlemiştir. Galleria, Sheraton ve Dünya Göz Hastanesi'nin bulunduğu alanı ilk kez 4 Eylül 2008'de 'mevcut binaları ve 100 bin metrekareye yakın ek inşaat imkanı' ilanı ile ihale edilmiştir ancak satılamamıştır. 23 Eylül 2008'de TOKİ bu kez sahilin 249 bin 980 metrekarelik 2. Kısım ve Ataköy Konakları önündeki alanı 'Kıymetli Arsa' ilanı ile satışa çıkararak ve satılmıştır.

İnşaatlara başlanmış ve ilgili firma ortaklıklarıyla '**Yalı Ataköy Evleri**' adıyla 16 katlı 5 blok yapılmış (şekil 4.15.), 2016 yılı itibarıyla daireler satışa sunulmuştur (Dağlar,2016).

Kaynak: <http://www.yaliatakoy.com/galeri.html> [erişim tarihi 18 Ocak 2019].

Şekil 4.15. Yalı Ataköy Projesi.

Ataköy Konakları'nın tam karşısında, yaklaşık 125 bin metrekare arazide, Katar'ın TOKİ'si olarak bilinen özel firma ortaklığıyla sekiz ayrı blok ve bir otelden oluşan '**Sea Pearl**' inşaat projesi yer almaktadır (şekil 4.16. ve şekil 4.17.). Söz konusu proje uluslararası sermayeyle yapılmaktadır. 2018' den itibaren daireler teslim edilmeye başlamıştır (Dağlar, 2016). İlk etapta 132 bin 955, ikinci etapta 187 bin 500 metrekare olmak üzere 320 bin 455 metrekare satılabilir alan bulunmaktadır. İlk etapta **20 katlı 4 blok** yer almaktadır. Bu bloklarda yer alan 631 ünitenin büyüklükleri 88 ile 398 metrekare arasında değişmektedir. İkinci etapta ise **750 daire ve 200 odalı bir otel** inşa edilecektir (<https://emlakkulisi.com>).

Kaynak: <http://www.seapearlatakoy.com/seapearl-atakoy.aspx> [erişim tarihi 18 Ocak 2019].
Şekil4.16.Sea Pearl Ataköy Projesi.

Kaynak: <http://www.haber888.com> [erişim tarihi 18 Ocak 2019].
Şekil 4.17. Sea Pearl Ataköy Projesi.

Ataköy sahil şeridi içinde bulunan Tescilli Baruthane yapılarının bulunduğu Ataköy sahilindeki 160 Parsel Emlak Bankası tarafından TOKİ'ye devredilmiş, TOKİ de araziyi 12 Temmuz 2010'da 'restore et, işlet' modeliyle ihaleye çıkarmıştır. **59 bin 800 metrekarelik** turizm ve rekreasyon alanı, üzerindeki tarihi yapıların aslına uygun restorasyonu, anıt ağaçların korunması şartıyla yıllık 6 milyon liradan 49 yıllığına, ihaleye tek katılan özel firmaya kiralamıştır. Firma söz konusu araziye Ataköy Blumar adı verilen **70 metre yüksekliğinde 7 blok** içeren bir proje gerçekleştireceği açıklamıştır. TOKİ Başkanı Ergün Turan, geçen 7 yıla rağmen inşaatla başlanılmadığını, firmanın geçen yıl kira ödemeyi durdurduğunu ve TOKİ'nin de bunu fırsat bilerek mahkeme kararıyla ihaleyi iptal ettirdiklerini açıklamıştır (Levent, 2018).

Kaynak:Habertürk, 2018. <https://www.haberturk.com/ekonomi> [erişim tarihi 15 Aralık 2018].
Şekil 4.18. Ataköy Sahili Baruthane Millet Bahçesi Planı

Kaynak: Sözcü, 2018. <https://www.sozcu.com.tr> [erişim tarihi 15 Aralık 2018].
Şekil 4.19. Ataköy Sahili Yeni Yapılaşmalar ve Baruthane Millet Alanı.

TOKİ başkanı Ergün Turan içinde tescilli tarihi binaların da bulunduğu Baruthane arazinin “Millet Bahçesi” adıyla halka açılacağını belirtmiştir. Söz konusu proje İBB ile hayata geçecektir (şekil 4.18. ve şekil 4.19.).

4.1.4.5. Bölüm Sonucu

Bakırköy, İstanbul'un batı yakasında M.S. 384 yılında Konstantin tarafından bir eğlence ve sayfiye yeri olarak kurulmuştur. Bakırköy hızla gelişen sanayi ve kentleşme süreci içinde hem yurtiçi hem de yurtdışı göçlere maruz kalmaktadır. Bakırköy İstanbul metropolitenin bir parçası olarak, sayfiye şehri özelliği hala devam etmektedir. Ancak hızlı nüfus artışı ile birlikte hızlı

kentleşme sürekli konut alanı oluşmasını ortaya çıkarmıştır. Günümüzde Bakırköy yerleşimi uzun ve köklü geçmişini ortaya koyan, bir bakışta semte gelecek bir yabancının etkileneceği tarihsel bir görünüm sunmamaktadır. Ancak bir yandan çeşitli arkeolojik kazılarla açığa çıkan Roma/ Bizans kültürü, bir yandan Osmanlı çağdaşlaşmasının göstergesi sanayi tesisleri ve Art Nouveau köşkleri, öte yanda Cumhuriyet modernitesinin en büyük sembolü olan konut yapılaşmalarıyla çok katmanlı zengin bir geçmişi aslında bünyesinde barındırmaktadır. 18. yüzyılda devletin baruthane tesislerini kurmak için bu bölgeyi seçmesiyle, 1935-40 yıllarına tarihlenen bir haritada bu alan askeri bölge olarak olarak tanımlanmıştır. 1950’li yıllarda Ataköy projesinin başlamasıyla bu sefer bu alan devlet tarafından yönetilen dönemin en büyük sosyal konut proje alanlarından birine dönüşmüştür. Bakırköy ilçesinde gözlenen aşırı nüfus yığılması, yetersiz istihdam olanakları ve bu koşulların doğal bir sonucu olan gelir düşüklüğü, konut açığına ve ruhsatsız yapılaşma olayına neden olmuştur. 1955 yılından itibaren Bakırköy hızlı bir kentleşme yaşamış ve dolayısıyla hızlı nüfus artışları sonucunda büyük alt yapı ve kentleşme sorunlarını da beraberinde getirmiştir. 1960’larda iyice yoğunlaşan çok katlılaşma baskısı sonucunda, ızgara planlı eski Makriköy yerleşim alanını birkaç istisna yapı dışında tümüyle yok eden oldukça yoğun bir doku oluşmuştur. 1980’lerde bankanın uydu kent projeleri çoğalarak devam ederken Toplu Konut İdaresi kurulmuştur. 8 Ocak 1988 tarihinde ise bankanın adı Türkiye Emlak Bankası olarak yeniden düzenlenmiştir. 1986 yılında Ataköy Plajı yerine 50 hektar alan üzerinde Ataköy Turizm Kompleksi, bir alışveriş merkezi, bir uluslararası yat limanı, oteller ve diğer ticaret, yeme-içme ve eğlence birimlerinden oluşmakta ve deniz otobüsü iskelesini içermektedir. 90’larda yeni bir imar nazım planıyla tüm bölge, Ataköy 1-2-3-4-5 kısımları dahil, yoğun imarlı turizm bölgesi haline getirildi. E=2 ve 70 metre yükseklik o günlerde sağlanmıştır.

2000’li yıllarda Türkiye’de kentsel mekanda yaşanan dönüşümü içeren haberlerin, kentsel dönüşüm projeleri, TOKİ faaliyetleri ve inşaat sektörü başlıklarına odaklandığı gözlemlenmektedir. Emlakbank 2000’lerde lağvedilince, bankanın Ataköy’de sahip olduğu tüm araziler TOKİ’ye devredilmiştir. 2005 sonrası **TOKİ** tarafından bu araziler parsellere bölünüp satılmıştır. Bölge; Bakanlar Kurulu’nun kararı ile “Turizm Merkezi” olarak ilan edilmiş, Bakanlık tarafında üretilen 1991, 1997 onanlı plan kararları ve 2012

onanlı plan notu revizyonu ile planlamış ve yapılaşmaya yönlendirilmiştir. Turizm alanı ilan edilen yer için otel, AVM, rezidans, akaryakıt istasyonu vb. fonksiyonlar tanımlanmış, **bina yüksekliği 72 metre** olarak belirlenmişti. İnşaatlara başlanmış ve ilgili firma ortaklıklarıyla ‘**Yalı Ataköy Evleri**’ adıyla 16 katlı 5 blok yapılmış, 2016 yılı itibariyle daire satışa sunulmuştur. Ataköy Konakları’nın tam karşısında, yaklaşık 125 bin metrekare arazide, Katar’ın TOKİ’si olarak bilinen özel firma ortaklığıyla sekiz ayrı blok ve bir otelden oluşan ‘**Sea Pearl**’ inşaat projesi yer almaktadır. İlk etapta **20 katlı 4 blok** yer almaktadır. Bu bloklarda yer alan 631 ünitenin büyüklükleri 88 ile 398 metrekare arasında değişmektedir. İkinci etapta ise **750 daire ve 200 odalı bir otel** inşa edilecektir. TOKİ başkanı Ergün Turan, Yalı Ataköy ve Sea Pearl proje alanları içinde yer alan tescilli tarihi binaların da bulunduğu Baruthane arazinin “Millet Bahçesi” adıyla halka açılacağını belirtmiştir. Söz konusu proje İBB ile hayata geçecektir.

Bakırköy geçmişten bu yana değişen kent koşullarıyla birlikte tarihi geçmişini ve özgün kent dokusunu yitirmektedir. Sahil şeridinin 1980-2000 yılları arasındaki değişimi yukarıda verilen haritalarda da gözlemlenmektedir. İlçenin sayfiye özelliğini yansıtan en önemli özelliklerden biri olan sahile yapılan yapılaşmalar kentin özgün kent dokusuna ve tarihine aykırı görülmektedir. Ayrıca sahile yapılan yüksek katlı yapılaşmalar Bakırköy ve İstanbul siluet çalışmalarına aykırı bulunmaktadır. 1990’ lı yıllarda sahil şeridine yapılan imar planlarıyla yapılaşmaya açılarak yüksek kat izni verilmiştir. 2000’li yıllarda bu alanlar TOKİ tarafından satılarak veya ortaklık kurularak yapılaşmalar başlamıştır. Kamusal alana yapılan bu müdahaleler kenti doğal, sosyal ve fiziksel koşullarla birlikte etkilemektedir. Yeni yapılaşmalarla birlikte sahil şeridi kentten koparılarak, kentlinin eskiden sosyal aktivite alanı olarak kullandığı alanları artık kullanamayacağı bir alan haline gelmiştir.

5.BÖLÜM

Alan Araştırması

Bakırköy Sahil Şeridi Dönüşümü

Bu bölümde İstanbul'un en önemli sahil ilçelerinde biri olan Bakırköy'ün sahil şeridinin planlama süreci, yapılaşma süreci ve aktörleri irdelenecektir. Bu bağlamda kamusal alanda yaşanan dönüşümün ve kıyı alanlarındaki değişimin kent kimliğine olan etkisi doğal çevre, yapılaşmış çevre ve sosyal çevre etkileri bakımından ele alınacaktır.

5.1. Araştırma Alanının Tanımlanması

Araştırma alanı Bakırköy ilçesi içinde sahil bandında toplam 318.427 m² alanda yer almaktadır (Şekil 5.1.).

Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> 2018: [erişim tarihi 30 Aralık 2018].

Şekil 5.1. Bakırköy-Ataköy Sahili Araştırma Alanı.

2000' li yıllardan önce sahil şeridinde bulunan alan kamusal alan olarak kullanılmaktaydı. Alan 1991 ve 1997 yıllarında yapılan imar planlarıyla Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak planlanarak yapılaşmaya açılmıştır. Kamu mülkiyetinde olan alan, 2000' li yıllarda Emlakkonut' tan TOKİ' ye devredilmiş ve sonrasında satışlar ve inşaat süreçleri başlamıştır.

Çalışma alanı, Cumhuriyet'in ilk toplu konut projesi olan Ataköy Konutları' na komşu olup, sahili halka açık doğal plaj niteliğinde olan Ataköy Plajı sınırları içinde yer almaktadır. Günümüzde bu alanda Sea Pearl Ataköy, Yalı Ataköy konut ve otel projeleri yer almaktadır.

Çalışma alanının yakın çevresinde Bizans döneminden kalma Fildamı Sarnıcı, 1875'de Sultan Abdülaziz tarafından yeniden inşa edilen Çarşı Camii ve çeşmesi, Şifa Hamamı, 19. yüzyılda yaptırılan Bez Fabrikası (Bakırköy Pamuklu Sanayi Müessesesi), Yeşilköy yalıları, Bakırköy evleri, kiliseler,

köşkler, Florya Deniz Köşkü yer almaktadır. Araştırma alanı sınırları içinde Osmanlı döneminde, I. Dünya Savaşı sonuna dek barut üretimi amacıyla kullanılan fabrika ve işliklerin yer aldığı, Baruthane-i Âmire olarak bilinen alandaki en eski tarihli yapı olan Baruthane yapısı, Tavukçu Deresi ve Ayamama Deresi bulunmaktadır.

5.2. Alan Araştırmasının Amacı ve Modeli

Bu tez kapsamında İstanbul'un en önemli sahil kentlerinden biri olan Bakırköy sahilinde, kamusal alanda yaşanan dönüşümün kent kimliğine etkisi araştırılmıştır.

Bu amaçla öncelikle, alanın planlama ve projelendirme ile ilgili süreci TOKİ, Bakırköy Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alınan verilerle incelenmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında kimliği etkileyen faktörleri, Oçakçı ve Türk (2012)' ün de belirttiği gibi doğal çevre özellikleri, yapılaşmış çevre özellikleri ve sosyal çevre özellikleri bakımından irdelenmiştir. Bu bağlamda *doğal çevre etkileri*, çeşitli bilimsel kaynaklardan toplanan veriler ve teorik çalışmalarla ortaya konmuştur. Dönüşümle birlikte değişen kıyı bandında meydana gelen veya gelebilecek olan değişimler ele alınmıştır.

Yapılaşmış çevre etkisini irdellemek için kentin 1980-2018 yılları arasındaki değişimi uydu haritaları kıyaslanarak incelenmiştir.

Sosyal çevre etkisini irdellemek için bölgede yaşayanlar, sahil kullanıcıları ve emlakçılarla yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler Bakırköy'de yaşayan sahil kullanıcıları ve yakın çevre kullanıcılarından 10 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sosyal çevre etkisini incelemek adına görüşmelerin diğer ayağı olarak bölgedeki 10 ayrı emlakçıyla görüşülerek, kentin gayrimenkul değerleri, kullanıcı profili ve sosyal yapısındaki değişim, göç eğilimi gibi parametreler incelenmiştir. Araştırma nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Bu sebeple görüşülen kişi sayıları herhangi bir örnekleme ifade etmemektedir. Görüşmelerin amacı sosyal yapıdaki değişimi anlayabilmek için kullanıcıların görüşmelerini almaktır.

5.3. Araştırma Alanının Planlama ve Dönüşüm Süreci

Araştırma alanının planlamasında ve dönüşümünde etkili olan aktörler ile yapılan çalışmalar (tablo 5.1.)' de anlatılmıştır. Söz konusu alandaki

dönüşüm süreçleri, Planlama Süreci ve Tasarım Süreci olmak üzere 2 alt başlık altında anlatılabilir.

Tablo 5.1. Planlanma ve Yapılaşma Süreçleri ve Aktörleri.

	Yapılan Çalışmalar	Yasal Mevzuat Yetki	Aktörler	Finans
Kentsel Planlama	1. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ⁽³⁾ (1/5000 ölçekli planlar) 2. Kültür ve Turizm Bakanlığı (1/1000 ölçekli planlar)	* 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu * Planlar ve Plan Notları	1. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 2. Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kamu
Mülkiyet Durumu	Hasılat Paylaşımı ⁽⁴⁾ Satış ⁽⁵⁾	TOKİ Kanunu	TOKİ, özel sektör (Türk ve Yabancı Ortaklıklar)	
Mimari Proje Tasarımı	Mimari Proje	Onaylı imar planları ve plan notları hükümleri.	Türk ve Yabancı Ortaklıklar	Özel sektör
Mimari Proje Uygulaması	Yapı Kullanma İzni ve Ruhsat	Onaylı imar planları ve plan notları hükümleri, 5216 sayılı İBB kanunu, 5393 sayılı belediye kanunu	İlçe Belediyesi	

Kaynak: Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır.

⁽³⁾ 08.07.2011 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın ismi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak değiştirilmiştir (<https://csb.gov.tr/>).

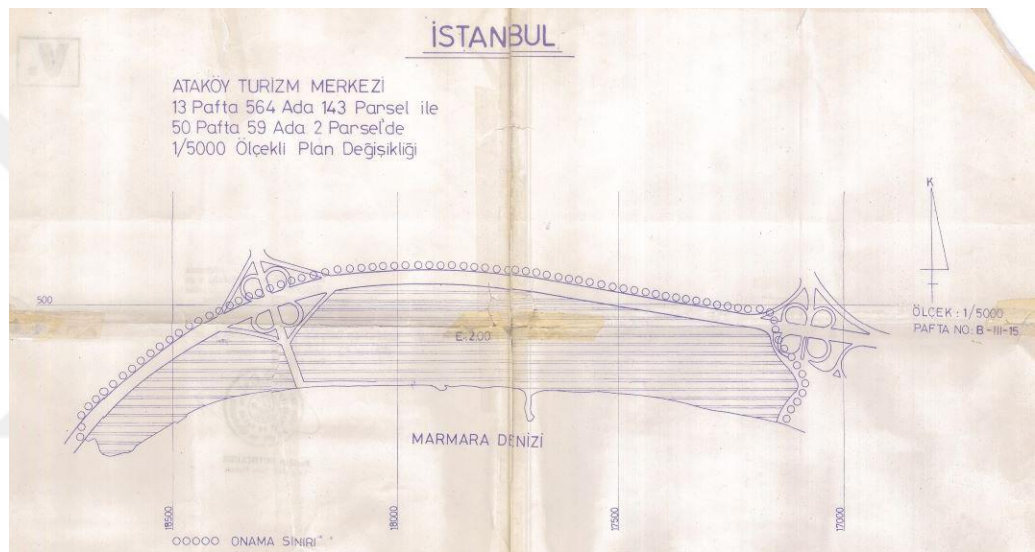
⁽⁴⁾ TOKİ'nin kendine ait mülkiyetlerde finansman sağlamak için özel firmalarla uyguladığı ortaklık biçimi (TOKİ yetkilisi, 2018).

⁽⁵⁾ TOKİ'nin kendine ait mülkiyetlerde, TOKİ kanunları kapsamında açık arttırma vb. uygulamalarla finansman sağlayarak mülkiyeti özel firmalara devretmesi (TOKİ yetkilisi, 2018).

5.3.1. Planlanma Süreci ve Aktörleri

Ataköy sahili 2000' li yıllardan önce kamusal nitelikli bir alanken, yapılan müdahalelerle bugün içinde Baruthane' nin bulunduğu arazi dışında tamamı özelleştirilmiş ve yüksek katlı lüks yapılar inşa edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı' ndan araştırma alanının 1991 tarihinde yapılan ilk planları ve halen yürürlükte olan 1997 tarihli güncel planları temin edilmiştir. Alana ilişkin resmi planlar, bakanlığın yetkisi, kamusal alanların yapılaşmaya açılması gibi konularda kurum yetkilisinin görüşleri alınmıştır.

1991 Yılı Onaylı Planlar (Araştırma Alanının İlk Planları)

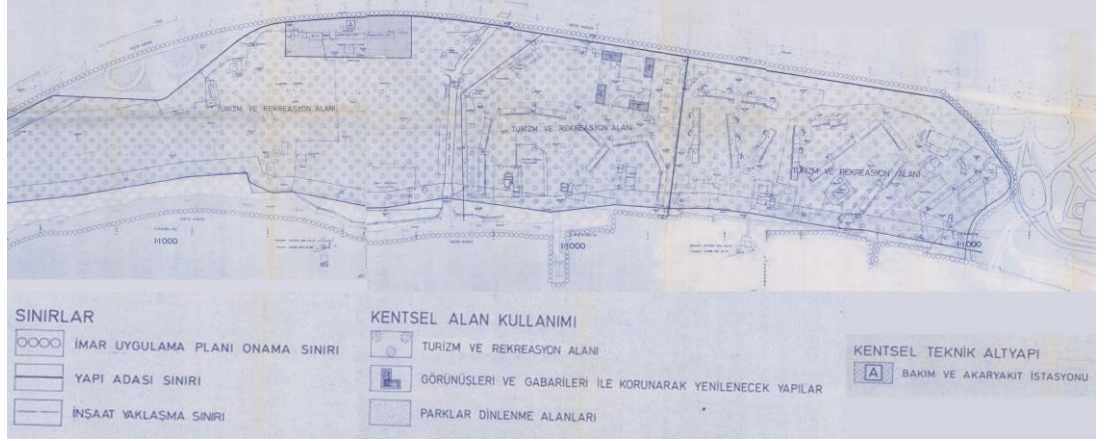

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991.

Şekil 5.2. İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı Değişikliği.

İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı Değişikliği. Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 07.02.1991 tarihinde onaylanmıştır. Söz konusu bölge Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak planlanmıştır. Plan notlarında yapılaşma ile ilgili şartlar (**Ek-1**)' de verilmiştir. Bu yapılaşma şartlarına göre;

*Turizm ve rekreasyon alanlarında otel, **apart otel**, gazino, marina, yat kulübü, alışveriş tesisleri, lokantalar, kongre tesisleri, satış üniteleri, gösteri, spor ve eğlence tesisleri, sağlık kulübü gibi tesisler yer alabilir (madde-2). Kat yüksekliği 72 mt (madde-9), Emsal:2 (madde-10)'dir.* Bu alanda özellikle **apart otelle** ilgili yapılaşma dikkat çekicidir. Üstelik bu plan notlarının 1997 *İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı* 'nda da geçerli olduğu ve Turizm ve rekreasyon alanlarındaki yapılaşmada **müstakil apart, apart otel** şeklinde değiştiği görülmektedir. (K.v.T.B, 1991).

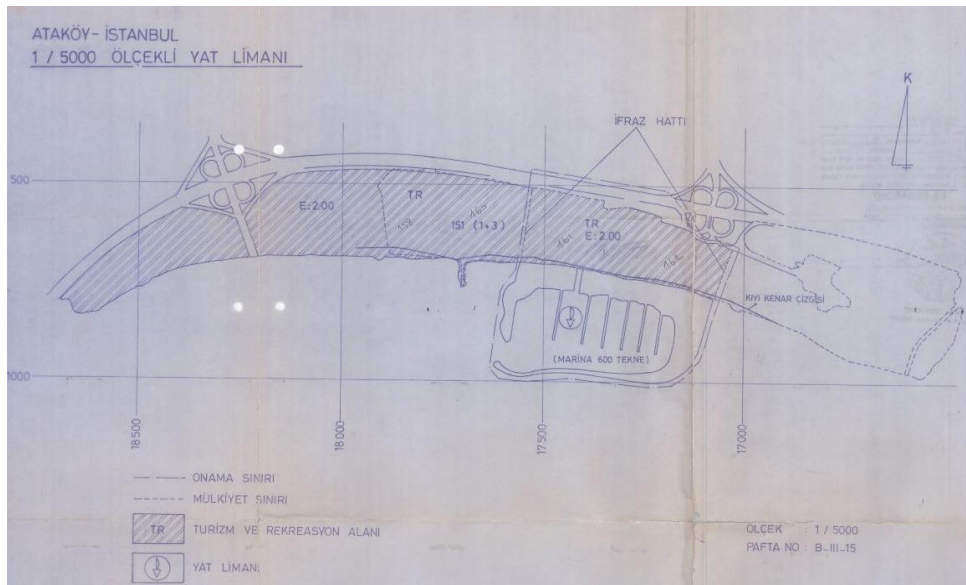

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991.
Şekil 5.3. İstanbul Ataköy 1/1000 Mevzii (Uygulama) İmar Planı.

İstanbul Ataköy 1/1000 Mevzii (Uygulama) İmar Planı, Kültür ve Turizm Bakanlığınca 20.03.1991 tarihinde onaylanmıştır. Söz konusu bölge Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak planlanmıştır. Plan notlarında yapılaşma ile ilgili şartlar (**Ek-2**)’ de verilmiştir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 07.02.1991 tarihinde onaylanmış İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı Değişikliği hükümleri ve ek olarak aşağıdaki ibareler yer almaktadır;

Yapılacak tesislerde, Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği hükümlerine uyulması gerekmektedir (madde-9). 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası uyarınca Turizm Yatırım Belgesi almadan inşaat ruhsatı verilemez (madde-9), (K.v.T.B, 1991).

1997 Yılı Onaylı Planlar

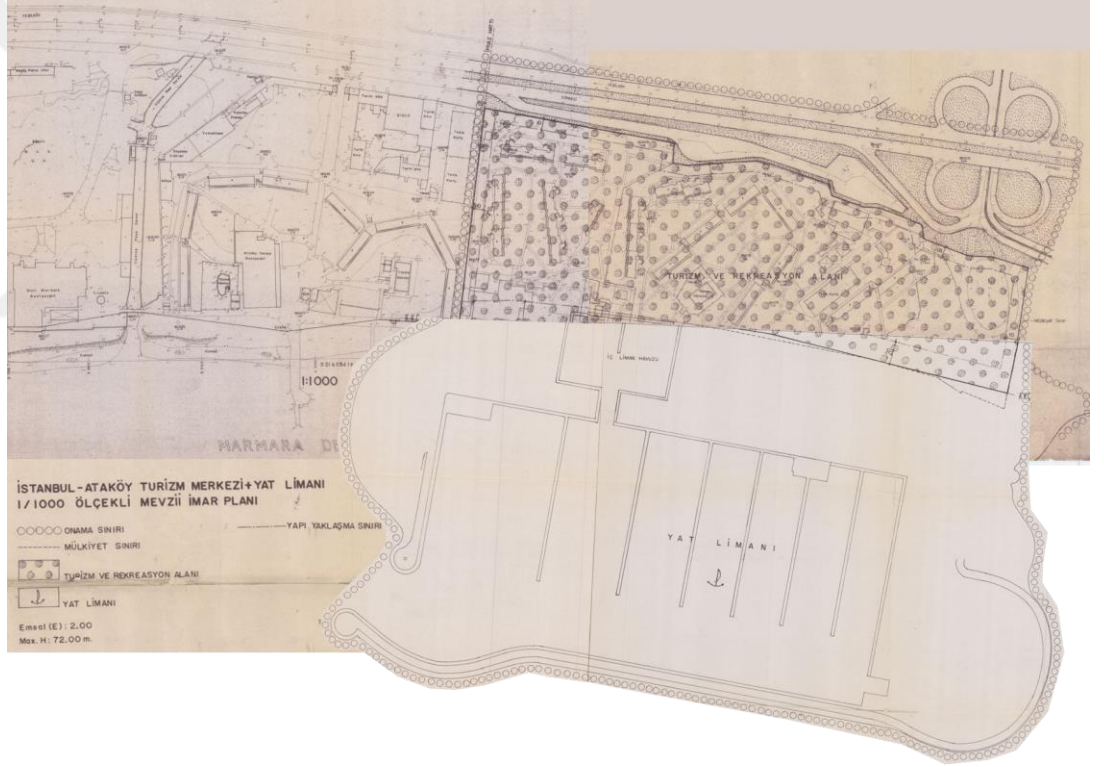

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991: [erişim tarihi 7 Kasım 2018].
Şekil 5.4. İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı.

İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 18.02.1997 tarihinde onaylanmıştır. Söz konusu bölge Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak planlanmıştır. Plan notlarında yapılaşma ile ilgili şartlar **(Ek-3)**' de verilmiştir.

Plan notlarında, yapılaşma şartlarıyla ilgili bu alanda; Turizm ve rekreasyon alanlarına otel, müstakil apart, apart otel, gazino, marina, yat kulübü, alışveriş tesisleri, lokantalar, kongre tesisleri, satış üniteleri, gösteri, spor ve eğlence tesisleri, sağlık kulübü gibi tesisler yer alabilir (madde-2). Kat yüksekliği 72 mt. Emsal:2'dir (madde-11 ve madde-12), (K.v.T.B, 1997).

1997 tarihli Ataköy Nazım İmar Planlarında yapılaşma alanlarının tanımlanmasında, alanın ilk planları olan 1991 tarihli Nazım İmar Planları'na ek olarak **müstakil apart** ibaresinin yer alması dikkat çekmektedir.

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991: [erişim tarihi 7 Kasım 2018].
Şekil 5.5. İstanbul Ataköy 1/1000 Uygulama İmar Planı Değişikliği.

İstanbul Ataköy 1/1000 Uygulama İmar Planı Değişikliği, Kültür ve Turizm Bakanlığınca 18.02.1997 tarihinde onaylanmıştır. Söz konusu bölge Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak planlanmıştır. Plan notlarında yapılaşma ile ilgili şartlar **(Ek-4)**' de verilmiştir.

Turizm ve Rekreasyon alanlarında otel, gazino, yat kulübü, alışveriş tesisleri, akaryakıt satış üniteleri, gösteri, spor ve eğlence tesisleri, sağlık kulübü gibi tesisler yer alabilir (madde-1). Yapı adaları üzerine parselasyon yapılmaksızın ayırık, blok, sıralı bloklar şeklinde bir ve birden fazla yapıya izin verilir. Yapı boyutları fonksiyon ve mimari projelerine göre düzenlenir. Uygulama avan projeye göre yapılır (madde-2). Emsal: 2'dir. Turizm ve rekreasyon alanlarında yükseklik: 72 mt.'dir (madde-10 ve madde-11), (K.v.T.B, 1997).

Ataköy sahilinin son planı olan 1997 tarihli *Uygulama İmar Planı Değişikliği*' nde alanın diğer planlarından farklı olarak **müstakil apart, apart otel** kavramlarının yer almadığı görülmektedir.

K.v.T.B yetkilisi (2018)' e göre; "Bakırköy-Ataköy sahil şeridi 1991 ve 1997 tarihli planlamalarına bakıldığında, bakanlık onaylı 1/5000 ölçekli nazım imar planlarında ve 1991 tarihli 1/1000 ölçekli uygulama imar planında "müstakil apart", "apart otel" gibi kavramlar kullanılırken, alanın 1997 tarihli yani son planı olan 1/1000 ölçekli uygulama imar planında bu kavramlar yer almamaktadır. Bu bağlamda "müstakil apart" ve "apart otel" kavramlarının uygulamada "konut" ve "rezidans" olarak inşa edilmesinin, 1/5000'lik planların yorumlanmasıyla sağlandığı görülmektedir" şeklinde yorum yapılmıştır (K.v.T.B ile görüşme, 2018).

12/3/1982 tarihli "Turizm Teşvik Kanunu" kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 10.05.2005 tarihinde "Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik" çıkarılmıştır. Yönetmeliğin 24. maddesinde; *Apert oteller; belgeli bir otel veya tatil köyü veya turizm kompleksi yatırım ve/veya işletmesi bütün içinde yer alabildiği gibi imar planlarında konut ya da ticaret kullanımına ayrılmış yerlerde imar planı ve plan hükümlerine uygun olarak inşaatı tamamlanmış, en az 10 ünitelerden oluşacak şekilde, bir tesis bünyesinde bulunma zorunluluğu olmadan "müstakil apart otel" adı altında müstakilen de düzenlenebilir* (resmigazete, 2005).

Aynı yönetmeliğin özel hükümlerinin 1. ve 2. maddelerinde; *Bünyesinde birbirinden bağımsız tesisler bulunan ve yukarıdaki tanıma uygun olan turizm kompleksine ana belge düzenlenir. Ancak, farklı mülkiyet, irtifak, intifa hakları veya farklı yatırım ve/veya işletme ortaklıkları olması durumunda kompleksi oluşturan tesis türlerinin her biri için yatırımcı ve/veya işletmeci adına ayrı ayrı alt belge düzenlenebilir.*

2) *Daimi ve müstakil üst hakkı tesis edilmiş tahsisli arazilerde ve özel mülkiyete konu turizm komplekslerindeki **apart otel niteler zerinde, mülkiyet hakkı, şerhe konu mülkiyetten gayri aynı haklar, şahsi haklar, devre mülk ve benzeri haklar kurulabilir***. (Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, 2000)

Ataköy sahili planlamaları 1997 yılında tamamlanarak alan Turizm ve Rekreasyon Alanı ilan edilmiştir. 2000'lerin başında Turizm Teşvik Kanunundaki ek "Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik" le beraber, alanın 1/5000 ölçekli planlarında geçen "**müstakil apart**", "**apart otel**" kavramları yorumlanarak konut inşaatlarına başlamış ve yapılaşmalar yapılmıştır.

Ercan' a göre; "*Ataköy 1. ve 2. Kısım'la birlikte Ataköy Plajı da inşa edildi. Daire sahiplerine plajı ücretsiz kullanabilmeleri için abonmanlar verildi. Sonrasında yıllar boyunca hiçbir yapılaşma olmadı. Sinema ve tiyatro izlemek için tarihi baruthane binasına gidilirdi. Özal'dan sonra o binalar yerle bir edildi. Kıyı şeridinde yatay binalar yapılır. Yüksek katlı binalar ise kıyının daha uzağındaki arazilere inşa edilir. Hem görüntüyü hem de denizden gelen hava akımını kesmemek için. Bu inşaatlarda rant uğruna bütün kurallar altüst edildi. Devlet, o kıyıyı İstanbul halkına hediyeye etmeliydi*" (<https://www.haberturk.com/>).

Akkoç (2015)'e göre; "*Ataköy, o zamana göre şehrin oldukça dışında olması nedeniyle bir banliyö semtiydi. Semti planlayanlar, burayı daha çekici hale getirmek için deniz kıyısını plaj olarak düzenledi. Ancak 1970'lerin sonunda Marmara'nın kirlenmesiyle Ataköy Plajı kullanılamaz hale geldi. Özal hükümetleri döneminde plaj kapatıldı. Tarihi Osmanlı baruthanesi yıkılarak, yerine Türkiye'nin ilk AVM'si Galleria inşa edildi. Ataköy'ün imar planı da değiştirildi ve "turizm alanı" ilan edildi. Yükseklik 70 metre olarak belirlendi. Sahildeki ilk otel de bu planlar esas alınarak inşa edildi. Bugün sahildeki büyük yapılar, hâlâ geçerli olan bu plana dayandırılarak yükseldi*" (<https://www.haberturk.com/>).

Kayabay (2015)' a göre; "*Ataköy Sahili, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İBB 1/5000 imar planlarında tamamen turistik bölge olarak görünüyor. Yapılan binalar 'apart otel' adı altında turistik gibi gösterilip 'rezidans' veya 'konut' olarak satılıyor. Ataköy Sahili'nde inşaat ruhsatları gerçek kıyı kenar çizgisi*

gözetilerek verilmedi. Öyle yapılmış olsaydı bugün bu dev binaların, Ataköy sahilinde inşa edilmeleri mümkün olmayacaktı.” Kayabay, “Aralarında 300-500 yıllık çınar ve sakız ağaçlarının da olduğu 500 civarında ağaç yok edildi. Tüm sahiller kamuya ait ve halka açık olması gerekirken, şimdi projelerdeki mülk sahiplerine tahsis edilmiş oldu. Bu Anayasa’ya da aykırı” (<https://www.haberturk.com/>).

5.3.2. Yapılaşma Süreci ve Aktörleri

Bakırköy sahil şeridi planları 1997 yılında tamamlanmış olup Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak planlanmıştır. 2000’li yıllarda bu alanlar Emlak Bankası’ndan TOKİ’ye devredildikten sonra TOKİ bu alanları ihaleler düzenleyerek satmış veya hasılat paylaşımı yoluyla ortaklıklar kurmuştur.

Yapılaşma süreciyle ilgili TOKİ yetkilisinden bilgi alınmıştır. Görüşme formları (Ek-5)’de gösterilmektedir. Bu görüşmelerde TOKİ’ye konut projeleri için Bakırköy sahil şeridinin seçilme nedenleri, nasıl bir vizyon ortaya koyulduğu, sahil şeridindeki bu dönüşümlerin amacının neler olduğu, bölge için nasıl bir gelecek planlandığı, uygulamaların kente ve İstanbul’a olan etkileri, projelerin planlama, tasarım, uygulama süreçlerinde kimlerin rol aldığı gibi sorular sorulmuştur. Bu alanla ilgili yer seçimi, gelecek vizyonu, aktörler ve sürece dair sorulara yanıt aranmıştır. TOKİ ile yapılan görüşmelerde yetkili, planlama ve sürece dair şu ifadeleri kullanmıştır:

“Turizm Alanlarında yetki Kültür ve Turizm Bakanlığındadır. TOKİ bir plan üretmez. Buradaki yoğunluk kararları bakanlıktan geçiyor. TOKİ’nin herhangi bir araziyi seçme nedeni yok. Planlara dair (büyük ölçekte) hiç bir değişiklik TOKİ tarafından yapılmadı. Turizm alanı ilan edildikten sonra mülkiyetler Emlak Bankasından TOKİ’ye devredildi. Bu süreç zarfında bu alana ilişkin plan kararları zaten alınmıştı” (TOKİ yetkilisi ile görüşme, 2018).

TOKİ yetkilisi (2018)’ne göre; TOKİ hazineden para almaz. Bakırköy sahil şeridindeki arazi veya Türkiye’nin herhangi bir yerinde olan TOKİ’ye devredilmiş araziler piyasa koşullarına göre değerlendirilir. Bu bağlamda ya ihale düzenlenerek özel firmalara direkt satılır, bu alan içerisindeki Sea Pearl projesinde olduğu gibi. Ya da ihale yöntemiyle satılan firmalarla hasılat paylaşımı yoluna gidilir, araştırma alanı içindeki TOKİ Yalı Ataköy Projesi gibi. Tüm finans yöntemleri TOKİ’nin Anadolu veya Türkiye’de ihtiyaç duyulan

herhangi bir yerde sosyal konut üretmek için yapılmaktadır (TOKİ yetkilisi ile görüşme, 2018).

TOKİ yetkilisi (2018); *“TOKİ mevzuatı ve yetkileri gereği bu alanlar satıldı. Satın alan firmalar özel piyasa koşullarına göre inşaatlarını yaptı. Bakanlığa ait planlara göre ilerledi. Devlet kararıyla alınmış kararlardır. Bakırköy gibi merkezi alanlarda yoğunluk kademelenmesi yapılması gerekiyor. Sahil bantlarında planlama açısından yoğunluğun düşürülmesi gerekiyordu. Burada tam tersi bir yaklaşım söz konusu. Üst ölçekli plan kararlarının doğru olmadığını ortaya koyuyor. İnsanların kamusal alanlara erişimi kısıtlanmış durumdadır”* (TOKİ yetkilisi ile görüşme, 2018).

K.v.T.B. yetkilisi (2018)’ ne göre; *“Araştırma alanı eski plaj ve rekreasyon alanları, Emlak Konut’un yaptığı binalara (Ataköy Konutları) ait alanlardı. Konut sahipleriyle bu alanlar hisselendirilseydi böyle durumlar söz konusu olmazdı”* (K.v.T.B. yetkilisi ile görüşme, 2018).

TOKİ yetkilisi (2018)’ne göre; 1980’ li yıllardan sonra değişen, gelişen koşullar ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte bir turizm planlaması yapılıyor (TOKİ yetkilisi ile görüşme, 2018). K.v.T.B. yetkilisi (2018)’ ne göre; 1990’ lı yıllarda Kazlıçeşme’ den Ataköy’ ün sonuna kadar bu alan Turizm Merkezi ilan edildikten sonra, turizme dönük değerlendirilebilecek alanlar belirlendi. Bu alanlara yönelik bu çalışmaların yapılmasını Emlak Bankası talep etmiş olabilir. Ya da devlet eliyle verilmiş bir karar da olabilir (K.v.T.B. yetkilisi ile görüşme, 2018).

Araştırma alanının ilgili ilçe belediyesi olan Bakırköy Belediyesi ile yapılan görüşmede; Bakırköy sahilinde yapılan projelerde kentsel planlama, mimari projelendirme, kentsel ve mimari tasarım uygulama aşamalarında yerel yönetim olarak katkı ve görüşlerinin sağlanıp sağlanmadığı, projelerin inşaat aşamasında uygulamaya yönelik denetim ve takiplerin yerel yönetim tarafından yapılıp yapılmadığı, iskan ve ruhsatlandırma aşamalarındaki rolü, uygulanan projeler kapsamında sahil şeridi ve kentin geleceğine dair görüşleri alınmıştır. Ayrıca projelerin Bakırköy’e ve İstanbul’a olan olumlu ve olumsuz etkileri, projelerle birlikte yüksek konut stoğuyla kente ve sahil yoluna gelen yeni yoğunluk ve trafik yükü hakkındaki görüşleri, Bakırköy’ün fiziksel ve sosyal yapısında nasıl değişimler gözledikleri gibi sahildeki dönüşüme ve kentin geleceğine dair gözlemleri sorulmuştur.

Araştırma alanının yer aldığı Bakırköy Belediyesi' nin Planlama Birimi, alanın plan sürecinde hiçbir rolleri olmadığını, projelendirme aşamalarına katkı sağlamadıklarını ve görüşlerinin alınmadığını belirtmiştir. Alana ilişkin planların, bakanlık tarafından hazırlanıp onaylandıktan sonra yerel belediyeye iletildiğini ifade etmişlerdir.

Alanda yapılan inşaatların kontrol aşamaları, ruhsat ve iskan süreçleri ise yerel yönetim tarafından gerçekleştirilmiştir (Bakırköy Belediyesi ile görüşme, 2018).

Kısaca, Bakırköy sahil şeridi yapılaşma süreci, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bu alana imar planı yapılmasıyla başlamıştır. Bakanlık tarafından verilen yapılaşma izninden bir süre sonra, Emlak Bank TOKİ' ye devredilmiştir. TOKİ mevzuatı gereği bu alandaki arazilerin satışını gerçekleştirerek veya hasılat paylaşımı yoluyla mülkiyeti özel firmalara devretmiştir. Özel firmalar bakanlık tarafından belirlenen planlar doğrultusunda yapılaşma sürecine başlamıştır. İlçe belediyesi olan Bakırköy Belediyesi' nden planlama ve projelendirme aşamalarında görüş alınmamıştır. İnşaatların iskan ve ruhsatlandırma aşamalarındaki yetki yerel belediyeye ait olduğundan ruhsatlandırma ve iskan belgelerinin verilmesi ilçe belediyesi tarafından yapılmıştır.

5.4. Kıyı Alanı Dönüşümün Kent Kimliğine Etkisi

Tüm bu dönüşüm kent kimliğini üç temel noktada etkilemektedir. Bu etkiler alan araştırması kapsamında elde edilen verilerle açıklanacaktır.

5.4.1. Doğal Çevre Etkisi

Alan araştırması kapsamında *doğal çevre etkileri incelenirken*, çeşitli bilimsel kaynaklardan toplanan veriler ile teorik çalışmalarla ortaya konmuştur. Dönüşümle birlikte değişen kıyı bandında meydana gelen veya gelebilecek olan değişimler ele alınmıştır. Doğal peyzaj yapısının değişimi, jeolojik değişimler, bitki materyallerindeki değişim, topoğrafik farklılıklar üzerinde durulmuştur. Yapılaşma bakımından kıyı bandına indikçe kat yüksekliğinin azalması gerekirken artması, ve beraberinde kentin özgül rüzgar yönünü ve şiddetindeki değişimden sorgulanmıştır.

Tarihi Yarımada'yı sınırlayan tarihi surlardan Ayamama Deresi' ne kadar olan bandı içeren Ataköy Turizm Alanı 1950'li yıllarda uygulanmış sahil

yolunun doğal değerlerin korunması amacıyla kıyı mekanından uzaklaştırıldığı ve içeriye alındığı, bu sayede İstanbul' un marmara kıyı mekanında doğal yapısını koruyabilmiş Tarihi Baruthane komşuluğundaki kamusal alanları kapsamaktadır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:448).

Sahil şeritlerinin çok çeşitli kullanımlar sonucu yıpratılması insanlık tarihi ile başlamıştır. Teknolojik gelişme nedeniyle ekolojik sistemin hasara uğratılması, görsel ve fiziksel peyzaj değerlerini yıktığı gibi sosyal ve tarihsel değerleri de dumura uğratar. Böylece kıyı boyunca oluşmuş beton duvarlar, değişmiş jeomorfoloji, kirletilmiş bir deniz, yok olmaya yüz tutmuş kumsallar ve bitki materyalleri ve bütün güzelliğini kaybetmiş bir sahil şeridi ortaya çıkar (Fanuscı, 1997:129).

1980 sonrası ülkemizde yasal ve yönetsel yapıdaki değişikliğin kent kıyılarına ilişkin plan kararlarını ve yaklaşımlarını iki önemli nokta açısından etkilediği görülmektedir. Bunlardan birincisi ilgili yasa ve yönetmeliklerde kıyının tanımının yetersizliği, ikincisi ise kıyı bölgeleri için kıyı geri alanı ile ilişkisiz bir biçimde mesafelere dayalı olarak getirilen kullanım kararlarıdır. Bu durum bir taraftan kent kıyılarında ölçsüz bir müdahaleyle kıyı morfolojisini bozacak parçacı plan kararlarına dayalı gelişmeleri teşvik ederken, diğer taraftan kıyı gerisinde kamu arazilerinde kent ve kıyı ile bütünleşmeyen yoğun karma kullanımların olduğu parçacı plan kararları üretilmesini beraberinde getirmiştir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:440).

İstanbul Siluet çalışması sonucunda bölge için belirlenen 70.00 m. yapı yüksekliğinin hangi kriterlere bağlı olarak tanımlandığı tam anlamı ile belirsizdir. Bir başka deyişle kentin kıyı bandında 70.00 m.' lik yapı yüksekliğinin belirlenmesi; kıyı arkasının, kıyı ile ilişkisinin kopartıldığı ve kıyı arkasında duvar etkisinin oluşturulduğu bir yapılaşma düzeni tanımlaması açısından son derece olumsuzdur. Diğer yandan 70 m.' lik yapı yüksekliği ilçe, bölge genelinde belirlenmiş max değerleri ifade etmektedir. Yönetmelikle belirlenmiş bu değer maksimum sınırı ifade etmekte ve bu değer hiçbir bütüncül değerlendirme yapmaksızın (kamu yararı, kimlik, imaj, yoğunluk, zemin yapısı, depremsellik ve deprem kaynağına yakınlık, siluet değerleri, vb.) kıyı bandında kullanılabilmesine olanak sağlamamaktadır.

Ayrıca 1. Derece deprem kuşağı üzerinde yer alan İstanbul kentinin dere yatakları ile parçalanmış, plaj kumulu ve alüvyon toprak yapısının egemen

olduğu, Deprem Master Planı'nda yer alan analiz çalışmalarında “sıvılaşma hassaslığı yüksek bölgeler” olarak tespit edilen ve deprem kaynağına son derece yakın konumdaki Ataköy bölgesinde yoğun ve yüksek yapılaşma son derece önemli bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsam Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilen planlama yetkilerinin planlama bütünlüğü, planlama ilke ve teknikleri ile kamu yararına uygunluğunu sorgulamayı getirmektedir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:451).

Kıyı mekanı her yerleşme için özel ve önemlidir. Kıyı mekanı aynı zamanda da her yerleşmede yer seçmek için yarışma alanıdır. Bu kapsamıyla da özel düzenleme ve denetim gerektirmektedir. rnek uygulamalar da yansıtmaktadır ki; su kentlerin özgünlüğü, kimliği ve karakteri üzerinde baskın bir ögedir ve bu özelliği ile diğer yerleşmelerden ayrılır. Bu bağlamda kıyı kentlerinde yere özgü kavramı suya özgü kavramı ile bütünleşir. Bu zellik bağlamda yerleşmenin fiziksel, mekânsal, sosyal, kültürel, ekonomik sürekliliği önem kazanmaktadır. Bunun için hem kara hem de suyun özelliklerinin, yerleşme ile nasıl ilişki kurduğunun (mekânsal, sosyal, kültürel, ekonomik), potansiyelinin, leğinin, kapasitesinin, planlama ve tasarım olanaklarının araştırılması gerekmektedir. Kıyı tanımı sadece karaya yönelik bir tanım olarak ele alınmaktadır ve su tarafı ihmal edilmektedir. Oysa kıyı su ile kara arasında bir arakesittir ve bu arakesit tek boyutlu bir çizgi değildir. Hem denizde, hem de karada devam eden derinliği olan, denizde ufuk çizgisi, karada ise yamaç ve tepe gibi coğrafı eşiklerin yanında yapılar ile tanımlı üç boyutlu bir kavramdır. Kıyıda, “zerindelik” değil “içindelik” kavramı geçerlidir. Bu nedenle iki boyutlu mesafelere dayalı nicel bir tanım yerine üçüncü boyutu da içeren niteliksel bir tanıma ihtiyaç vardır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:453).

İstanbul kıyı bandında bulunan ve kamusal kullanıma açık yeşil alanlar kent silüetinde betonlaşmanın yanında bir yumuşatıcı etki sağlamaktadır. Ancak yine de kara ve deniz arasında bir geçiş özelliği arz eden kıyı bandlarında flora ve faunayı çok etkileyen dolgu alanlar zorunluluklar dışında tekrarlanmamalıdır. Bu yüzden mevcut alanlardan maksimum seviyede faydalanılması kentin ve kentlinin yararına olacaktır (Fanuscu, 1997:129).

Ataköy yerleşim alanının kıyı bölümü planlama sürecinde kentin en önemli plaj tesislerini barındırmak üzere açık alan olarak bırakılmıştı. Bu alanların yapılaştırılmaması kararının arkasında, Ayamama dere yatağından

uzak durulmasında olduğu gibi, özellikle faya yakın bölgelerde alüvyon zeminlere tedbirli yaklaşma bilinci de vardır. Ataköy'ün ilk planları Tavukçu deresinin de bu açıdan dikkate alındığını belgeler. Bu eski plaj ve turizm alanlarının Marmara Denizi'ndeki kirlilik sonucunda kullanılmadığı dönemde, kentsel park niteliğinde rekreasyon alanlarına dönüştürülemediği oluşu kuşkusuz bir talihsizliktir. Ne yapılaşma koşullarını etkileyecek bilimsel verileri ne de yeşil alan talebini yükselten Ataköy sakinlerinin sivil direnişlerini her hangi bir şekilde dikkate almayan son on yılın kent arsası rantı temelindeki ekonomik anlayışı, bu çok değerli açık alanları ortadan kaldırarak çok yüksek yoğunluklu yüksek yapı kompleksleriyle doldurdu (Akay, 2018:72).

Ayrıca Bakırköy yakın çevre kullanıcıları ve emlakçılarla yapılan görüşmelerde; sahilde yapılan yeni projelerden sonra, proje alanları içinde yer alan Tavukçu Deresi ve Ayamama Deresi'nden daha fazla koku gelmeye başladığı ifade edilmiştir. Kullanıcılara göre, hava kalitesi ve hava sirkülasyonunun tamamen kaybolmuş durumdadır. Yaz aylarında denizden gelen bir hava akımı var, ama artık rüzgar tamamen kesilmiş durumdadır.

5.4.2. Yapılaşmış Çevre Etkisi

Yapılaşmış çevre etkisini irdelemek için kentin 1980-2018 yılları arasındaki değişimi uydu haritaları kıyaslanarak incelenmiştir. Sahil şeridinde kentlinin kullandığı kamusal alanlar, yeşil alanlar, plaj ve rekreasyon alanlarının zamanla yerini, yeni inşaat alanlarının kapladığı gözlemlenmektedir. Ayrıca yapılaşma ve kat yüksekliklerinin kentte denize karşı oluşturduğu duvar etkisi ve İstanbul kıyı bandı silueti açısından gösterdiği etkiler önemlidir.

80'li yıllarda haritada da görüldüğü gibi Ataköy konutlarının sahile cephe birçok kısmı tamamlanmış ve kullanılır haldeydi (şekil-5.6.). Sahil, yakın çevre kullanıcılar ve konut sakinleri için çeşitli sosyal donatıların bulunduğu bir tesis halindeydi. Tesiste; plaj, motel, kamp alanı, açık yeşil alanlar, gece kulübü gibi birçok kamusal alan yer almaktaydı.

1980-2000 Yılları Arası Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi

Kaynak: <http://zamanmakinesi.ibb.gov.tr/>, 1980: [erişim tarihi 12 Ekim 2018].
Şekil 5.6. 1980 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi.

Tesiste; plaj, motel, kamp alanı, açık yeşil alanlar, gece kulübü gibi birçok kamusal alan yer almaktaydı. 80'lerin sonunda Ataköy plajı ve kamp alanı yıkılmıştır. Alan Ataköy Turizm Kompleksi, bir alışveriş merkezi, bir uluslararası yat limanı, oteller ve diğer ticaret, yeme-içme ve eğlence birimlerinden oluşmakta ve deniz otobüsü iskelesini içermektedir. Bu kompleksin bir parçası olarak Sirkeci-Florya sahil yolu üzerinde 1987-1988 yılları arasında Galleria Alışveriş Merkezi inşa edilmiştir. Bu alanlar dışında kalan sahil şeridi rekreasyon alanlarıyla kamusal alan olarak kullanılmaya devam etmekteydi.

2000-2010 Yılları Arası Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi

Kaynak: <http://zamanmakinesi.ibb.gov.tr/>, 1980: [erişim tarihi 12 Ekim 2018].
Şekil 5.7. 2006 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi.

2000'li yılların başlarında konut alanı olarak tanımlı Ataköy-VI konutlarının son kısımları da kullanılabilir haldeydi. Bu dönemde Ataköy yat limanı

da bitirilmiş ve hizmete girmişti (şekil-5.7.). 2001’ de Emlak Bankası’nın kapanmasıyla birlikte araziler TOKİ’ye devredilmiştir. Kalan binalar TOKİ tarafından bitirilmişti. Bu dönemde arsa ve gayrimenkul fiyatlarında ciddi artış meydana gelirken toplu konut üretimi yerine lüks ve pahalı konut üretimine başlanmıştır.

2006 yılında DOCOMOMO çalıştayı ve İBB’ nin desteğiyle Türkiye’nin “ilk toplu konut örneklerinden biri olmaları, planlama düzeni ve modeli açısından daha sonra yapılan çalışmalara örnek oluşturmaları, yapıların mimari ve yapısal özelliklerinin bilinçli olarak sade ve gösterişsiz seçilmiş olmaları nedeniyle oluşan belirgin karakterleri, günümüzde artık kullanılmayan bir yapım sistemi ile gerçekleştirilmiş olmaları ve kentin bu bölgesinde meydana gelen gelişme çerçevesinde bozulma ve niteliklerini kaybetme riski altında bulunmaları ve gerek mimari gerekse planlama açısından bütünlük, süreklilik ve niteliklerini halen devam ettirmeleri” nedeniyle I-II kısım ve sahil şeridi sit alanı ilan edilmişti. Ancak TOKİ ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin Ataköy Turistik Tesisleri’nin bulunduğu alana yönelik projeleri sonucu, bölge 2005 yılında kamuoyu ile TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi ile Bakırköy Belediyesi’nin desteğine rağmen alanın “kentsel sit alanı” ilan edilmesi 2009 yılında reddedilmiştir. Bunun beraberinde turistik tesislerin parçası olan moteller ile geçmişte banka tarafından kullanılan dinlenme tesisleri ile camping yıkılmıştır (Yöney, 2018:67).

2010-2018 Yılları Arası Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi

Kaynak: <http://zamanmakinesi.ibb.gov.tr/>, 1980: [erişim tarihi 12 Ekim 2018].

Şekil 5.8. 2014 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi.

Kıyı Yönetmeliği Değişikliği (2011/R.G.27885) ile; sahil şeridinde yapılabilecek yapılara ilişkin yapılaşma açısından var olan sınırların kaldırıldığı ve ülke bütününde büyük akarsular dışındaki akarsularda kıyı kenar çizgisi tanımının kaldırılarak yapılaşmaya konu edilebileceği içerikte düzenleme yapılmıştır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:445).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkisine bırakılmış, düzenleme kapsamında ulusal mevzuatımız içine ilk kez Bütünleşik Kıyı Yönetimi kavramı girmiştir. Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği ile de (2014) bütünleşik kıyı alanları planı; kıyı mekanında karar üretmeye yönelik imar planlarına veri aktaran stratejik yaklaşımlar planı olarak tanımlanmış ve bir plan türü olarak yasallık kazanmıştır (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:445).

2018 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi

Kaynak: <http://zamanmakinesi.ibb.gov.tr/>, 1980: [erişim tarihi 12 Ekim 2018].

Şekil 5.9. 2018 Yılı Bakırköy-Ataköy Sahil Şeridi.

Güncel haritaya bakıldığında 1980'den bu yana sahil şeridi kamusal alan kimliğini yitirmiştir (şekil-5.9.). Çeşitli sebeplerle inşa edilen yapılar kentin doğal yapısını, silüetini, topoğrafik özelliklerini, halkın yaşam alanını yok etmekle birlikte bölgenin kimliğini oluşturan denize bir duvar örülmüştür. Bölge için tehdit oluşturan zemin yapısı, depremsellik, yoğunluk, yeni konutların getireceği trafik yükü göz ardı edilmiştir. Ataköy Turizm Alanı planlama çalışması yüksek yapılaşma hakları, silüeti olumsuz etkileyen yapı yükseklikleri, ulaşım ve altyapı problemlerinin bütüncül değerlendirilmemesi, kentsel kamusal kullanıma konu donatı alanları içermeyen fonksiyon yapısı nedeniyle planlamanın varoluş sebebine aykırı yaklaşımlar sergilenmektedir (Kılıç, Akın ve Koç, 2014:448).

Sea Pearl' in ilk etabı Temmuz 2017'de tamamlanmıştır. Toplamda **125.000 m²** arazide bu alan için **70.00 m. yükseklik** belirlenmiştir. İlk etapta **20 katlı 4 blok** yer almaktadır. Bu bloklarda yer alan **631 ünitenin** büyüklükleri 88 ile 398 metrekare arasında değişmektedir. İkinci etapta ise **750 daire** ve **200 odalı** bir **otel** inşa edilecektir. Toplam 9 blokta 1401 adet konut ve bir otel yer almaktadır (<https://emlakkulisi.com>).

Yalı Ataköy Projesi **72.864 m²** arazide **16 katlı 5 blok** şeklinde inşa edilmiştir. Toplamda **512 daire**, **64 ofis**, **7 ticari ünite**, **61 dükkan** bulunmaktadır. Ayrıca proje alanı içinde “Yalı Marine” adıyla bilinen **yat limanı** bulunmaktadır (<https://emlakkulisi.com>).

Projeler özel inşaat firma ortaklığı (Sea Pearl Projesi) ve **TOKİ** işbirliği (Yalı Ataköy) ile uygulanmıştır. Projelerle birlikte bölgeye yeni bağlantı yolları, kavşak bağlantıları ve iç yollar eklenmiştir. Bölgedeki bu yenilik çevre semtleri de etkisi altına alarak beraberinde yoğunluk getirecektir. Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak belirli alanın, imar planları sürekli değişikliğe uğramıştır. Donatı alanları azalarak yoğunluk değerleri yükseltilmiştir. Mevzuata göre alanın planlama yetkileri Kültür ve Turizm Bakanlığı' na aittir.

Kentsel dönüşüm İstanbul'u etkisi altına alırken; kamusal alanları, oyun parklarını, yeşil alanları, toplanma alanlarını, kentin benliğini oluşturan mekanları, kentlinin sahip olduğu alanları da etkisi altına almış durumdadır. Bakırköy-Ataköy' de kamusal alanda kentsel dönüşümün, kent kimliğine etkisi bu durumu tüm çıplaklığıyla ortaya koymaktadır.

5.4.3. Sosyal Çevre Etkisi

Kıyı alanı dönüşümünün sosyal çevre etkisini, *sahile yakın konut kullanıcıları ve yakın çevre kullanıcılarıyla* görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formları (**Ek-6**)'de gösterilmektedir. Yapılan görüşmelerde kullanıcı profili, Bakırköy'de yaşama nedenleri, Bakırköy denince ilk akla gelen yerler, sahilin onlar için Bakırköy'ün simgesi konumunda olup olmadığı, sahili kullanma sıklıkları, sahili kullanım amaçları, sahildeki yeni konut projeleriyle ilgili düşünceleri, sahildeki yeni projeler uygulandıktan sonra onlar için sahilin anlam ve öneminde değişiklik olup olmadığı, projeler uygulanmadan önce sahil kullanımını kullanmadıkları, projeler uygulandıktan sonra kentte rüzgar etkisi, nem, koku gibi doğal çevrede değişimlerin yaşanıp yaşanmadığı, yeni projelerinin bölge için olumlu ve olumsuz etkileri, bu projelerin Bakırköy'ün gelecekteki

gelişmesini nasıl etkileyeceği gibi sorular sorularak kullanıcı ile sahil arasındaki ilişki, sahilin yeni kullanımının yerel halka etkisi ve Bakırköy'ün kimliğine etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Görüşmeler Bakırköy yakın çevresi sahil kullanıcılarıyla Bakırköy Merkez, Ataköy, Yeşilköy, Yeşilyurt, Florya semtlerinde 10 kullanıcıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin profili (tablo 5.2)'de verilmiştir.

Tablo 5.2. Görüşme Yapılan Kişilerin Profili.

K u l l a n ı c ı P r o f i l i	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Çalışma	İkamet
	40-50	K	lise	ev hanımı	20-30
	60 ve üstü	K	lise	emekli	30 yıldan fazla
	50-60	K	lise	ev hanımı	30 yıldan fazla
	50-60	K	lise	emekli	30 yıldan fazla
	50-60	E	lise	emekli	30 yıldan fazla
	60 ve üstü	E	lise	emekli	30 yıldan fazla
	60 ve üstü	E	lise	emekli	30 yıldan fazla
	30-40	E	lise	iş sahibi	30 yıldan fazla
	40-50	E	lise	iş sahibi	30 yıldan fazla
50-60	E	İlkokul	iş sahibi	30 yıldan fazla	

Kaynak: Tez kapsamında yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yakın çevre kullanıcıları Bakırköy'de yaşama nedenlerini genellikle; iş yerine yakınlık, İstanbul'daki konumu ve aile mirası veya eş durumundan kaynaklandığını belirtmektedir. Kullanıcı Bakırköy denince ilk aklına gelen yerler olarak, Bakırköy meydan, sahil, AVM'ler, ulaşım araçları (hava, deniz, kara), Atatürk Havalimanı olduğunu söylemektedir.

Bakırköy'ün tüm mahallelerinin sahille ilişkisi olması sebebiyle kullanıcıların tümü sahilin Bakırköy'ün simgesi ve Bakırköy denince akla ilk gelen yerlerden birisi olduğunu ifade etmektedir. Sahili haftada birkaç gün yürüyüş, dinlenme, sosyal aktivite, spor amacıyla kullanmaktadırlar. Sahili tercih etme sebepleri, doğa ve denizin huzur vermesi, temiz hava ve şehirden uzaklaşmaktır.

Görüşme yapılan Bakırköy sahil kullanıcısı, kullanıcı profili olarak bakıldığında zaman uzun yılladır burada ikamet eden, kenti benimseyen, tarihiyle bütünleşen insanlardan oluşmaktadır. Bu çerçevede kentin değişimini ve gelişimini, kent kimliğini, yeni yapılaşmaları, kamusal alanları geçmişle karşılaştırma yaparak anlatmaktadırlar.

Sahili kullananlar, Bakırköy sahilindeki yeni konut projeleri sebebiyle artık sahilin anlam ve önemini yitirdiğini düşünmektedir. Geçmişte plaj olarak kullanılan, konserler olan, kamp alanı olarak kullanılan, çay bahçeleri, restoranlar olan alanların yok olduğunu belirtmektedirler. Eskiden aileleriyle gezebildikleri, balık tuttıkları, nefes alabildikleri, piknik yaptıkları alanları ve denizi artık sahil yolundan arabayla geçerken bile göremediklerini söylemektedirler. Sahile bu kadar konut ile birlikte çok sayıda insan gelmesi sebebiyle Bakırköy'ün gün geçtikçe kalabalıklaştığını, ve bu artan nüfusa rağmen kamusal alanların azalmasının halka yapılan bir haksızlık olduğunu ifade etmektedirler (Bakırköy Sahil Kullanıcıları, 2018).

Yeni konut projelerinin bölgeye, esnafa, ticarete bir katkı sağlamayacağını düşünmektedirler. Sahile erişimlerinin kısıtlanması, kentin kullanıcı karakterindeki değişim, bölgenin kalabalıklaşması ve nüfus artışı olacağını dolayısıyla kente ciddi bir trafik yükü geleceğinin altını çizmektedirler (Bakırköy Sahil Kullanıcılar, 2018).

Kentin kullanıcı profili, kentlinin kamusal alana olan ilgisi, yeni konut projeleri ve yeni kullanıcılarla kentlinin ilişkisini çözümlenmek adına *yakın çevre emlakçılarıyla* da görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formları (Ek-7)'de gösterilmektedir. Yapılan görüşmelerde, Bakırköy konut kullanıcı için sahilin ne ifade ettiği, konut kiralamak veya satın almak isteyen insanların çevresinde kamusal alan olmasına dikkat edip etmediği, sahildeki yeni konut projeleri hakkında neler düşündükleri, yeni konut projeleriyle çevrede gayrimenkul satışlarında değişikliklerin olup olmadığı, sahildeki yeni konut projelerinin kullanıcılarının kimler olduğu, yeni konut projeleriyle sosyal yapıda bir değişimin yaşanıp yaşanmadığı, mevcut konut kullanıcıları tarafından göç eğilimi olup olmadığı, yeni projelerle bölgede bir zenginleşme/soylulaşma yaşanıp yaşanmadığı, mevcut kullanıcı ve yeni kullanıcı arasında sosyal anlamda zıtlık olup olmadığı ve genel anlamda Bakırköy'ün fiziksel ve sosyal yapısında nasıl değişimler gözlemlediklerine dair görüşmeler yapılmıştır.

Yakın çevre emlakçılarıyla yapılan görüşmelerde bölge konut kullanıcısı veya buradan konut edinmek isteyen insanlar için sahilin ilk sırada yer alan en önemli özellik olduğu ve konut değerlerini ciddi bir şekilde etkilediği ifade edilmektedir. İnsanların konut edinirken öncelikli dikkat ettikleri özelliklerin

çevresindeki yeşil alanlar, yürüyüş-park alanları olduğunu, bölge insanının kamusal alana çok önem verdiğini belirtmişlerdir.

Emlakçılar sahildeki yeni konut projeleriyle ilgili olarak kent silüetinin bozulduğunu, beton yığını dışında başka hiçbir şey ifade etmediğini, çevre kirliliğine sebep olduğunu, kapalı siteler olduklarını ve sadece site sakinlerine hitap eden manzara ve peyzaj alanlarının olduğunu belirtmişlerdir. Sahilin yok olması insanların bölgeye tereddütle yaklaşmasına sebep olurken gayrimenkul sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Satışlarda düşüşler ve konut değerlerinde kayıplar yaşanırken iç kesimlerde yaşayan veya yeni konut satın almak isteyen insanların sahildeki yeni projelere yöneldiğini ifade etmişlerdir. Yeni konut projelerinde az da olsa eski Bakırköy halkından konut edinenler de bulunmaktadır. Ama bu projeler genellikle yabancı yatırımcıların, Arapların, üst düzey yöneticilerin ilgi odağı olmuş durumdadır.

Yeniliğin her zaman güzel olduğunu ifade eden kimi emlakçılar bu yeniliğin yeteri seviyede kalması gerektiğinin altını çizmektedir. Yeni konut projelerine harcanan zaman ve maliyetin yerine, Bakırköy'ün eski yerleşim yeri olmasından kaynaklı eski konut yapılarının kentsel dönüşüm kapsamında yenilenmesi, ıslah edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Sahili bu bölgenin incisi olarak tanımlarken, sahili betonlaştırmanın ve kente adeta bir duvar örülmesinin gelecekte bölgedeki gayrimenkul fiyatlarının hızla düşmesine sebep olacağını belirtmektedirler.

Bazı emlakçılar yeni konut projelerinin yüksek gelir grubuna ve yabancı yatırımcılara hizmet etmesi sebebiyle burada sosyal yapıda bir değişim yaşanacağını düşünürken bazıları ise zaten Bakırköy'de gelir seviyesi yüksek insanların yaşadığını, bu projelerin bir soylulaşma ve zenginleşme yaratamayacağını ama Bakırköy'ün kültür seviyesi ve kalitesini düşüreceğini söylemektedirler:

“Projeler sonrasında sosyal anlamda çok farklı insanlar bir araya gelmek zorunda kaldı. Buranın insanı eski İstanbul kültüründen gelmiş, Bakırköy kimliğini oluşturmuş insanlardı. Şimdi ise bu kültürden bağımsız bir hal aldı” (Ersin Bey ile görüşme, 2018). Bazıları ise *“yeni kullanıcı karakteri ve eski kullanıcı karakteri arasındaki sosyal anlamdaki farklılıkların zamanla, sahildeki projelerle burada hayat oturunca ortaya çıkacağı düşünüyorum”* (Melis Hanım ile görüşme, 2018). Bunlarla birlikte bazı insanların göç

eğiliminde olup kent hayatından uzaklaşarak daha sakin yerlere yerleşme gibi adımlar attığını ifade etmektedirler (Diana Hanım ile görüşme, 2018).

Atatürk Havalimanı'nın kapatılmasıyla bu bölgedeki imar planlarının değişip iç kısımlara yüksek kat verileceğini düşünenler Bakırköy'ün tüm semtlerinin değerini kaybedeceğini söylemektedirler. Bakırköy ve semtleri az katlı, bahçeli konut yapılarıyla ve sahiliyle bütünleşen bir kentken bunun zamanla yok olacağını düşünmektedirler. Böyle olduğu takdirde bölgenin gittikçe zenginleşeceğini ama kalitesini ve güzelliğini kaybedeceğini savunmaktadırlar (Ersin Bey ile görüşme, 2018). Gelecekte binlerce konut stoğuyla birlikte nüfus ve çevre kirliliğinin artacağı, yeşil alanların gittikçe azalacağını tahmin etmektedirler. Sahilin imkanlar dahilinde daha planlı ve kullanıma uygun olması gerektiğini belirtmektedirler (Oylum Hanım ile görüşme, 2018). *“Bakırköy'ün en büyük sorunlarından biri araç ve otopark sorunu, yeni konut projeleri yerine geniş otoparkların yapılmasına ihtiyaç var. Ayrıca artık sahil yolu artık bu kadar araç yoğunluğunu kaldıramaz hale gelecek ve ciddi bir trafik yoğunluğu yaşanacağını düşünüyorum”* (Kevok Bey ile görüşme, 2018).

TOKİ nin bu değişimin ve dönüşümün sosyal çevre etkileri hakkında da görüşleri alınmıştır.

TOKİ yetkilisi (2018); *“Bu projelerin bu alanlara yapılmasının hiçbir mantığı yok. Kamuya yapılan bir haksızlık olarak görüyorum. Halkın kullanacağı alanlar özel sektör eliyle işlev değiştirdi. Bu süreç planlama adına yapılan çarpıklığı gözler önüne seriyor. Türkiye gerçeği...”*

Bakırköy Avrupa yakasının merkezidir. İstanbul Çevre Düzeni Planlarında bu şekilde yer alır. Sahildeki yapılan bu projelerin hepsi insanların kamusal alanlara ulaşmasına engellemektedir. Üst ölçekli plan kararları açısından doğru değildir. Bölgenin ve İstanbul'un geleceğine hiçbir olumlu etkisi yok” (TOKİ yetkilisi ile görüşme, 2018).

“Kıyı kenar çizgisine müdahaleler oldu. Kamusal alanda olması gereken hiçbir donatı yok. Siluet açısından bir felakete sebep oldu, sahile bir set çekildi. Görsel olarak insanların sahille ilişkisi kesildi. Sahil şeridi içinde yer alan tarihi Baruthane Yapısı kamuya açılacak. Bu durum biraz da mutluluk verici. Kamuya açılan, denize erişilebilen bir alan olacak” (TOKİ yetkilisi ile görüşme, 2018).

Bu konuda Bakırköy Belediyesi yetkililerinin bu değişimin ve dönüşümün sosyal çevreye etkileri hakkında da görüşleri alınmıştır. Görüşme formu (Ek-8)' de verilmiştir.

Bakırköy Belediyesi Planlama Birimi'yle yapılan görüşmelerde plancılar; sahildeki yapılan yeni projelerin ilgili kurum ve mevzuatlara uygun olmadığını, Bakırköy'e ve İstanbul'a hiçbir olumlu etkisi olmayacağını ifade etmektedirler;

“Sahilde yapılan tüm plan kararları ve değişiklikleri Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapıldı. Ayrıca planlama aşamalarında yerel belediyeden görüş alınmadı. Planlar hazır bir şekilde belediyeye geldi. Belediye'nin ilgili sınırları içinde bir dönüşüm/değişim yapılacaksa bu yerel yönetim tarafından yapılmalıydı. Farklı birimler tarafından yapılan planlar genel planlamada bütüncüllüğü bozuyor. Kamu yararı göz ardı edilerek rant amaçlı bir dönüşüm yapılmıştır. Dönüşümün en önemli parametresi olan katılım burada sağlanamamıştır. Halk bu konuda mağdur ve şikayetçidir” (Bakırköy Belediyesi ile görüşme, 2018).

“Sahil şeridi kamusal alan olmaktan çıkarıldı. Kimlik ve siluet yok oldu. Donatı ihtiyacı hesaplanmadan konut ve insan yükü getirildi. Projeksiyon hesapları yapılmadan düzenlemeler yapıldığı için konut alanları alt yapı ve donatı anlamında yetersizdir. Alt yapı yetersizliği beraberinde bu bölge için trafik yükü getirecektir” (Bakırköy Belediyesi ile görüşme, 2018).

5.5. Bölüm Sonucu

Bu bölümde İstanbul'un en önemli sahil ilçelerinde biri olan Bakırköy' n sahil şeridinin planlama süreci, yapılaşma süreci ve aktörleri irdelenmiştir. Bu bağlamda kamusal alanda yaşanan kentsel dönüşümün ve kıyı alanlarındaki değişimin kent kimliğine olan etkisi doğal  evre, yapılaşmış  evre ve sosyal  evre etkileri bakımından ele alınmıştır.

Araştırma alanı 318.427 m² alanda yer almakta, yakın çevresinde birçok tarihi yapıya komşuluk etmekte ve İstanbul' un merkezi bir konumunda yer almaktadır. Ayrıca alan sınırları içinde Tavukçu ve Ayamama deresi ve sahili halka açık doğal plaj niteliğinde olan Ataköy Plajı içinde yer aldığından doğal ve tarihi yönüyle önemli bir bölgedir.

Sahil şeridi planlama süreçlerini incelemek adına Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alanın 1991 ve 1997 onaylı imar planları alınmıştır. Alanın 1/5000 ölçekli nazım imar planlarında *müstakil apart* ve *apart otel* gibi kavramlar yer alırken 1997 tarihli 1/1000 ölçekli uygulama imar planında bu ibareler yer almamaktadır. K.v.T.B yetkilisi; müstakil apart ve apart otel gibi kavramların uygulamada “konut” ve “rezidans” olarak inşa edilmesini nazım imar planlarının yorumlanmasıyla sağlanabileceğini söylemiştir. Ayrıca 2000 yılında çıkarılan Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nin bazı maddeleriyle imar durumunda apart otel olarak belirlenmiş yerlerde şahsi haklar kurulabileceği görülmektedir. Araştırma alanının yapılaşma sürecini incelemek adına yapılan görüşmelerde TOKİ bu alanları mevzuatları doğrultusunda sattığını ya da hasılat paylaşımı ortaklığı yöntemi uyguladıklarını belirtmiştir. Burada olan planlama ve yapılaşma kararlarında bir rolleri olmadığını belirtmiştir. Araştırma alanının yer aldığı Bakırköy Belediyesi, alanın plan sürecinde hiçbir rolü olmadığını, projelendirme aşamalarına katkı sağlamadıklarını ve görüşlerinin alınmadığını belirtmiştir. Alanda yapılan inşaatların kontrol aşamaları, ruhsat ve iskan süreçleri yerel yönetim tarafından gerçekleştirilmiştir. Bakırköy sahilinde yaşanan değişim ve dönüşümün *doğal çevreye etkileri incelendiğinde*; doğal peyzaj yapısının değişimi, jeolojik değişimler, bitki materyallerindeki değişim, topoğrafik farklılıklar gözlemlenmektedir. Yapılaşma bakımından kıyı bandına indikçe kat yüksekliğinin azalması gerekirken artması, ve beraberinde kentin özgül rüzgar yönünü ve şiddetindeki değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimler yakın çevre kullanıcıları tarafından da gözlemlenmektedir. *Yapılaşmış çevreye etkileri*; 1980-2018 yılları arasındaki değişimler haritalarla anlatılmıştır. Bakırköy sahilinde kamusal alan olarak kullanılan alanların zamanla yapılaşmalar yaşanarak özelleştirildiği görülmektedir. Bu değişimler insanların kullanacağı rekreasyon, dinlenme, spor vb. gibi alanlarının yok olmasına sebep olmaktadır. Ayrıca kıyıda yaşanan bu değişimler kente ve İstanbul silüetine olumsuz yönde etki etmektedir. *Sosyal çevreye etkileri*; yakın çevre sahil kullanıcıları ve yakın çevre emlakçılarıyla yapılan görüşmelerle sağlanmıştır. Eskiden sahili sosyal aktiviteler için kullanan sahil kullanıcıları yapılaşmalarla birlikte kullanamadıklarını ve bu durumdan memnun olmadıklarını belirtmektedirler. Sahile erişimlerinin kısıtlanması, kentin kullanıcı karakterindeki değişim,

bölgenin kalabalıklaşması ve nüfus artışı olacağını dolayısıyla kente ciddi bir trafik yükü geleceğini belirtmektedirler. Emlakçılara göre; sahilin yok olması insanların bölgeye çekimser kalmasına sebep olurken gayrimenkul sektörünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Satışlarda düşüşler ve konut değerlerinde kayıplar yaşandığını söylemektedirler.

Tüm bu veriler, kamusal alanda yaşanan bu dönüşüm ve değişimlerin Bakırköy'ün kent kimliğini büyük oranda olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Sadece fiziksel çevrede değil sosyal çevrede de önemli değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişikliklerden ne kullanıcılar ne de bu süreçlerin aktörleri memnun görünmemektedir.

6.BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Küreselleşme 20. Yüzyılın sonlarında insanların sıklıkla kullandığı bir kavram oldu. Küreselleşme, toplumların ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel açıdan değişimler yaşadığı bir süreç olup, bu süreçte kentler daha rekabetçi olabilmek ve küresel piyasalarla bütünleşerek ekonomik büyümelerini hızlandırmak için büyük bir uğraş vermektedirler. Bu yeni küresel sistem ile kentlerimiz de ekonomileri, yaşam tarzları ve insanları ile tek bir sistem içine sokulmaya çalışılmaktadır. Bir başka anlatımla, günümüzün tüketim kültürü anlayışından kentsel mekanlar da payını almakta, barınma, dinlenme, eğlenme ve çalışma mekanları da giderek tüketim ile özdeşleştirilmektedir. Dünya ekonomisini elinde tutmaya yönelik hızla etkisini artıran küreselleşme süreci, sonuçları itibarıyla yaşam mekanlarımızı ve mimarimizi, dolayısıyla da kentlerimizin kimliklerini kaçınılmaz biçimde etkilemektedir. Küreselleşen dünya ekonomisinde kentler bir güç ve rant aracı olarak görülmektedir. Kentlerin bir işletme olarak algılanması ve işletmecilik ilkeleri ile planlanması, kentsel kimliklerin ve onları oluşturan kentsel imgelerin giderek hızla tahrip edilmesine, içeriklerinin farklılaşmasına, ya da içeriksizleşmesine neden olmaktadır.

Kamusal alanlar kentsel yenileme sürecinin ana ögesidir. Kentlerdeki vazgeçilmez önemine rağmen, özellikle küreselleşme ve neoliberal ekonomi politikaları, kent markalaştırma ve pazarlama kampanyaları ve kentsel dönüşüm ve canlandırma projeleri aracılığıyla, kamusal mekânlar son yıllarda kent gündemlerinin en önemli maddelerinden biri haline gelmiştir. Kentsel dönüşüm projeleri ile mevcut kamusal alanlarda yapılaşmanın özendirilmesi önemli bir tehdittir. Kamusal mekânların artan öneminin arkasındaki temel neden, bu tür mekânlar sayesinde yatırımcıların ekonomik faydalarının artmasıdır. Yatırımcılar, nitelikli kamusal mekânların, içinde buldukları alanların emlak değerlerini yükselttiğini ve uzun vadede yatırım potansiyellerini artırdığını farkına varmışlardır. Kamusal mekanın dönüşümü ve özelleşmesi ile gerçek kamusallık işlevlerinin unutturulması sonucunda bir zamanlar sosyal iletişimin sağlandığı park ve rekreasyon alanları da değişime uğramaktadır. Yeni tüketim mekanlarının oluşması ile zamanla kentli kent merkezlerini ve kent parklarını kullanmaz ve diğer kentlilerle açık mekanlarda buluşamaz duruma gelmiştir.

Bu tezin araştırma alanı olan Bakırköy sahilinde kamusal alanda olan dönüşümün ve değişimin kent kimliğine etkisi incelenmiştir. Araştırma alanı Bakırköy ve İstanbul için önemi bir lokasyonda bulunmaktadır. Araştırma alanı önemli bir sahil bandına ve tarihi yapılara sahiptir.

Alanın 1991-1997 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından imar planları yapılmış, Turizm ve Rekreasyon Alanı olarak planlanarak yapılaşma şartları $E=2$ $H_{max}=72$ olarak belirlenmiştir. Turizm Teşvik Kanun'unda 2000'li yıllarda yapılan revizyonla birlikte bu alanlarda konut ve rezidans üretiminin önü açılmıştır. Bu alanın nazım imar planlarında, yapılaşma şartlarında; *müstakil apart* ve *apart otel* kavramları yer almaktadır. Bu kavramların yorumlanmasıyla bölgede *konut* ve *rezidans* inşa edilmesinin önünün açıldığı belirtilmektedir. Emlakbank 2000'lerde lağvedilince, bankanın Bakırköy sahilinde sahip olduğu tüm araziler TOKİ'ye devredilmiştir. 2005 sonrası TOKİ tarafından bu araziler parsellere bölünerek satılmış veya hasılat paylaşımı ile ortaklık kurulmuştur. İlçenin kamusal alanı olarak kullanılan kıyı bandında, kente örülmüş bir duvar niteliği taşıyan inşaat projeleri yer almaktadır. Bu projelerin bazıları TOKİ ile yerli firmalar arasında hasılat paylaşımı ortaklığı ile yapılırken, bazı projeler yerli ve yabancı sermaye ortaklığıyla ilerleyen projelerdir.

Günümüzde birçok kentin karşı karşıya kaldığı özel sektörün yatırım baskısıyla yaşanan dönüşüm ve beraberinde getirdiği sorunlar Bakırköy sahili örneğiyle incelenmiştir. Her geçen gün kamusal alanlara duyulan ihtiyaç, ve bu ihtiyaçlara rağmen alanların giderek yok olmasının etkileri kentin ve kentlinin üzerinden irdelenmiştir. Bu çalışmanın amacı kamusal alanlarda yaşanan yapılaşmaların neticesinde kentin ve kentlinin üzerindeki etkileri irdelemektir. Bakırköy sahilinde yaşanan dönüşüm, araştırma kapsamında kategorize edilerek *doğal çevre*, *yapılaşmış çevre* ve *sosyal çevre etkileri* üzerinden incelenmiştir. Bu bağlamda doğal çevre etkileri, çeşitli bilimsel kaynaklardan toplanan veriler ve teorik çalışmalarla ortaya konmuştur. Yapılaşmış çevre etkisini irdelemek için kentin 1980-2018 yılları arasındaki değişimi uydu haritaları kıyaslanarak incelenmiştir. *Sosyal çevre etkisini* irdelemek için bölge yaşayanları, sahil kullanıcıları ve emlakçılarla yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bununla birlikte alan araştırması kapsamında ilgili aktörlerle görüşmeler sağlanmıştır. Araştırma kapsamında, alanın planlama ve projelendirme ile ilgili süreci Bakırköy Belediyesi, TOKİ ve Kültür ve Turizm

Bakanlığı'ndan alınan verilerle irdelenmiş, yeni yapılaşmaların sosyal ve yapılaşmış çevreye etkilerine dair bu kurumların görüşleri de alınmıştır.

Yapılan görüşmelerde gerek kullanıcıların gerekse planlama ve yapılaşma sürecine dahil olan aktörlerin sonuçlardan memnun olmadığı ortaya çıkmaktadır. Süreçte ilgili belediyenin görüşü alınmamıştır. Bu önemli bir eksikliktir. Sonuçta bir bölgeyi en iyi tanıyacak, o bölgede ne gibi çalışmalar yapılmasına ihtiyaç olduğunu, yapılacak çalışmalardan halkın memnun olup olmayacağını en iyi değerlendirecek birim yerel yönetimdir. Üstelik *farklı birimler tarafından yapılan planlar genel planlamada bütünlüğünü bozmaktadır. Sahile yapılan bu müdahale ilçe belediyesi tarafından kamu yararı göz ardı edilerek yapılan rant amaçlı bir dönüşüm olarak değerlendirilmektedir. Dönüşümün en önemli parametresi olan halkın katılımı da burada sağlanamamıştır. Bu sebeple halkın bu süreçlerden şikayetçi olduğu dile getirilmektedir. Dönüşümle ilgili diğer eleştiriler; sahil şeridinin kamusal alan olmaktan çıkarılması; kimlik ve silüetin yok edilmesi; donatı ihtiyacı hesaplanmadan konut ve insan yükü getirilmiş olması; projeksiyon hesapları yapılmadan düzenlemeler yapıldığı için konut alanlarında alt yapı ve donatı alanlarının yetersiz kalması; bölge için trafik yükünün artması şeklinde ifade edilmektedir.* TOKİ ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından da bu dönüşüm eleştirilmektedir. *Sahildeki yapılan bu projelerin hepsi insanların kamusal alanlara ulaşmasına engellemektedir. Bu projelerin bölgenin ve İstanbul'un geleceğine hiçbir olumlu etkisi olmadığı belirtilmektedir.*

Yapılan görüşmelerde sahil kullanıcıları da sahildeki bu dönüşümle ilgili memnuniyetsizliklerini ifade etmişlerdir. Kullanıcılar artık sahilin anlam ve önemini yitirdiğini düşünmektedir. Onlara göre; geçmişte plaj alanı ve kamp alanı olarak kullanılan, konserler olan, çay bahçeleri, restoranlar bulunan alanlar yok edilmiştir. Eskiden aileleriyle gezebildikleri, balık tuttıkları, nefes alabildikleri, piknik yaptıkları alanları artık sahilden yolundan arabayla geçerken bile görememektedirler. Sahile yapılan bu konutlarla birlikte insan sayısının artması Bakırköy'ün kalabalıklaşmasına sebep olmaktadır. Bu nüfus artışına rağmen kamusal alanların azaltılması halka yapılan bir haksızlık olarak değerlendirilmektedir. Yeni konut projelerinin bölgeye, esnafa, ticarete bir katkı sağlamayacağını düşünmektedirler. Sahile erişimlerinin kısıtlanması, kentin

kullanıcı karakterindeki değişim, bölgenin kalabalıklaşması, nüfus artışı sebebiyle gelecek trafik yükü de önemli sorunlar olarak ifade edilmektedir.

Tüm bu bilgiler ve görüşmeler ışığında Bakırköy sahilinde yaşanan dönüşümün ve değişimin kenti ve kentliyi doğal, fiziksel ve sosyal koşullar bakımından olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Sahil şeridinin planlama aşamasında planların farklı birimlerce yapılması, bu süreçlerde ilçe belediyesinin görüşlerinin alınmaması önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentin küresel sermayeye açılarak yabancı yatırımcıların mülk edinmesi, yerel halkın ihtiyaç duyduğu alanların göz ardı edilmesi eleştirilmektedir. Üstelik tüm gelişmeler hiçbir aktör tarafından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilememektedir.

Gelecekte kamusal alanların önemini ve değerini vurgulayan çalışmalar, kentin kimliğini oluşturan ve kentlinin bir araya geldiği kamusal alanların korunması ve geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Aksoy, Y ve Ergun, N (2009). Kentleşme ve Yeşil Alan Sorunu Üzerine Bir Araştırma İstanbul Kenti Bakırköy İlçesi Örneği. Türk Bilim Araştırma Vakfı. *TUBAV Bilim Dergisi*. 2-4, 426-438

Alpay, B (2011). Alaplı (Zonguldak) Kent Merkezi Ve Kıyı Dolgu Alanı Düzenleme Süreci - Kentsel Tasarım Projeleri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. 1-3, 297-306.

Armağan, V (2014). Toplum, Mekan İlişkisi Açısından Kentsel Dönüşüm: Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Ve Gelişim Projesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aslanoğlu, R (2000). Kent, Kimlik ve Küreselleşme. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Ataöv, A ve Osmay, S (2007). Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım. *Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 24.2, 57-82.

Aydın, D ve Eres Z, (2018). 20. Yüzyıl Başında Bakırköy: Tarihi Haritalarda Geçmişin İzini Sürmek. *Mimarist Dergisi*. 18-61. 38-46.

Ayyıldız, S ve Ertürk, F (2017). Kentsel Kimlik Bileşenleri ile Yerel Kimliğin İzlerini Sürmek: Kapanca Sokak Örneği. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*. 65-88.

Cavcav, D (2007). Gelişmekte Olan Ülke Kentlerinde Küreselleşme Sürecinin Kent Kimliğine Etkisi-Ankara Örneği. *Doktora Tezi*. Ankara. Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.

Çalpak, E (2012). Kentsel ve Kolektif Belleğin Sürekliliği Bağlamında Kamusal Mekanlar: ULAP Platz Örneği, Almanya. *Tasarım + Kuram Dergisi*. 13- , 34-47.

Çiğdem, A. (Ed.). (2004) *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil Yayın.

Eraydın, A (19-20 Haziran 2009). Küreselleşme Sürecinin Yeni Evresinde Değişen Bölgesel Gelişme Paradigması. *Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Planlamada Yeni Yaklaşımlar Konferansı*. İstanbul Politikalar Merkezi: İstanbul: 82-135.

Ercan, M (2012). “Kentsel Dönüşüm”, *Kentsel Planlama Kuramları*. Ersoy M (drl.). Ankara: İmge Yayınevi.

Ercan, M (2016). Endüstri-Sonrası Kentlerin Değişen ve Dönüşen Kamusal Mekânları. *Planlama Dergisi*. 26-3, 193-203.

Erden Erbey, D (2004). Bir Stüdyo Çalışması, Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri – Eyüp Rehabilitasyon Projeleri. *Planlama Dergisi*. 4.30, 79-89.

Erez, S. (2009). Ayamama’dan Zuhuratbaba’ya Bakırköy. İstanbul: ATT Basım Yayın Ltd. Şti.

Ersoy, M (2012). *Kentsel Planlama Kuramları*. Ankara: İmge Yayınevi.

Fanuscu, E. (1997). Florya, Bakırköy, Zeytinburnu, Samatya Sahil Parklarının Peyzaj Planlama Açısından İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 47-2, 126-146.

Friedrich Naumann Vakfı. (2009). Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Planlamada Yeni Yaklaşımlar Konferansı. Haziran. İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi.

Gökgür, P (2017). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Gunay, Z ve Dokmeci, V (2012). Culture-led regeneration of Istanbul waterfront: Golden Horn Cultural Valley Project. *Cities The International Journal Of Urban Policy And Planing*. 29.4, 213-222.

Habermas, J. (2009). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü. T. Bora ve M. Sancar (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları (orijinal baskı tarihi 1997).

Kültür ve Turizm Bakanlığı (1991). İstanbul Ataköy 1/1000 Mevzii (Uygulama) İmar Planı.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (1997). İstanbul Ataköy 1/1000 Uygulama İmar Planı Değişikliği

Kültür ve Turizm Bakanlığı (1997). İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (1991). İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı Değişikliği.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Vakfı. (2013). Kentsel Dönüşüm Ve İnsan Hakları. Mart. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Vakfı.

Jacobs, J (1961, 1989, 1993). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı. Bülent, D (2011). (çev.), İstanbul: Metris Yayıncılık Ltd.

Jacobs B., and Dutton C., (2000). *Social and Community Issues, Urban Regeneration, A Handbook, ed. Roberts B. and Skyes H., Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, 109-128.* Pelin P. Özden, *Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler.* İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:35 (Ekim 2006), s. 217. (Söz konusu bilgiyi Özden, Jacobs ve Dutton’ un kitabından aktarmaktadır.)

Kahraman, T (2006). İstanbul Kentinde Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Planlama Süreçleri. *Planlama Dergisi.* 2-, 93-101.

Keleş, R (2005). Kent ve Kültür Üzerine. *Mülkiye Dergisi.* 29-246, 9-18.

Keleş, R (2012). Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Yayınevi.

Kılıç, A, Akın, O, Koç, E. (2014). Kıyı Alanlarına Yönelik Yasal Ve Yönetmelik Çerçevesinin Planlama Yansımaları: Yasalar, Kurumlar Ve Parçalanmış Kıyı Mekanı. 8. *Kıyı Mühendisliği Sempozyumu.* 435-454.

Kiper, P (2004). Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları ve Yitirilen Kent Kimlikleri. *Planlama Dergisi.* 4-30, 14-18.

Kutlu, R, Manav, B, Ertürk, Z (2011). İstanbul Kıyı Mimarisinin Görsel Matris Üzerinden Kimlik İncelemesi. *The Turkish Online Journal Of Design, Art and Communication – Tojdac.* 1-2, 6-14.

Laborde, P. (1988) “L’Identité: Valeur Du Futur de La Ville”, *Cadernos de Geografia*, No.17, s.191-193. Pelin Gökğür, *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık, (Şubat 2017), s. 54. (Söz konusu bilgiyi Gökğür, Laborde’ un kitabından aktarmaktadır.)

Ocakçı, M ve Türk, Y (2012). “Kentsel Kimlik”, *Kentsel Planlama Kuramları.* Ersoy M (drl.). Ankara: İmge Yayınevi.

Önal, F (2014). Kamusal Bir Alan Olarak Parkları Yeniden Düşünmek. *Mimar-İst Dergisi*. 1- , 27-33.

Öncü, A ve Weyland, P (2005). Mekan, Kültür, İktidar. Küreselleşen Kentlerde

Önem, B ve Kılınçaslan, İ (2005). Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik. *İTÜ Dergisi*. 4-1, 115-125.

Özbek, M. (Ed.). (2004). Kamusal Alan. İstanbul: Hil Yayın.

Özdemir, A (2009). Katılımcı Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. A-1, 144-153.

Özden, P, P (2006). Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. No:35, 215-233.

Özkan, A ve Türk, Ş (2013). 28-30 Kasım 2013. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı. 4. *Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu*. Bildiri Kitabı. Mersin: 91-106.

Polat, S ve Dostoğlu, N (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa’da Kükürtlü Ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 12.1, 61-76.

Selçuk, B ve Aydoğdu, İ (2014). Kentsel Dönüşüm Üzerine Düşünceler: Kazanım Mı Kayıp Mı? *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 15.2, 33-53.

Sert, E, Karpuz, H ve Akgün, G (2005). Küreselleşme Sürecinde Değişen Kent Kavramı; Mekan ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma Çalışması. *Planlama Dergisi*. 2- , 101-111.

Stewart J. ve di., (1974). *Local Government: Perceptions and Approaches to Urban Deprivation, Report on a Study Commissioned by the Home Office, Urban Deprivation Unit*, Birmingham. Pelin P. Özden *Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler*. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:35 (Ekim 2006), s. 216. (Söz konusu bilgiyi Özden, Stewart'ın kitabından aktarmaktadır.)

Süalp, Z. (Ed.). (2004) *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil Yayın.

Şen, B (2011). İstanbul Tarihi Kent Merkezinde Kentsel Dönüşüm: Mekânsal Müdahaleye 'İçerden Bakış' ya da Mekânsalı Toplumsalla Birlikte Düşünmek. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*. 5.11, 33-52.

Şişman, A ve Kibaroglu, D (2009). Dünya'da ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları. TMMOB Harita Ve Kadastro Mühendisleri Odası. 12. *Türkiye Harita Bilimsel Ve Teknik Kurultayı*. İstanbul.

Tarakçı ve Türk (2015). İstanbul'da Deprem Riskinin Azaltılması Gerekçesine Dayalı Kentsel Yenileme Uygulamaları. *Sekizinci Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı 11-14 Mayıs 2015. İstanbul*.

Tekeli, İ (1991). Kent Planlaması Konuşmaları. Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.

Topçu, K (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8-2, 1-25.

Tuncer, M (2013). Kıyı Kentlerinde Tasarım Ve Planlama Örnek: İstanbul Ataköy-Avcılar Kıyı Kesimi. *Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü, Cide Atölyesi*.

Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, (2000)

Türkün, A (2014). Mülk, Mahal, İnsan. İstanbul'da Kentsel Dönüşüm. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ulu, A ve Karakoç, İ (2004). Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi. *Planlama Dergisi*. 3-29, 59-66.

Yayınoğlu, P ve Susar, F (2008). Kent, Görsel Kimlik ve İletişim. İzmit: Umutepe Yayınları.

Yedekçi, G (2015). Dünya'da ve Türkiye'de Uygulanmış Örnekleri ve Özgün Dönüşüm Modeli Önerisi ile Kentsel Dönüşüm. İstanbul: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi.

KULLANILAN İNTERNET KAYNAKLARI

Akkoç, S (2015). Kentsel Dönüşüm İle Birlikte Ataköy'ün Son Durumu. <https://www.haberturk.com/ekonomi/emlak/haber/1112353-kentsel-donusum-ile-birlikte-atakoyun-son-durumu>. (18 Nisan 2018).

Arkitera (2013). Geçmişin Modern Mimarisi-5: Bakırköy.

<http://www.arkitera.com/> (18 Nisan 2018).

Bakırköy Belediyesi.

<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR,165092/bakirkoy.html> (4 Ocak 2019).

Bakırköy Belediyesi. <http://www.bakirkoy.bel.tr> (4 Ocak 2019).

Bakırköy Kaymakamlığı. <http://www.bakirkoy.gov.tr> (4 Ocak 2019).

Baruthane Arazisinde Millet Bahçesi Yapımına Başlandı. (2018).

<https://www.haberturk.com/baruthane-arazisinde-millet-bahcesi-nin-yapimina-baslandi-2178685-ekonomi>. (18 Ocak 2018).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarihçe, <https://csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012> (18.01.2018).

Dağlar, A (2016). Haber ve Söz. Vahşi bir rantın anatomisi: Ataköy sahilinde ne yeşil kaldı ne kıyı... <http://habervesoz.com/7312-2/> (26.06.2018)

Emlak Kulisi. Sea Pearl Ataköy'ün İlk Etabı Satışta. <https://emlakkulisi.com/sea-pearl-atakoyun-ilk-etabi-satista/355561> (19 Mart 2015). (Erişim:18.01.2019).

Ercan D, (2015). Kentsel Dönüşüm İle Birlikte Ataköy'ün Son Durumu. <https://www.haberturk.com/ekonomi/emlak/haber/1112353-kentsel-donusum-ile-birlikte-atakoyun-son-durumu>. (18 Nisan 2018).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi. İstanbul Şehir Haritası. <http://zamanmakinesi.ibb.gov.tr/> (12 Ekim 2018).

İstanbul, Bakırköy İstatistik Veriler. www.endeksa.com (4 Ocak 2018).

Kayabay D, (2015). Kentsel Dönüşüm İle Birlikte Ataköy'ün Son Durumu. <https://www.haberturk.com/ekonomi/emlak/haber/1112353-kentsel-donusum-ile-birlikte-atakoyun-son-durumu>. (18 Nisan 2018).

Kıyı Kanunu. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası.

https://www.jmo.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=24 (18.01.2019).

Levent, S (2018). Tartışılan Proje İptal Edildi! Ataköy Sahili Halka Teslim. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/60-donumluk-arazide-insa-at-projesi-iptal-edildi-atakoy-sahili-halka-teslim-40790350>.

Resmi Gazete, 2005. *Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine Ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050621-11.htm> (18.12.2018).

Şahin, İ (2018). Ataköy Sahili Betona Doydu, Son Boş Parsel Millet Bahçesi Oldu. <https://www.sozcu.com.tr/2018/emlak/atakoy-sahili-betona-doydu-55-donum-millet-bahcesi-oldu-2739738/>.

T.C. Bakırköy Kaymakamlığı. İlçemizin Tarihi. <http://www.bakirkoy.gov.tr/> (25 Nisan 2018).

T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı. İstanbul İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü. İstanbul-İlçeler. <http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/> (18 Nisan 2018).

Tekeli, İ (b.t.). Türkiyenin Konut Tarihine Konut Sunum Biçimleri Kavramını Kullanarak Yaklaşmak. https://scholar.google.com.tr/schhp?hl=tr&as_sdt=0,5. (18.01.2019).

Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr>

Görüşmeci Listesi

1- Görüşülen Bakırköy sahil kullanıcıları, (2018)

1. *Can Bey* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
2. *Coşkun Bey* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
3. *Güler Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Merkez.
4. *Harika Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilyurt.
5. *Kadir Bey* ile görüşme. Bakırköy-Ataköy.
6. *Kenan Bey* ile görüşme. Bakırköy-Ataköy.
7. *Serap Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Florya.
8. *Serdar Bey* ile görüşme. Bakırköy-Ataköy.
9. *Yeşim Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
10. *Zekeriya Bey* ile görüşme. Bakırköy-Merkez.

Not: Bakırköy yakın çevresi konut kullanıcılarıyla yapılan görüşmelerde bazı kullanıcılar soy isimlerini vermek istememiştir.

2- Görüşülen emlakçılar, (2018)

1. *Ahmet Bey* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
2. *Azim Bey* ile görüşme. Bakırköy-Ataköy.
3. *Diana Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
4. *Ersin Bey* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
5. *Kaya Bey* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
6. *Kevok Bey* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilyurt.
7. *Latife Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilyurt.
8. *Melis Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
9. *Oylum Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Yeşilköy.
10. *Sertan Hanım* ile görüşme. Bakırköy-Ataköy.

Not: Bakırköy yakın çevresi emlakçılarıyla yapılan görüşmelerde bazı emlakçılar soy isimlerini vermek istememiştir.

3- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yetkilisi ile görüşme, (2018).

4- TOKİ Yetkilisi ile görüşme, (2018).

5- Bakırköy Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü - Planlama Birimi ile görüşme, (2018).

6- Bakırköy Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü - Yapı Denetim Şefliği ile görüşme, (2018).

EKLER LİSTESİ

Ek-1. Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 07.02.1991 Tarihinde onaylanan, İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı Değişikliği, Plan Notları.

- 1- 1/1000 ölçekli uygulama imar planı Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmadan uygulama yapılmayacaktır.
- 2- Turizm ve rekreasyon alanlarına otel, **apart otel**, gazino, marina, yat kulübü, alışveriş tesisleri, lokantalar, kongre tesisleri, satış üniteleri, gösteri, spor ve eğlence tesisleri, sağlık kulübü gibi tesisler yer alabilir.
- 3- Yapı adaları üzerine parselasyon yapılmaksızın ayrıık, blok, sıralı bloklar şeklinde bir ve birden fazla yapıya izin verilir. Yapı boyutları fonksiyon ve mimari projelerine göre düzenlenir. Uygulama avan projeye göre yapılır.
- 4- Zemin jeolojik etütleri yapılacak ve getirilecek tedbirlere aynen uyulacaktır.
- 5- Uygulama aşamasında Karayolları Genel Müdürlüğü' nden görüş alınacaktır.
- 6- Yapılacak tesislerin trafik etüdüne göre kavşak düzenlemeleri yeniden yapılacaktır.
- 7- Arazinin deniz seviyesinde olması sebebiyle sığınak ihtiyacı, yer altı otoparkları ile lokanta gazino gibi genel kullanım yapılarının ihtiyacı halinde sığınak niteliğine dönüştürülerek sığınak olarak kullanılabilmesiyle sağlanacaktır.
- 8- Planda yer alan dört adet mevcut eski yapı ile kule İstanbul III. Numaralı Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Kararı alınarak muhafaza edilmek suretiyle mimari icaplarına göre kullanıma açılacaktır.
- 9- Yükseklik = H = çatı+baca dahil en yüksek nokta deniz seviyesine göre 72 m. geçmeyecektir.
- 10- Emsal = 2'dir. İmar parseli üzerinden hesaplama yapılacaktır.
- 11- 3621 sayılı kıyı kanunu ve yönetmeliğine göre bayındırlık ve iskan bakanlığınca 30.1.1991 gününde onanan kıyı kenar çizgisi tespitine göre uygulama yapılacaktır.
- 12- Diğer hususlarda, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığınca 8.4.1986 onanlı 1/5000 ölçekli nazım imar planı hükümleri geçerlidir.

Ek-2. Kùltür ve Turizm Bakanlığınca 20.03.1991 Tarihinde onaylanan, İstanbul Ataköy 1/1000 Mevzii (Uygulama) İmar Planı, Plan Notları.

- 1- Turizm ve rekreasyon alanlarına otel, **apart otel**, gazino, marina, yat kulübü, alışveriş tesisleri, lokantalar, kongre tesisleri, satış üniteleri, gösteri, spor ve eğlence tesisleri, sağlık kulübü gibi tesisler yer alabilir.
- 2- Yapı adaları üzerine parselasyon yapılmaksızın ayırık, blok, sıralı bloklar şeklinde bir ve birden fazla yapıya izin verilir. Yapı boyutları fonksiyon ve mimari projelerine göre düzenlenir. Uygulama avan projeye göre yapılır.
- 3- Zemin jeolojik etütleri yapılacak ve getirilecek tedbirlere aynen uyulacaktır.
- 4- Yükseklik = H = çatı+baca dahil en yüksek nokta deniz seviyesine göre 72 m. geçmeyecektir.
- 5- Uygulama aşamasında Karayolları Genel Müdürlüğü' nden görüş alınacaktır.
- 6- Yapılacak tesislerin trafik etüdüne göre kavşak düzenlemeleri yeniden yapılacaktır.
- 7- Arazinin deniz seviyesinde olması sebebiyle sığınak ihtiyacı, yer altı otoparkları ile lokanta gazino gibi genel kullanım yapılarının ihtiyaç halinde sığınak niteliğine dönüştürülerek sığınak olarak kullanılabilmesiyle sağlanacaktır.
- 8- Planda yer alan dört adet mevcut eski yapı ile kule İstanbul III. Numaralı Kùltür Ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Kararı alınarak muhafaza edilmek suretiyle mimari icaplarına göre kullanıma açılacaktır.
- 9- Yapılacak tesislerde, Turizm Yatırım Ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği hükümlerine uyulacaktır.
- 10- 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası uyarınca Turizm Yatırım Belgesi almadan inşaat ruhsatı verilemez.
- 11- Emsal = 2'dir. İmar parseli üzerinden hesaplama yapılacaktır.
- 12- Bu planda belirtilmeyen hususlarda İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığınca 8.4.1986 günü onanlı 1/5000 Nazım İmar Planı hükümleri geçerlidir.

Ek-3. Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 18.02.1997 tarihinde onaylanan, İstanbul Ataköy 1/5000 Nazım İmar Planı, Plan Notları.

- 1- 1/1000 ölçekli uygulama imar planı Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmadan uygulama yapılmayacaktır.
- 2- Turizm ve rekreasyon alanlarında turizm kompleksi otel, **müstakil apart, apart otel**, gazino, yat kulübü, alışveriş tesisleri, akaryakıt satış üniteleri, gösteri, spor ve eğlence tesisleri, sağlık kulübü gibi tesisler yer alabilir.
- 3- Yapı adaları üzerine parselasyon yapılmaksızın ayırık, blok, sıralı bloklar şeklinde bir ve birden fazla yapıya izin verilir. Yapı boyutları fonksiyon ve mimari projelerine göre düzenlenir. Uygulama avan projeye göre yapılır.
- 4- Zemin jeolojik etütleri yapılacak ve getirilecek tedbirlere aynen uyulacaktır.
- 5- Uygulama aşamasında Karayolları Genel Müdürlüğü'nden görüş alınacaktır.
- 6- Arazinin deniz seviyesinde olması sebebiyle sığınak ihtiyacı, yer altı otoparkları ile lokanta gazino gibi genel kullanım yapılarının ihtiyaç halinde sığınak niteliğine dönüştürülerek sığınak olarak kullanılabilmesiyle sağlanacaktır. Parsel tamamında doğal zemin altında yukarıda belirtilen genel kullanım yapıları ile yat limanına bağlantılı kanal, gölet, havuz vb. su yüzeyleri yapılabilir. Ancak emsale dahil edilemez.
- 7- Tadilat planı onama sınırı içinde kalan 151 no.lu ana parselden bu plana göre ifraz yapılabilecektir.
- 8- 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası uyarınca Turizm Yatırım Belgesi alınacaktır.
- 9- Emsal = 2'dir. İmar parseli üzerinden hesaplama yapılacaktır.
- 10- Turizm ve rekreasyon alanlarında yükseklik: 72 mt.'dir. Ancak 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın onaylanma aşamasında Ulaştırma Bakanlığı'ndan (Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü) alınacak görüş doğrultusunda yükseklik arttırılabilir.

Ek-4. Kùltür ve Turizm Bakanlığınca 18.02.1997 tarihinde onaylanan, İstanbul Ataköy 1/1000 Uygulama İmar Planı Değişikliği, Plan Notları.

- 1- Turizm ve Rekreasyon alanlarında otel, gazino, yat kulübü, alışveriş tesisleri, akaryakıt satış üniteleri, gösteri, spor ve eğlence tesisleri, sağlık kulübü gibi tesisler yer alabilir.
- 2- Yapı adaları üzerine parselasyon yapılmaksızın ayrıık, blok, sıralı bloklar şeklinde bir ve birden fazla yapıya izin verilir. Yapı boyutları fonksiyon ve mimari projelerine göre düzenlenir. Uygulama avan projeye göre yapılır.
- 3- Zemin jeolojik etütleri yapılacak ve getirilecek tedbirlere aynen uyulacaktır.
- 4- Uygulama aşamasında Karayolları Genel Müdürlüğü' nden görüş alınacaktır. Yapılacak tesislerin trafik etüdüne göre kavşak düzenlemeleri yeniden yapılacaktır.
- 5- Arazinin deniz seviyesinde olması nedeniyle sığınak ihtiyacı, yeraltı otoparkları ile lokanta ve gazino gibi genel kullanım yapılarının ihtiyaç halinde sığınak niteliğine dönüştürülerek sığınak olarak kullanılabilmesi sağlanacaktır. Parsel tamamında doğal zemin altında yukarıda belirtilen kullanım yapıları ile yat limanına bağlantılı gölet, havuz vb. su yüzeyleri yapılabilir. Ancak emsale dahil edilemez.
- 6- Tadilat planı onama sınırı içinde kalan 151 no.lu ana parselden bu plana göre ifraz yapılabilecektir.
- 7- Yapılacak tesislerde, Turizm Yatırım Ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği hükümlerine uyulacaktır.
- 8- 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası uyarınca Turizm Yatırım ve İşletme Belgesi alınacaktır.
- 9- Planda açıklanmayan diğer hususlar İstanbul Büyükşehir İmar Yönetmeliğine tabidir.
- 10- Emsal = 2'dir. İmar parseli üzerinden hesaplama yapılacaktır.
- 11- Turizm ve rekreasyon alanlarında yükseklik: 72 mt.'dir. Ancak 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı'nın onaylanma aşamasında Ulaştırma Bakanlığı'ndan (Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü) alınacak görüş doğrultusunda yükseklik arttırılabilir.

Ek-5. TOKİ Görüşme Formu.

A- KURUM BİLGİLERİ

Kurum Adı: TOKİ

Görüşülen Kişinin Görevi: TOKİ Planlama Birimi Görevlisi

B- YER SEÇİMİ / GELECEK VİZYONU

- 1- Proje için Bakırköy sahil şeridini seçme nedeniniz / nedenleriniz nelerdir?
- 2- Nasıl bir vizyon ortaya koyuldu?
- 3- Sahil şeridinde olan bu dönüşümün amaçları nelerdir?
- 4- Bölge için nasıl bir gelecek planlandı?
- 5- Bu uygulamaların çevreye ve İstanbul'a olan olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?

C- AKTÖRLER ve SÜREÇ

- 6- Bu projelerin planlama, tasarım ve uygulama süreçlerinde kimler nasıl rol aldı?
- 7- Uygulanan projelerin planlanma, projelendirme, plan süreci ve ön kararlarında, TOKİ ile birlikte özel firmalarında katkıları oldu mu?
- 8- Projelerin planlama, uygulama aşamalarında yerel yönetimin görüşleri alındı mı? Nelerdir?

	Yapılan Çalışmalar	Yasal Mevzuat	Aktörler (Kimler yer aldı?)	Finans
Kentsel Planlama	*	*	*	*
Kentsel Tasarım	*	*	*	*
Mimari Proje Tasarım ve Uygulama	*	*	*	*

Ek-6. Sahil Kullanıcıları Görüşme Formu.

A- KULLANICI PROFİLİ

1- Cinsiyet

- Erkek
- Kadın

2- Yaş

- 20 yaş ve altı
- 20-30 arası
- 30-40 arası
- 40-50 arası
- 50-60 arası
- 60 yaş ve üstü

3- Eğitim Durumum

- İlkokul mezunu
- Lise mezunu
- Yüksekokul mezunu
- Lisans mezunu
- Yüksek lisans mezunu
- Diğer (.....)

4- Çalışma Hayatı

- Ev hanımı / öğrenci / çalışmıyor
- Ücretli çalışan
- İş sahibi
- Emekliyim
- Meslek adı: (.....)

B- KULLANICI İLE SAHİL ARASINDAKİ İLİŞKİ

9- Kaç yıldır Bakırköy’de yaşıyorsunuz?

- a. 1-5 b. 5-10 c. 10-20 d. 20-30 e. 30 veya daha fazla

10- Bakırköy-Ataköy’de yaşama nedeniniz / nedenleriniz nelerdir?

- a. İş yerine yakınlık
- b. İstanbul’daki konumu
- c. Havaalanına yakınlık
- d. Sahile yakınlık
- e. Kamusal alanlar
- f. Aile mirası veya eş durumu
- g. Teşvik
- h. Diğer. Belirtiniz:

11- Bakırköy denince ilk aklınıza gelen yerler nelerdir?

- a. Bakırköy Meydan
- b. Adalet Sarayı

- c. Atatürk Havaalanı
 - d. Sahil
 - e. Kamusal / yeşil alanlar
 - f. AVM' ler
 - g. Ulaşım (kara, deniz, hava)
 - h. Diğer. Belirtiniz:
- 12- Sizce "sahil" Bakırköy' ün simgesi ve Bakırköy denince ilk akla gelen yerlerden birisi midir?
- a. Evet
 - b. Hayır
- 13- Sahili kullanma sıklığınız nedir?
- a. Her gün
 - b. Haftada bir gün
 - c. Haftada birkaç gün
 - d. Ayda bir gün
 - e. Kullanmıyorum
- 14- Sahili hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?
- a. Buluşma
 - b. Yürüyüş
 - c. Sosyal aktivite
 - d. Organizasyon
 - e. Diğer (.....)
- 15- Sahil sizin için ne anlam ifade ediyor?

C- SAHİLİN YENİ KULLANIMININ YEREL HALKA ETKİSİ

- 16- Sahildeki yeni konut projeleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 17- Sahildeki yeni konut projeleri uygulandıktan sonra, sizin için sahilin anlam ve öneminde değişiklikler oldu mu? Nelerdir?
- 18- Projeler uygulanmadan önce bu alanları kullanabiliyor muydunuz? Hangi amaçla kullanıyordunuz?
- 19- Sahil gibi halka açık ve halk tarafından kullanılan alanların konut projeleri ile halk tarafından kullanılamaz hale gelmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 20- Projeler uygulandıktan sonra kentte rüzgar etkisi, nem, koku vb. doğal çevrede değişimler yaşandı mı?
- 21- Sizce yeni konut projelerinin bölge için nasıl olumsuz etkileri vardır?
- a. Bölgenin kalabalıklaşması ve nüfus artışı
 - b. Trafik yükü
 - c. Kentin silüetinin bozulması
 - d. Sahile erişimin kısıtlanması
 - e. Kentin kullanıcı karakterindeki değişim
 - f. Olumsuz bir etkisi yoktur.
 - g. Diğer (.....).
- 22- Sizce yeni konut projelerinin bölge için nasıl olumlu etkileri vardır?
- a. Yeni projelerle kent prestij bölgesi oldu
 - b. Konut ve taşınmazlarımızın değeri arttı
 - c. Kent içi ticarete artış sağlandı
 - d. Olumlu bir etkisi yoktur.
 - e. Diğer (.....).
- 23- Sizce bu projeler Bakırköy' ün gelecekteki gelişmesine nasıl yön verir / etkiler?

- a. Yerli halkın bölgeden göç etmesine sebep olur
- b. Orta gelir grubu bölgeyi terk eder
- c. Daha üst gelir grubunun yerleşim alanı olur
- d. Konut değerleri artar
- e. Diğer (.....).

Ek-7. Bakırköy Yakın evre Emlakılarla Görüşme Formu.

A- KULLANICI PROFİLİ / SOSYAL YAPI

1. Sizce Bakırköy konut kullanıcısı için sahil ne ifade ediyor?
2. Bakırköy’de konut satın almak için sizi ziyaret eden insanlar, çevresinde kamusal alan olmasına (sahil, park vs.) dikkat ediyor mu?
3. Sahildeki yeni konut projeleri hakkında ne / neler düşünüyorsunuz?
4. Sahildeki yeni konut projeleri uygulandıktan sonra yakın çevrede gayrimenkul satışlarında değişiklikler oldu mu? Nelerdir?
5. Sahilde yapılan yeni konut projelerinin kullanıcıları kim? Buradan kimler mülk ediniyor?
6. Yeni konut kullanıcılarıyla birlikte Bakırköy sahil şeridi bağlamında sosyal yapıda bir değişim yaşanıyor mu?
7. Bölgedeki değişimlerle birlikte mevcut kullanıcı tarafından bir g  eğilimi var mı? (Evlerini satıp gitmek gibi)
8. Yeni projeler ile bölgede bir zenginleşme, soylulaşma söz konusu mu? (Düşük gelirlilerin b lgeen ayrılması, yerine daha yüksek gelir grubundan kimselerin gelmesi).
9. Mevcut kullanıcıyla yeni kullanıcı arasında sosyal anlamda bir zıtlık var mı? Nelerdir?
10. Projeler uygulandıktan sonra kentte rüzgar etkisi, nem, koku vb. doğal çevrede değişimler yaşandı mı?
11. Bakırköy’  n fiziksel ve sosyal yapısında nasıl değişimler gözlemliyorsunuz? Geleceğe dair öngörüleriniz nelerdir?

Ek-8. Bakırköy Belediyesi Görüşme Formu

A- KURUM BİLGİLERİ

Kurum Adı: Bakırköy Belediyesi

Görüşülen Kişinin Görevi: Bakırköy Belediyesi Planlama Birimi Görevlileri,
Bakırköy Belediyesi Yapı Denetim Şefliği Görevlisi.

B- KATILIM / ROLÜ

- 1- Bakırköy sahilindeki konut projelerinin kentsel planlama, mimari projelendirme, kentsel ve mimari tasarım uygulama aşamasında yerel yönetim olarak bir katkı sağladınız mı? Görüşleriniz alındı mı? Nelerdir?
- 2- Projelerin inşaat aşamasında uygulamaya yönelik denetim ve takipler yerel yönetim tarafından yapıldı mı? İskan ve ruhsatlandırma aşamalarında bir rol n z oldu mu?
- 3- Proje alanına ilişkin imar durumu değişiklikleri, yoğunluk artırımı, fonksiyon değişikliği gibi değişiklikler hangi kurum tarafından onaylandı? Bu plan değişikliğine neden ihtiyaç duyuldu? Gerekeesi nedir?

C- KENTİN GELECEĞİ ve KAMU

- 4- Uygulanan projeler kapsamında sahil şeridi ve kentin geleceği hakkında ne / neler düşünüyorsunuz? Kente olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
- 5- Bu projelerin sahile, Bakırköy'e ve İstanbul' a ne gibi olumlu ve olumsuz etkileri oldu?
- 6- Projelerle birlikte yüksek konut stoğuyla, kente ve sahil yoluna gelen yeni yoğunluk ve trafik yükü için neler söylersiniz?
- 7- Tüm parametreler göz önüne alındığında sahildeki bu dönüşüm sürecini nasıl yorumlarsınız?
- 8- Bakırköy'  n fiziksel ve sosyal yapısında nasıl değişimler gözlemliyorsunuz? Geleceğe dair öngörüleriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI : Elif Cansu Köç
DOĞUM YERİ VE
TARİHİ : İstanbul / 05.02.1994
MEDENİ HALİ : Bekar
E-MAIL : cansukoc0594@gmail.com
ADRES (EV) : Merkez Mah. Çiğdem Cad. Kahramanoğlu Apt.
No:2/7 Avcılar/İstanbul.

EĞİTİM DURUMU

2016 – 2019 **Yüksek Lisans** : İstanbul Arel Üniversitesi Fen Bilimleri
Enstitüsü - Mimarlık Anabilim Dalı
2012 – 2016 **Lisans** : İstanbul Arel Üniversitesi Mühendislik
Mimarlık Fakültesi - Mimarlık Bölümü
2008 – 2012 **Lise** : Avcılar Mehmet Baydar Anadolu Lisesi

YABANCI DİL : İngilizce

İŞ TECRÜBESİ : 2017 Kahramanoğulları İnşaat